Редьярд Кіплінг

Книга Джунглів (збірник)

З "Першої Книги Джунглів"

Брати Мауглі

Ніч несе на крилах вечірній птах,

Кажан вилітає з пітьми.

А людей у полоні тримає страх,

Бо вільні до ранку ми.

Наша влада – з вечора до світання,

Коли Зграя в лісі панує.

Чуєш поклик? Доброго полювання

Всім, хто Закон шанує!

Нічна пісня Джунглів

Надвечір жаркого дня в Сіонійських горах батько Вовк прокинувся після свого денного спочинку, почухався, позіхнув і струсонув обважнілими лапами, щоб розігнати дрімоту. Мати Вовчиця спала, поклавши свою велику сіру голову на чотирьох вовченят, а вони вовтузилися і тихенько скавуліли, і місяць заглядав у печеру, де жила вовча родина.

– Еге! – сказав батько Вовк. – Час іти на полювання.

Він хотів було податися з гори у видолинок, аж раптом низькоросла тінь з кошлатим хвостом кинулася на поріг і занила:

– Хай тобі щастить, о Володарю Вовків! Щастя і міцних білих зубів твоїм славним діткам. Нехай вони не забувають, що в цім світі є голодні!

То був шакал, підлий Табакі, – усі вовки Індії зневажають Табакі за те, що він усюди нишпорить, збурює ворожнечу, розносить плітки і збирає покидь на сільському смітнику. І все ж таки вони бояться Табакі, бо він частіше з поміж інших звірів у джунглях хворіє на сказ, а тоді никає лісом і може вкусити кожного, хто трапиться назустріч. Навіть тигр тікає від ницого скаженого Табакі, бо сказ – це найстрашніше лихо для дикого звіра. У нас цю хворобу називають сказом, а звірі прозвали її "дівані" і тікають від неї.

– Можеш зайти і подивитися сам, – похмуро мовив батько Вовк. – Немає тут ніякої поживи.

– Для вовка – так, – зігнувся Табакі. – А для такого сіромахи, як я, і обгризений маслак – розкіш. Ми, Гідур логи – шакали, – харчами не перебираємо.

Він шмигнув у глиб печери, схопив оленячу кістку, на якій лишалося трохи м'яса, і, радий радісінький, вдоволено захрумав.

– Дякую за частування, – сказав він, облизуючись. – Які гарні, славні діточки! Які в них великі очі! А вони ж іще такі дрібні! Та що це я кажу, – мені слід пам'ятати, що королівські діти змалечку вже як дорослі.

Табакі пречудово знав, що хвалити дітей уголос не годиться – бо так їх можна зурочити, – і тішився, бачачи, як знітилися їхні батько й мати.

Він трохи помовчав, зловтішаючись, що вчинив капость, а потім додав:

– Шер Хан, Великий Тигр, змінив місце ловів. Цього місяця він полюватиме тут, у горах. Отак він сказав.

Шер Хан облюбував місцину за двадцять миль звідси, біля річки Вайнганги.

– За яким правом? – гримнув батько Вовк. – Закон Джунглів забороняє міняти місце ловів без попередження! Він розполохає здобич на багато миль довкола, і що мені робити? Мушу нині полювати за двох.

– Недаремно рідна мати назвала його Лангрі – Кульгавий, – презирливо докинула мати Вовчиця. – Він змалку кульгає на одну ногу, от і вистежує тільки домашню худобу. Селяни на берегах Вайнганги його ненавидять, а тепер він утік сюди і лихо веде за собою: люди полюватимуть за ним у хащі, зловити не зможуть, а нам із дітьми куди подітися, коли вони підпалять траву? Уклінна дяка Шер Хану!

– То що – передати йому вашу подяку? – прискалив око Табакі.

– Геть, паскудо! – рикнув батько Вовк. – Швендяй зі своїм паном! Ти сьогодні вже своє зробив.

– Ну що ж, піду, – хихикнув Табакі. – Згодом Шер Хан і сам подасть голос. Он він – у долині. Я міг би й не трудити ноги, щоб сповістити про це.

Батько Вовк прислухався: унизу, в долині при невеликій річці, пролунало люте й злісне ревіння тигра, котрий упустив здобич і з досади казився на всю околицю.

– От недоріка! – мовив батько Вовк. – Зчинити галас на нічних ловах! Чи він не може відрізнити наших оленів від товстих буйволів з Вайнганги?

– Цить! Він вистежує не буйвола і не оленя, – озвалася мати Вовчиця. – Він полює на людину.

Ревіння змінилося глухим риком, що лунав немовби звідусіль. Це був той рик, що до смерті лякає дроворубів і селян, коли вони ночують у лісі, і часом змушує їх бігти просто до тигра в пазурі.

– Кажеш, на людину! – батько Вовк вишкірив свої білі зуби. – Невже йому мало усілякої дрібноти та жаб у болоті, що його потягло на людське м'ясо, та ще й на наших угіддях?

Закон Джунглів, який завжди передбачливий, дозволяє звірам вистежувати людей лише тоді, коли вони навчають свою малечу полювати на здобич. Але навіть тоді звір не може вбити людину в тих краях, що їх обжила зграя чи його сім'я. Після загибелі людини з'являються білі люди на слонах, з рушницями і юрми темношкірих людей з гонгами та смолоскипами; і тоді усім звірам у джунглях буде скрутно. А ще звірі знають, що людина – найбільш слабке та безпорадне створіння з поміж усіх, і поважному мисливцю не годиться її чіпати. Вони кажуть – і це правда, – що в людожерів лисіє хутро і випадають зуби.

Ричання стало гучнішим і завершилося оглушливим "А р р!" – так тигр сповіщає, що готовий до нападу.

Потім почулося озвіріле виття, не таке, як зазвичай у тигра.

– Спіймав облизня, – мовила мати Вовчиця. – Ти диви!

Батько Вовк майнув на розвідини і неподалік від печери почув розлючений рик Шер Хана, що шарудів у заростях.

– Цей дурило обпік собі лапи! З дурного розуму стрибонув у вогнище дроворуба! – пхикнув батько Вовк. – А за ним і Табакі.

– Хтось лізе сюди, – сказала мати Вовчиця, нашорошивши одне вухо. – Пильнуй.

У заростях почувся тихий шурхіт, і батько Вовк присів на задні лапи, готуючись до стрибка. І якби хтось цієї миті подивився на нього, то побачив би найбільше диво – як вовк завмер посеред стрибка. Він кинувся наперед, іще не бачачи, на що кидається, і раптом укляк на місці. Тобто він підстрибнув на чотири п'ять футів угору і грудкою впав на землю.

– Людина! – прогарчав він. – Людське дитинча! Поглянь!

Перед ним, схопившись за нахилену до землі гілку, стояв голісінький смаглявий малюк, що ледь навчився ходити, – малесенька, ніжна жива грудочка. Такої дитини ще ніколи зроду ніхто не бачив уночі та ще й біля вовчого лігва. Малюк подивився в очі батькові Вовку і засміявся.

– Ти диви, людське дитинча! – подивовано сказала мати Вовчиця. – Я їх ще ніколи не бачила. Ану принеси його сюди.

Вовк зазвичай носить своїх вовченят у пащі, тому він може, коли треба, взяти в зуби яйце і не розчавити його; і хоча зуби батька Вовка ухопили за спину малюка, коли він поклав дитину між вовченятами, на шкірі не лишилося й сліду.

– Яке ж воно малесеньке! Голе, а таке хоробре! – лагідно мовила мати Вовчиця. (Малий пробирався між вовченятами ближче до її теплого підчерев'я.) – О, та ще й узявся смоктати разом з усіма! То он яке воно,

людське дитя! Яка б то вовчиця могла похвалитися, що має серед своєї малечі людську дитину?

– Я чув, таке колись бувало, тільки не в нашій Зграї і не за моєї пам'яті, – сказав батько Вовк. – Шерсті на ньому немає, і я міг би його вбити одним махом. Та ба – він мене не боїться!

При вході в печеру стало темно – велика кутаста голова і шия Шер Хана затулили отвір. За ним верещав Табакі:

– Пане, пане, він побіг сюди!

– О, яка честь – до нас навідався Шер Хан! – мовив батько Вовк, грізно зблиснувши очима. – Чого бажає Шер Хан?

– Віддай мою здобич! Людський вилупок сховався тут, – оголив ікла Шер Хан. – Його батьки втекли. Віддайте дитину мені.

Шер Хан, як і казав батько Вовк, стрибнув через вогнище дроворуба, ненароком обпік лапи і розлютився. Проте батько Вовк дуже добре знав, що вхід до печери для тигра завузький. У тому місці, де Шер Хан стояв зараз, він не зміг би навіть ворухнути лапою. Йому було ніде розвернутись, як небораці, котрий надумав битись у діжці.

– Вовки – вільний народ, – сказав батько Вовк. – Вони слухаються тільки свого ватажка, а не якогось там смугастого людожера. Людська дитина належить нам. Якщо захочемо, то самі її вб'ємо.

– "Захочемо!" А мені що з того? Клянуся буйволом, якого я вполював, я не буду стовбичити біля вашого смердючого кубла і випрохувати те, що і так моє за правом! Це кажу я, Шер Хан!

Ревіння тигра відлунила печера. Мати Вовчиця, відкинувши від себе вовченят, рвонулася вперед, і її очі, що сяйнули у пітьмі двома зеленими вогниками, стрілися з червонястими очима Шер Хана.

– А я, Ракша (Чортиця), кажу тобі: людське дитинча моє, Лан грі, і лишиться в мене! Ніхто його не вб'є. Воно житиме і полюватиме у Зграї, разом з усіма! Гей, ти, мисливцю на голих дітлахів, рибожере, жаб'ячий глитаю, – настане час, і він вистежить тебе! А тепер геть звідси – бо, клянуся оленем, якого я вполювала (а я не вживаю стерва), ти полетиш до дідька, кульгаючи на всі чотири лапи, обсмалений лісовий покидьку! Геть звідси!

Батько Вовк дивився на неї із захватом. Він уже призабув ті часи, коли змагався за свою Вовчицю в чесному бою з п'ятьма вовками, – ті часи, коли вона полювала у Зграї і недаремно мала прізвисько Чортиця. Шер Хан не боявся батька Вовка, та з Вовчицею стати на герць не посмів: знав, що перевага на її боці й вона битиметься не на життя, а на смерть. Він із гарчанням позадкував з печери і, опинившись ззовні, ревнув:

– У своєму кублі і собака гавкає! Заждіть, що скаже Зграя про цього приблуду – людського покидька! Дитина моя, і рано чи пізно я її зжеру, довгохвості злодюги!

Мати Вовчиця задихано впала ницьма біля своїх вовченят, і батько Вовк похмуро мовив до неї:

– Цього разу Шер Хан казав слушне: малого треба показати Зграї. Ти намислила лишити його собі, Мати?

– Лишити його собі? – важко дихаючи, відлунила Вовчиця. – Та воно ж само прийшло до нас, голе голісіньке, темної ночі, – і все ж таки не побоялося! Поглянь, воно уже відпихає одного з моїх вовченят! Цей кульгавий людожер убив би його і втік на Вайнгангу, а люди з помсти

зруйнували б наше лігво. Лишити його собі? Так, я його лишаю. Ану, лежи тихо, жабеня! О, Мауглі – так я й називатиму тебе, Жабеня Мауглі, – настане час, і ти вистежиш Шер Хана, як він вистежував тебе.

– А що скаже Зграя? – спитав батько Вовк.

У Законі Джунглів чітко сказано, що кожен вовк, завівши власну сім'ю, може покинути Зграю. Та коли його вовченята трохи підростуть, він мусить привести їх на Раду Зграї, яка збирається щоразу, коли місяць уповні, і показати їх усім вовкам. Потім вовченята можуть гуляти, де їм заманеться, і поки вони не вполюють свого першого оленя, нікому з дорослих вовків не дозволяється робити шкоди вовченяті. Якщо вбивцю буде спіймано, його скарають на смерть. Поміркуй трохи, і ти збагнеш, що так воно й має бути.

Батько Вовк чекав, поки його діти підросли і стали на ноги, і ось одної ночі, коли збиралася Зграя, повів вовченят, Мауглі і Вовчицю на Скелю Ради. То був гостроверхий пагорб, усипаний великим камінням, за яким могли б сховатись і сто вовків. Акела, здоровезний сірий вовк одинак, обраний ватажком Зграї за свою силу та кмітливість, розлігся на скелі. Унизу сиділо більше сорока вовків різного віку та масті – від сивих, мов борсуки, старих одчайдухів, кожен сам один міг здолати буйвола, до чорних трирічних недолітків, які потай гадали, буцімто й їм це також під силу. Вовк одинак був їхнім ватажком уже близько року. Змолоду він двічі потрапляв у вовчу пастку. Якось люди жорстоко побили його і покинули, гадаючи, що він мертвий; тож із людськими звичаями він добре був обізнаний.

На Скелі Ради майже ніхто не розмовляв. Вовченята бавилися посередині, а довкруж сиділи їхні батьки. Подеколи хтось із дорослих вовків підводився, неквапно ступав до якогось вовченяти, пильно дивився на нього і тихо повертався на своє місце. Часом мати підганяла своє вовченя до смуги місячного сяйва, щоб його було видніше. Акела закликав з вершини:

– Ви знаєте Закон, ви знаєте Закон! Дивіться ж, гей, вовки!

І турботливі матері поквапливо відгукнулись:

– Придивляйтеся добре, гей, вовки!

Нарешті – мати Вовчиця нашорошилася, бо черга підійшла до них, – батько Вовк виштовхнув на середину кола Жабеня Мауглі. Гепнувшись додолу, Мауглі засміявся і почав бавитись камінцями, що виблискували в місячному світлі.

Акела жодного разу не підвів голови, що лежала на передніх лапах, лише час від часу скавулів:

– Дивіться ж, гей, вовки!

За скелею вчулося приглушене гарчання Шер Хана:

– Дитина моя. Віддайте її мені! Нащо Вільному Народу людське дитя?

Акела навіть вухом не повів. Він лише мовив:

– Дивіться ж, о вовки! Нащо Вільному Народу коритися чужій волі? Дивіться добре!

Вовки загарчали усі заразом, і один з чотирирічних недоростків у відповідь Акелі повторив слова Шер Хана:

– Нащо Вільному Народові здався підкидьок?

Закони Джунглів свідчать, що коли зчиниться суперечка про те, чи можна прийняти когось до Зграї, то за нього мають заступитись хоча б двоє вовків, окрім батька й матері.

– Хто за цю дитину? – спитав Акела. – Хто з Вільного Народу прохає слова?

Ніхто не відповів, і мати Вовчиця приготувалася до бою, який міг бути для неї останнім.

І цієї миті звівся на задні лапи і загарчав звір іншої породи, присутній на Раді Зграї, – Балу, вайлуватий бурий ведмідь, який навчав вовченят Закону Джунглів, він блукав, де хотів, бо споживав самі лише горіхи, мед та коріння.

– Людська дитина? Чом би й ні? – сказав він. – Я за дитину. Вона нікому не зашкодить. Я не вмію красно говорити, та кажу правду. Нехай малий бігає у Зграї. Візьмемо його вкупі з іншими. Я сам його навчатиму.

– Нам потрібен іще хтось, – мовив Акела. – Балу своє слово сказав, а він учитель наших дітей. Хто ще буде говорити, окрім Балу?

На коло лягла чорна тінь. То була пантера Багіра, чорнюща, мов чорнило, але подекуди з цятками, котрі, як в усіх пантер, прозирали на її шкірі, наче світлий візерунок на дорогій тканині. Усі в джунглях знали Багіру, і ніхто б не захотів ворогувати з нею, бо вона була хитра, як Табакі, хоробра, як дикий буйвол, і люта, як поранений слон. Та голос у неї був солодкий, мов дикий мед, а хутро м'яке, як шовк.

– О Акело, і ти, Вільний Народе, – замуркотіла вона, – я не маю жодних прав на вашій нараді, але в Законі Джунглів сказано, що коли зайде суперечка за когось із дитинчат, то життя цього дитинчати можна викупити. І в Законі не сказано, кому можна і кому не можна платити викуп. Адже так?

– Справді так! – завили завжди голодні молоді вовки. – Послухаймо Багіру! За дитину можна взяти викуп. Так каже Закон.

– Я знаю, що не маю права говорити тут, отож прошу вашого дозволу.

– Говори! – загукали двадцятеро голосів водночас.

– Не слід убивати голошкірого малюка. До того ж, він стане вам за чудову іграшку, коли трохи підросте. Балу за нього заступився. А я додам до слів Балу ще й жирного буйвола, щойно впольованого за півмилі звідси, якщо ви приймете людську дитину до Зграї, як то велить Закон. Хіба вже це так обтяжливо?

Тут зчинився галас – десятки голосів загукали разом:

– Авжеж! Він однаково помре під час зимових дощів. Або його спалить сонце. Що нам може вдіяти голе Жабеня? Нехай собі бігає у Зграї. То де ж буйвіл, Багіро? Ми приймаємо дитину!

І потім пролунав глухий голос Акели:

– Дивіться добре, о вовки, дивіться добре!

А Мауглі сидів собі й безжурно бавився камінцями і навіть не зважав, що вовки по черзі підходили та оглядали його. Нарешті усі подалися зі скелі за вбитим буйволом, і лишилися тільки Акела, Багіра, Балу і сім'я Жабеняти Мауглі. Шер Хан усе ще нетямився в кущах – він страшенно розлютився, що Мауглі не віддали йому.

– Авжеж, реви собі, скільки заманеться! – промурчала Багіра у вуса. – Це Жабеня колись ще змусить тебе заспівати іншої – або я зовсім не розуміюся на людях.

– Ми вчинили добре! – сказав Акела. – Люди і їхні діти дуже кмітливі. Колись він зможе нам допомогти.

– Так, допомогти в тяжкі часи, бо ніхто не може бути ватажком Зграї вічно, – мовила Багіра.

Акела не відповів нічого. Він думав про ті лихі часи, які настають для кожного ватажка Зграї, коли він втрачає силу. Вовки вбивають його, зовсім охлялого, і новий ватажок заступає його місце, щоб колись теж бути вбитим.

– Візьми дитину, – сказав він батькові Вовку, – і виховай її, як належить виховувати синів Вільного Народу.

Так Жабеня Мауглі прийняли до Сіонійської Зграї – за буйвола і за слово Балу.

А тепер ви маєте проминути років десять чи одинадцять і просто уявити собі дивовижне життя, що очікувало Мауглі серед вовків, бо про всі його пригоди можна було б написати чимало книжок. Він ріс разом із вовченятами, хоча вони, звісно, стали зрілими вовками набагато раніше, ніж він став дорослим хлопцем, і батько Вовк навчав його всього, що знав сам, та ще й пояснював усе, що відбувалося довкола. І тому шурхіт кожної стеблинки у траві – і кожен подих ласкавого нічного леготу, і крик сови над головою, і лопотіння кажана, що зачепився кігтем за гілку, і плюскіт дрібної рибинки у ставку – були для нього не менш важливі, ніж ділові справи для власника великої контори. Коли він не вчився, то дрімав на сонечку, підживлювався чимось і засинав знову. Коли він хотів помитись чи трохи освіжитись, він купався у лісових озерах; коли праглося скуштувати меду (він дізнався від Балу, що мед та горіхи смакують не гірше від сирого м'яса), він залазив на дерево – Багіра навчила його це робити. Бувало, вона вмоститься на гілці і гукає:

– Ану, ходи но сюди, Малий Братику!

Спершу Мауглі просто чіплявся за гілки, як лінивець (є таке звірятко), а потім наловчився сміливо стрибати з однієї гілки на іншу, як

мавпеня. На Скелі Ради, під час зборів Зграї, для нього теж знаходилося місце. Там він помітив, що жоден з вовків не може витримати його прискіпливого погляду, і тоді він для розваги став пильно вдивлятися у вовків. Часом йому доводилося витягати скіпки з лап своїх друзів, бо вовкам дуже дошкуляють реп'яхи та колючки. Вночі він спускався з пагорбів на зорані поля і роздивлявся на людей у сільських хатинах, але довіри до них не мав. Багіра якось показала йому скриньку із засувкою, так ретельно сховану в заростях, що Мауглі ледь не втрапив до неї, і сказала, що це пастка. Понад усе він любив забиратися з Багірою в самісіньку гущавину лісу, спати там весь день, а вночі стежити, як Багіра іде на лови. Вона полювала будь яку дичину, коли була голодна. Мауглі робив так само. Та коли він трохи підріс і почав дещо розуміти, Багіра наказала йому не чіпати домашню худобу, бо за нього сплатили викуп Зграї, убивши буйвола.

– Усе, що є в джунглях, – твоє, – казала Багіра. – Можеш вполювати будь яку здобич, яка тобі під силу Але заради того буйвола, котрий послугував викупом, ти не повинен чіпати домашню худобу – ні молоду, ні стару Такий Закон Джунглів.

І Мауглі запам'ятав це раз і назавжди.

Отак він зростав – сильним, яким і мусить бути хлопець, що вивчає все потрібне, навіть не знаючи, що навчається, і думає лише про те, як здобути їжу.

Якось мати Вовчиця сказала йому, що Шер Ханові не можна вірити і що колись він повинен буде вбити Шер Хана. Вовченя ніколи б не забуло сказаного, а Мауглі забув – адже він був усього лише малюком, хоч і вважав себе вовком і називав би себе так, якби вмів розмовляти людською мовою.

Шер Хан весь час лишався небезпечним для нього, бо Акела з віком ставав немічним, а кульгавий тигр уже встиг заприятелювати з усіма

молодими вовками Зграї. Вони ходили за ним слідом і підбирали за ним недоїдки. Акела нізащо не дозволив би цього, якби мав таку владу, як раніше. А Шер Хан усе нахвалював вовченят і не йняв віри, як це такі хоробрі молоді мисливці слухаються старого слабкого вовка і людського покидька. "Я чув, – казав Шер Хан, – що на Раді ви і в очі йому дивитись не смієте". І молоді вовки сердито гарчали та шкірили зуби у відповідь.

Багіра все чула і бачила, до того ж їй було ще багато чого відомо; і кілька разів вона прямо казала Мауглі, що колись Шер Хан його вб'є. Та Мауглі тільки сміявся:

– У мене є Зграя і ти. Та й Балу, хоч який лінивий, за мене стане горою. Чого ж мені боятися?

Якогось жаркого дня Багірі спало на думку дещо. Може, вона щось від когось почула, може, їй сказав про це дикобраз Сахі, – хай там як, та коли вони з Мауглі зайшли в гущавину лісу і хлопець розлігся, вмостивши голову на лискучій чорній спині пантери, вона сказала йому:

– Малий Братику, ти не забув, скільки разів я казала тобі, що Шер Хан – твій ворог?

– Авжеж, ти це повторювала стільки разів, скільки горіхів на цій пальмі, – відповів Мауглі (звісно, рахувати він не вмів). – Ну то й що? Мені страх як хочеться спати, Багіро. А Шер Хан – то просто довгий хвіст і дурний оглушливий голос, як у павича Мора.

– Не час зараз спати! Це знає Балу, і я теж, і вся Зграя знає про це, найдурніший олень, і той знає! І Табакі казав те саме.

– Справді! – пхикнув Мауглі. – Табакі недавно прибіг до мене і наговорив усіляких дурниць, мовляв, що я голе цуценя і не здатен навіть вирити земляний горіх. Ну то я схопив його за хвіст і стукнув разів зо два об пальму, щоб навчився бути чемним.

– Ти зробив дурницю. Табакі хоч і пліткар, та може сказати багато такого, що тебе стосується. Розплющ очі, Малий Братику! Шер Хан поки що не сміє зачіпати тебе у джунглях, та не забувай, що Акела дуже старий. Ще трохи – і настане день, коли він не зможе вполювати буйвола, і тоді він більше не буде ватажком зграї. Ті вовки, що бачили тебе на Скелі Ради, теж постаріли, а молодих кульгавий тигр намовляє, що людській дитині не місце у вовчій Зграї. А ти скоро станеш людиною.

– А що таке людина? Хіба їй не можна бігати зі своїми братами? – спитав Мауглі. – Я народився у джунглях, я жив за Законом Джунглів, і у Зграї нема такого вовка, якому б я не витягав колючок із лап. Усі вони мої брати!

Багіра випросталася на повен зріст і примружила очі.

– Малий Братику, – муркнула вона, – торкнися мене отут під щелепою.

Мауглі простяг свою міцну смагляву руку і на шиї Багіри під ніжним хутром намацав дужі м'язи і невеличку залисинку.

– Ніхто у джунглях не знає, що я, Багіра, маю такий знак – слід від нашийника. Але я народилася серед людей, Малий Братику, і з поміж людей вмерла моя мати – у королівському звіринці, в Удайпурі. Ось чому я сплатила за тебе викуп на Раді, коли ти був ще голим малюком. Так, я теж народилася серед людей. Змалку я не бачила джунглів. Мене годували в залізній клітці із залізної миски, та якось уночі я відчула, що я – Багіра, пантера, а не людська іграшка. Одним ударом лапи я зламала дурний замок і втекла. Оскільки я знаю людські звичаї, у джунглях мене бояться більше від Шер Хана. Хіба ж ні?

– Авжеж, – сказав Мауглі, – усі в джунглях бояться Багіри, усі, окрім Мауглі.

– Ох ти ж, людське дитинчатко, – лагідно пригорнула його пантера. – Як я колись повернулася до своїх джунглів, так і ти мусиш зрештою повернутися до людей, до своїх братів – якщо тебе не вб'ють на Раді.

– Навіщо комусь мене вбивати? – спитав Мауглі.

– Поглянь но на мене, – мовила Багіра. Мауглі пильно подивився їй в очі.

Велика пантера не витримала його погляду і відвернулася.

– Ось навіщо, – сказала вона і поворушила лапою листя. – Навіть я не можу дивитися тобі в очі, а я ж народилася серед людей і люблю тебе, Малий Братику. А хтось ненавидить тебе за те, що не може витримати твого погляду, за те, що ти розумний, за те, що ти витягаєш їм колючки з лап, за те, що ти людина.

– Я всього цього не знав, – похмуро відповів Мауглі і насупив густі чорні бровенята.

– А що велить Закон Джунглів? Спершу вдар, а тоді озивайся. Вони впізнають у тобі людину, бо ти необачний. Тож будь розсудливим! Серце підказує мені, що коли Акела схибить на найближчих ловах – а йому стає все важче полювати, – вовки більше не слухатимуться ні його, ні тебе. Вони зберуться на Скелі Ради, та ще й весь Народ Джунглів, і тоді… тоді… Ні, я знаю, що робити! – скрикнула Багіра і схопилася з місця. – Біжи швидше вниз, у долину, де людські хати, і візьми там Червону Квітку. Тоді в тебе буде заступник дужчий, ніж я, і Балу, і ті вовки Зграї, що тебе люблять. Візьми Червону Квітку!

Так Багіра називала вогонь, бо жоден звір у джунглях не вимовить його справжню назву. Звірі страшенно бояться вогню і вигадують будь яке назвисько, аби лише не сказати істинного.

– Червону Квітку? – сказав Мауглі. – Вона виростає побіля хат надвечір. Я її здобуду.

– Оце таки людська дитина! – мовила Багіра з гордістю. – Не забудь, вона росте в малих горщиках. Дістань її чимшвидше і тримай під рукою, поки не знадобиться.

– Гаразд! – сказав Мауглі. – Я піду. А ти певна, моя Багіро, – і він обняв її за шию і зазирнув у великі очі пантери, – ти певна, що все це лихо – від Шер Хана?

– Атож, клянуся зламаним замком, що звільнив мене, Малий Братику!

– Тоді клянуся буйволом, що був мені викупом, я віддячу Шер Ханові сповна, а може, й із горою, – сказав Мауглі і побіг геть.

– Ось така людина! От і проглянуло людське, – мовила Багіра, лягаючи знову. – Ох, Шер Хане, у лиху годину ти надумався полювати на Жабеня багато років тому!

А Мауглі був уже далеко звідси. Він мчав стрімголов, і серце в нього калатало. Він добіг до печери вже у вечірньому тумані, спинився, щоб трошки віддихатись, і поглянув униз, у долину. Вовченят не було вдома, але мати Вовчиця, ледве зачувши подих свого Жабеняти, зрозуміла, що він чимось схвильований.

– Що трапилось, синку? – спитала вона.

– Просто дурні балачки Шер Хана, – відповів він. – Сьогодні я полюватиму на людській землі.

І він подався через кущі вниз, до річки у видолинку, та враз спинився, почувши виття Зграї на ловах. Почув він і ревіння

зацькованого оленя, і його тяжке дихання, коли олень приготувався боронитись. Потім долинуло злісне гарчання молодих вовків.

– Акело! Акело! Нехай вовк одинак покаже свою силу! Пропустіть ватажка Зграї! Стрибай, Акело!

Мабуть, вовк одинак стрибнув і схибив, бо Мауглі почув клацання його зубів, а потім – коротке вищання, коли олень збив Акелу з ніг ударом копита.

Мауглі не став чекати і рвонувся вперед. За мить він добіг до зораних полів поблизу села, а виття вдалині помалу стихло.

– Багіра казала правду, – прошепотів він і захекано влігся на купу трави під вікном хатини. – Завтрашній день буде вирішальним – і для мене, і для Акели.

Потім припав обличчям до вікна і задивився на вогонь у печі. Він бачив, як сільська жінка встала вночі і підкинула у вогонь якісь чорні камінці, і коли розвиднілося і над землею заклубочив вогкий білий туман, він побачив, як малий хлопець узяв горщик, обплетений лозою і вимазаний глиною зсередини, наповнив його приском із печі і, загорнувши у ковдру, пішов з ним до кошари.

– Оце і все? – мовив Мауглі. – Ну, коли дитина це вміє, то мені нема чого боятись.

Він завернув за ріг назустріч малому, вихопив горщик у нього з рук і вмить зник у тумані, а хлопець заплакав з переляку.

– Люди дуже схожі на мене, – сказав Мауглі, роздмухуючи жар, як то робила жінка. – Якщо я оце не підгодую, то воно помре.

І Мауглі накидав на червоні жарини хмизу та сухої кори.

На півдорозі до гори він зустрів Багіру. Ранкова роса блищала на її шкурі, мов місячне сяйво.

– Акела схибив, – сказала пантера. – Вони б убили його ще вночі, але їм потрібен ти. Вони шукали тебе на пагорбі.

– Я був на зораному полі. Я готовий. Поглянь. – І Мауглі підняв над головою горщик із жаром.

– Чудово! Слухай, я бачила, як люди тицяють туди суху гілку, і на її кінці палає Червона Квітка. Ти не боїшся?

– Ні! Чого мені боятись? Я пам'ятаю – якщо це не сон, – що коли іще не був вовком, часто лежав біля Червоної Квітки, і мені було так тепло і хороше…

Увесь день Мауглі просидів у печері. Він сидів біля горщика з жаром і тицяв досередини сухе галуззя, щоб побачити, що з того вийде. Врешті решт він знайшов потрібну гілку, і ввечері, коли Табакі підбіг до печери і дуже грубо гавкнув, що Мауглі треба йти на Скелю Ради, він засміявся так знущально, що Табакі втік. І тоді Мауглі, так само сміючись, рушив до Скелі Ради.

Акела, вовк одинак, лежав біля свого виступу на знак того, що місце ватажка тепер вільне, а Шер Хан зі своїми підгавкувачами походжав туди сюди, і вигляд у нього був дуже вдоволений. Багіра лягла поруч із Мауглі, а він тримав між колін горщик із жаром. Коли всі зібралися, Шер Хан виступив наперед. Він ніколи б не посмів так зробити, якби Акела був при силі.

– Він не має права! – прошепотіла Багіра. – Не бійся і скажи. Цей сучий син злякається.

Мауглі звівся на ноги.

– Вільний Народе! – вигукнув він. – Хіба Шер Хан – ватажок Зграї? Хіба тигр може бути нашим ватажком?

– Місце ватажка ще вільне, а мене попрохали виступити… – почав було Шер Хан.

– Хто тебе прохав? – вигукнув Мауглі. – Хіба ми шакали, щоб плазувати перед людожером? Зграя обере ватажка сама, а зайди тут ні до чого!

Зчинився галас. "Мовчи, людський покидьку!" "Ні, хай говорить! Він шанує наш Закон!" Зрештою старі вовки загарчали: "Хай говорить Мертвий Вовк!"

Коли ватажок Зграї схибить на полюванні, його називають Мертвим Вовком аж до смерті, яка після цього вже не забариться.

Акела поволі звів сиву голову:

– Вільний Народе і ви, шакали Шер Хана! Я дванадцять років водив вас на лови, і за ці роки жоден з вас не втрапив у пастку і не був скалічений. А ось тепер я схибив. Ви знаєте, як це було зроблено. Знаєте, що мені назустріч випустили дужого оленя, щоб усі побачили мою слабкість. Це була хитра витівка. Ви маєте право вбити мене тут, на Скелі Ради. І тому я питаю: хто з вас підійде і вб'є вовка одинака? За Законом Джунглів я можу вимагати, щоб ви підходили поодинці.

Запанувала тиша. Ніхто з вовків не хотів битися з Акелою на смерть. Потім заревів Шер Хан:

– Нащо нам цей беззубий дурень? Він усе одно здохне! А людський вилупок теж зажився на цім світі. Вільний Народе, він спершу був моєю здобиччю. Тож віддайте його мені! Гидко дивитись – ви всі наче подуріли через нього. Він десять років паскудить у джунглях. Віддайте

його мені, інакше я завжди полюватиму тут, а вам і кістки не залишу. Оце людське поріддя, і я ненавиджу його всім серцем!

І більше половини вовків завили:

– Людина! Людина! Нащо нам людина? Хай іде геть, до своїх!

– І збурить проти нас людей по всіх селах? – ревнув Шер Хан. – Ні, віддайте його мені! Він людина, і ніхто з нас не може витримати його погляду.

Акела знову підвів голову і мовив:

– Він їв разом з нами. Він спав разом з нами. Він заганяв для нас здобич. Він жодного разу не порушив Закон Джунглів.

– І це ще не все. Коли його приймали до Зграї, я віддала за нього буйвола. Може, буйвіл – це дрібниця, за яку не варто битись, але честь Багіри того варта, – промурчала Багіра тихо й спокійно.

– Буйвіл, відданий десять років тому! – завила Зграя. – Що нам до кісток, які уже давно зотліли!

– Або до того, щоб тримати свою обіцянку? – мовила Багіра, і її білі зуби зблиснули. – Авжеж, недаремно ви називаєтеся Вільним Народом!

– Жодна людська дитина не може жити з Народом Джунглів! – заревів Шер Хан. – Віддайте його мені!

– Він ваш брат, хоч і не по крові, – повів далі Акела, – а ви хочете вбити його тут! Мабуть таки, я зажився на світі! Дехто з вас полює на домашню худобу, інші, я чував, слідом за Шер Ханом нишпорять вночі по селах і крадуть людських дітей. Отож я знаю, що ви боягузи, і звертаюсь

зараз до боягузів. Я скоро помру, і моє життя нічого не варте, а то б я віддав його за людську дитину. Та заради честі Зграї, про яку ви встигли забути без ватажка, я даю вам слово, що не кинусь на жодного з вас, коли прийде моя остання година – якщо ви дозволите людській дитині піти до своїх. Я помру без бою. Це збереже для Зграї щонайменше три життя. Більше я нічого не можу вдіяти, та якщо хочете, врятую вас від ганьби – вбити брата, який нічим не завинив, брата, якого прийняли до Зграї за Законом Джунглів.

– Він людина!.. Людина!.. Людина!.. – завили вовки.

І більше половини стали на бік Шер Хана, який нетерпляче бив землю хвостом.

– Тепер усе залежить від тебе, – сказала Багіра Мауглі. – Нам лишається тільки стати до бою.

Мауглі випростався на весь зріст, тримаючи в руках горщик. Потім він потягнувся і позіхнув просто на Раду, хоч душа його палала від гніву та обурення – адже вовки, за своїм потаємним звичаєм, ніколи не виказували Мауглі своєї ненависті.

– Гей, ви! – закричав він. – Цей собачий гавкіт ні до чого! Ви вже стільки разів називали мене людиною (а з вами я б на все життя лишився вовком), що тепер я й сам відчуваю – це таки правда. І я буду називати вас не братами, а собаками, як і слід людині робити. А чого ви хочете і чого не хочете – це мені байдуже! І щоб ви це краще втямили, я, людський син, приніс сюди Червону Квітку, якої ви, собаки, боїтеся!

Він жбурнув горщик на землю, розжарені вуглини запалили сухий мох, і він зайнявся яскравим полум'ям. Уся Рада, побачивши вогонь, кинулася хто куди. Мауглі тицьнув у полум'я суху гілку, а потім замахав нею в повітрі, щоб розігнати переляканих вовків.

– Ти тепер ватаг, – прошепотіла Багіра. – Врятуй Акелу від смерті. Він завжди був твоїм другом.

Акела, суворий старий вовк, що ніколи за життя не прохав ні в кого жалю, подивився благальним поглядом на Мауглі, який стояв із гілкою, голий, із розсипаним по плечах чорним волоссям, і чорні тіні миготіли навколо нього.

– Отак! – мовив Мауглі, повільно роззирнувшись довкола. – Тепер бачу, що ви собаки. Я йду від вас до мого народу – якщо це справді мій народ. Тепер мені немає вороття до джунглів, і я мушу забути вашу мову і вашу дружбу, але я ніколи не буду таким жорстоким, як ви. Я був вам справжнім братом, хоч і не по крові, і тому обіцяю, що коли стану людиною серед людей, не зраджу вас, як ви зрадили мене. – Він копнув багаття ногою, і вгору полетіли іскри. – Між нами, вовками Зграї, не буде війни. Та перш ніж піти, я маю сплатити борг.

Мауглі ступив туди, де сидів Шер Хан, тупо вирячившись на вогонь, і схопив його за китицю на підборідді. Багіра про всяк випадок пішла слідом.

– Гей, підлий пес! – закричав Мауглі. – Ану встань, коли з тобою говорить людина, а то обсмалю тобі шкуру!

Шер Хан прищулив вуха до голови і заплющив очі, бо вогняна гілка була дуже близько.

– Цей кровожер казав, що уб'є мене на Раді, бо не встиг убити змалку… Ага! Отак ми лупцюємо шельму, коли стаємо людьми! Спробуй но ворухнути вусом, Кульгавий, і я запхну Червону Квітку тобі в пельку!

Він лупцював Шер Хана по голові палаючою гілкою, і тигр ревів і вищав, ледь живий від страху.

– Тьху! А тепер геть звідси, обсмалений котяро! А ви затямте: коли я знову прийду на Скелю Ради, то прийду так, як личить людині – і зі шкурою Шер Хана на голові! А тепер от що: Акела може жити, як схоче. І ви його не вб'єте, бо я цього не дозволю. Я не думаю, що ви тут отак сидітимете, висолопивши язики, буцімто якесь шановне панство, а не жалюгідні пси, котрих я зараз прожену геть! Отак! Геть!

Гілка палала жарким полум'ям, Мауглі нещадно лупцював нею вовків, і вони з виском кинулися навтіки. Врешті решт на скелі лишилися тільки Акела, Багіра і ще з десятеро вовків, які стали на бік Мауглі. І тоді щось обпекло Мауглі зсередини, як досі ще не бувало із ним. Йому забило подих, він заплакав, і по обличчі в нього потекли сльози.

– Що це? Що це таке? – плакав він. – Я не хочу покидати джунглів, я не знаю, що зі мною сталося. Я вмираю, Багіро?

– Ні, Малий Братику, це просто сльози, таке буває з людьми, – мовила Багіра. – Тепер я знаю, що ти вже не дитина. Тепер тобі немає дороги у джунглі. Нехай сльози течуть, Мауглі. Це просто сльози.

І Мауглі сидів і плакав так, наче в нього рвалося серце, бо плакав він уперше в житті.

– Отепер я піду до людей, – сказав він. – Але спершу попрощаюся з матір'ю.

І він пішов до печери, де мати Вовчиця жила з батьком Вовком, і заплакав, зарившись лицем у її шерсть, а четверо вовченят жалібно скавчали.

– Ви мене не забудете? – спитав Мауглі.

– Ніколи, поки можемо йти по сліду! – відповіли вовченята. – Приходь до підніжжя гори, коли станеш людиною, і ми будемо говорити з тобою. Або прийдемо в поле і вночі пограємось разом.

– Приходь скоріше! – сказав батько Вовк. – О мудре Жабеня, приходь скоріше, бо ми з матір'ю вже старі.

– Приходь скоріше, мій голий синочку, – сказала мати Вовчиця. – Знай, людська дитино, я люблю тебе більше од моїх власних дітей.

– Я прийду неодмінно, – сказав Мауглі. – Прийду, щоб прикріпити шкуру Шер Хана на Скелю Ради. Не забувайте мене! Скажіть усім у джунглях – нехай мене не забувають!

Вже заяснів світанок, коли Мауглі сам один спустився з пагорба в долину, назустріч тим дивним створінням, що звуться людьми.

Мисливська пісня Сіонійської Зграї

Світає, і в лісі олень закричав –

Раз, іще раз та й знов!

До озер, до далеких озер він помчав,

Та я його вистежив, слід розгадав –

Раз, іще раз та й знов!

Світає, і в лісі олень закричав –

Раз, іще раз та й знов!

А вовк слідопит розвідав усе

І звістку до зграї вмить принесе –

Раз, іще раз та й знов!

Світає, і в лісі вовк заспівав –

Раз, іще раз та й знов!

Він полює тихцем, не лишає слідів

На стежинах нічних, серед темних лісів.

Хай джунглі слухають вовчий спів

Раз, іще раз та й знов!

Полювання Каа

Нехай леопарда всі бачать здаля і чують, як буйвіл

тупоче!

Мисливець іде, що не чує й земля, нікому не втрапить

на очі.

Коли ж ти усюди ступаєш, мов пан, коли не пильнуєш

дороги –

Не плач, як хвицне тебе лютий кабан чи буйвіл підніме

на роги.

Чужих дитинчат ображати не смій, вважай за сестру

а чи брата –

Хоч, може, вони ще слабенькі самі, та дужа ведмедиця мати.

"Я перший з мисливців!" – звірятко кричить, як вперше

вполює дичину.

Та поки малий – стережися щомить, бо джунглі великі,

дитино!

З уроків Балу

Усе, про що тут піде мова, відбулося задовго до того, як Мауглі став вигнанцем Сіонійської Зграї і помстився тигрові Шер Хану. Це сталося в ті часи, коли ведмідь Балу навчав його Закону Джунглів. Поважний і статечний бурий ведмідь був радий мати такого здібного учня, бо вовченята зазвичай пам'ятають із Закону Джунглів лише те, що потрібно їхній Зграї та родині, і готові дременути від учителя, щойно вивчать мисливську пісню: "Ноги ступають безгучно, очі бачать у пітьмі, вуха чують, як вітер ворушиться у своєму кублі, зуби гострі та білі – ось ознаки наших братів, крім шакала Табакі і гієни – то наші вороги". Проте Мауглі як людська дитина мусив знати набагато більше.

Часом чорна пантера Багіра, прогулюючись у джунглях, приходила подивитись, як триває навчання її улюбленця. Вона тихенько муркотіла,

лежачи під деревом, і слухала, як Мауглі показує ведмедеві завчене. Хлопець лазив по деревах не згірше, ніж плавав, а плавав так само добре, як бігав, і Балу – Учитель Закону – знайомив його з усіма правилами в лісі й на воді: як відрізнити трухляву гілку від міцної; як чемно привітатися з дикими бджільми, коли зустрінеш рій на дереві; що сказати кажанові Мангу, якщо розбудиш його опівдні; як заспокоїти водяних змій, перш ніж пірнути у ставок. Народ Джунглів не любить, щоб його турбували, і кожен готовий дати відсіч непроханому гостеві. Мауглі вивчив також мисливський Поклик Чужинця, який слід повторювати багато разів, поки не почуєш відповіді, коли випаде полювати в чужих місцях. Цей поклик означає: "Дозвольте мені пополювати тут, бо я голодний", і на нього відповідають: "Полюй заради поживи, та не для забави".

Отже, Мауглі доводилося завчати напам'ять дуже багато, і подеколи йому набридало сто разів повторювати одне й те саме. Але коли Мауглі дістав від Балу стусана, розсердився і втік, ведмідь сказав Багірі:

– Людська дитина – то людська дитина, і вона має знати всі закони Джунглів.

– Та поглянь, який він ще малий, – відповіла Багіра, яка була надто поблажливою до Мауглі. – Хіба така маленька голова може вмістити всі твої повчання?

– А хіба у джунглях достатньо бути малим, щоб тебе не вбили? Якби ж то! Я навчаю його необхідному, а караю задля годиться, коли він забуде урок.

– Авжеж! Що ти в цьому тямиш, Залізна Лапо! – гримнула Багіра. – Та в нього все обличчя в синцях!

– Нехай краще ходить весь у синцях, аніж загине через невігластво, – похмуро мовив Балу. – Я зараз навчаю його Заповітних Слів Джунглів,

які захистять його від птахів, від змій і всіх, хто ходить на чотирьох лапах, крім його рідної Зграї. Хіба ж це не варте кількох стусанів?

– Добре, тільки гляди не зашкодь дитині. Це тобі не колода, щоб гострити кігті. А які ж бо то Заповітні Слова? Я краще помру, ніж проситиму про допомогу, та мені теж цікаво знати. – І Багіра, витягнувши лапу, помилувалася своїми пазурами – міцними, мов сталь, і гострими, наче леза.

– Я покличу Мауглі, і він тобі скаже… якщо захоче. Ходи сюди, Малий Брате!

– У мене в голові гуде, як у бджолиному дуплі, – пролунав згори сердитий дитячий голос, і Мауглі, сковзнувши з дерева, докинув обурено: – Я прийшов заради Багіри, а не заради тебе, старий товстий лантуху!

– А мені байдуже, – відповів Балу, хоч йому було дуже прикро таке чути. – То скажи Багірі Заповітні Слова Джунглів, яких я навчив тебе сьогодні.

– Заповітні Слова якого народу? – спитав Мауглі, втішений, що може похвалитись. – У джунглях багато різних мов. Я їх усі знаю.

– Дещо ти таки знаєш, хоч іще дуже мало. Поглянь, Багіро, оце така мені дяка. Жодне миршаве вовченя не прибігло подякувати старому Балу за навчання. Ну то скажи Слово Мисливського роду, ти, грамотію!

– "Ми з тобою однієї крові, ти і я", – сказав Мауглі ведмежою мовою ті слова, що в пошані у всього Мисливського роду.

– Добре! Тепер Слово Птахів.

Мауглі просвистів те саме, як шуліка.

– А тепер Слово Зміїного Народу, – сказала Багіра.

У відповідь почулося сичання, яке неможливо передати словами, і Мауглі затупотів ногами і заляскав у долоні, а потім скочив на спину Багіри і, всівшись боком, почав гамселити п'ятами по чорній лискучій шкурі пантери і корчити кумедні гримаси ведмедю.

– Отакої! Це варте кількох синців, – добродушно пробурчав ведмідь. – Колись ти мене згадаєш.

Він обернувся до Багіри і розповів їй, як просив дикого слона Хатхі, який знає все на світі, сказати йому Заповітні Слова Зміїного Народу і як Хатхі повів Мауглі до ставка послухати Заповітні Слова від водяної змії, бо сам Балу не міг їх вимовити; і тепер Мауглі може не боятися нікого у джунглях – ні змії, ні птаха, ні звіра, бо ніхто його не скривдить.

– Отже, ніхто йому не страшний! – Балу витягся на весь зріст і втішно поляскав себе по гладкому череві.

– Окрім його родичів по крові, – промурмотіла Багіра, а тоді вголос мовила до Мауглі: – Пожалій мої боки, Малий Братику! Чого ти скачеш? – Бо Мауглі, домагаючись, щоб його послухали, смикав Багіру за м'яку шерсть на плечах і штурхав її п'ятами. І коли обоє прислухалися, то розчули, що він кричить на все горло:

– Тепер у мене буде своє плем'я, і я цілісінький день буду водити його по деревах!

– Що за дурниці ти верзеш, малий шалапуте? – спитала Багіра.

– Авжеж, і кидатиму тріски та грудки у старого Балу, – вперто продовжував Мауглі. – Вони мені пообіцяли… Ой!

– Ось тобі! – Здоровезна лапа Балу турнула Мауглі зі спини пантери, і той, лежачи між передніх лап ведмедя, збагнув, що навчитель не на жарт розлютився.

– Мауглі! – ревнув Балу – Ти познайомився з Бандар логами, Мавпячим Народом?

Мауглі зиркнув на Багіру – чи не розізлилася й вона також – і побачив, що очі пантери гостро зблиснули, мов два смарагди.

– Ти завів дружбу з Мавпячим Народом? Із сірими мавпами, котрі не знають Закону і їдять усіляку погань? І тобі не соромно?

– Балу вдарив мене по голові, – пхикнув Мауглі (він усе ще лежав долілиць), – і я втік, а сірі мавпи злізли з дерева і пожаліли мене. А декому було байдуже. – Він тихенько схлипнув.

– Жалощі Мавпячого Народу! – плюнув Балу. – Спокій гірської річки! Холодочок літньої спеки! А що було далі, ти, дурко?

– А потім… потім вони дали мені горіхів і різних ласощів, а тоді взяли на руки, віднесли на верхівку дерева і сказали, що я їхній брат по крові, хіба що без хвоста, і колись стану їхнім ватажком.

– У них не буває ватажків, – сказала Багіра. – Вони брешуть. І завжди брехали.

– Вони були дуже приязні до мене і прохали приходити ще. Чому ви ніколи не водили мене до Мавпячого Народу? Вони ходять на двох ногах, так само, як і я. Вони не б'ються жорсткими лапами. Вони цілий день граються… Пусти мене, гидкий Балу, пусти! Я знову піду гратися з ними.

– Слухай, хлопче! – мовив ведмідь, і його голос пролунав, мов грім літньої ночі. – Я навчив тебе Закону Джунглів – спільного для всіх народів, крім Мавпячого, котрий живе на деревах. У них немає Закону. Вони покидьки. Вони не мають своєї мови, лише чужі підхоплені слова, які крадуть в інших, коли всюди нишпорять, лазячи по деревах. Їхні звичаї – не наші звичаї. Вони живуть без ватажка. Вони нічого не пам'ятають. Вони лише базікають і вихваляються, буцімто вони великий народ і задумали звершити славні діла у джунглях, – та варто гепнутись горіхові з дерева, і вони вже регочуть і про все забувають. Ніхто у джунглях з ними не знається. Ми не п'ємо там, де п'ють мавпи, не ходимо туди, де вони ходять, не полюємо там, де вони полюють, і не вмираємо там, де вони вмирають. Хіба ти хоч колись чув від мене слово про Бандар логів?

– Ні, – відповів Мауглі пошепки, бо весь ліс принишк, поки Балу говорив.

– Народ Джунглів не хоче їх знати і ніколи про них не згадує. Їх дуже багато, вони злі, брудні, безсоромні і хочуть лише одного – щоб Народ Джунглів їх помітив. Та нам до них байдуже, навіть коли вони кидають горіхи і грудки нам на голову.

Ледве він скінчив, злива горіхів та тріcок ринула на них з дерева: почулося кахикання, вищання і гучні стрибки у верховітті.

– Знатися тобі з Мавпячим Народом – зась, – сказав Балу. – Це забороняє Закон. Пам'ятай!

– Авжеж, це заборонено, – сказала Багіра. – Але я гадала, що Балу мусив тебе попередити.

– Я? Я?.. Як я міг уявити, що він заприязниться з такими покидьками? Мавпячий Народ! Тьху!

Горіхи знову посипалися рясним дощем, і ведмідь з пантерою втекли, прихопивши з собою Мауглі. Балу казав про мавп чистісіньку правду. Вони живуть у верховітті, а звірі нечасто дивляться вгору, тож мавпи і Народ Джунглів ніколи й не здибуються одне з одним. Та коли мавпи побачать недужого вовка чи пораненого тигра або ведмедя, вони знущаються зі слабкого і жбурляють у нього гілками та горіхами, щоб інші звірі їх помітили. Вони здіймають галас, співають безглузді пісні, кличуть Народ Джунглів до себе на дерева битися, гризуться одне з одним через усілякі дрібниці і залишають своїх мертвих абиде, напоказ іншим звірам. Вони весь час збиралися завести й собі ватажка, закони та звичаї, але марно – бо сьогодні не пам'ятали того, що було вчора. Зрештою вони вигадали собі приказку: "Всі джунглі завтра будуть думати так, як мавпи сьогодні" – і на цьому заспокоїлися. Жоден звір не міг їх спіймати, і ніхто взагалі не зважав на них, – ось чому вони так зраділи, коли Мауглі став гратися з ними, а Балу на нього розлютився.

Нічого іншого в них не було на думці – Бандар логи просто не вміють довго думати про щось одне, – та одна з них вигадала, як їй здалося, розумну річ і сказала решті, що Мауглі може знадобитися їхньому племені, бо вміє плести з гілля прихисток від вітру, і коли його приманити, він навчить цього і мавп. Звісно, Мауглі, як син дроворуба, багато чого знав – хоч і сам не розумів, звідки воно взялося, – і вмів спорудити куреня з віття. А Мавпячий Народ, стежачи за ним з дерев, вирішив, що це гарна забавка. Тепер, говорили мавпи, у нас справді буде ватажок, і ми станемо найрозумнішим народом у джунглях – таким розумним, що всі нас помітять і будуть нам заздрити. І тому вони тишком нишком слідкували за Балу і Багірою, аж поки прийшов час денного спочинку і Мауглі, якому було дуже соромно, вмостився спати між пантерою і ведмедем, поклавши собі, що ніколи в житті не буде знатися з Мавпячим Народом.

Та уві сні він відчув, як його хапають за ноги й за плечі чиїсь міцні й жорсткі малі руки, – потім гілки хльоснули його по обличчі, а потім він із подивом побачив крізь віти землю далеко внизу, і Балу, який грізно ревів, сполохавши усі джунглі, і Багіру, що стрибками дерлася вгору по

стовбурі, шкірячи гострі білі зуби. Мавпи переможно завили і пострибали вище, на тонке гілля, куди Багіра лізти не наважилася.

– Вона нас помітила! Багіра нас помітила! Усі джунглі бачать, які ми спритні, які розумні! – верещали мавпи.

Потім вони кинулися тікати, а мавпячий біг у верховітті – це щось таке, що годі й описати. У них є свої стежки та повороти, свої підйоми і спуски на відстані п'ятдесяти, сімдесяти, а часом і ста футів над землею. І цими стежками вони подорожують навіть уночі, якщо потрібно. Дві найдужчі мавпи схопили Мауглі під пахви і помчали по верхівках дерев стрибками у двадцять футів завдовжки. Без хлопця вони могли б бігти удвічі потужніше, але такий тягар заважав їм рухатись швидше. І хоч у Мауглі голова йшла обертом від цього навіженого бігу, і часом йому було моторошно дивитись на землю, що мигтіла далеко внизу, і серце в нього завмирало від кожного стрибка над прірвою між деревами – шалений біг усе ж таки його тішив. Двоє охоронців злітали з ним у височінь, на самісіньку верхівку дерева, і тонке гілля тріщало і згиналося під ними, а потім вони з реготом та виском пірнали просто в повітря, вперед і вниз, і чіплялися руками і ногами за віти найближчого дерева. Часом Мауглі бачив перед собою безкрає море зелених джунглів, як вартовий на щоглі бачить океанський простір, а потім гілки знову шмагали його по обличчі, і він зі своїми охоронцями спускався аж до самої землі. Отак стрибаючи, з шумом та галасом, мавпяче плем'я мчало своєю дорогою разом із полоненим Мауглі.

Спершу він боявся, що його впустять, потім розсердився, проте зрозумів, що опиратися марно; тоді він почав міркувати. Насамперед він мусив дати звістку про себе Багірі та Балу. Мавпи просувалися так швидко, що його друзі не могли їх наздогнати і лишилися далеко позаду. Дивитися вниз він не мав змоги – йому було видно лише верхів'я дерев, – отож він почав дивитись угору і невдовзі побачив високо в небі шуліку Чиля, який ширяв над лісом, чигаючи на здобич. Чиль бачив, що мавпи щось несуть, і спустився трохи нижче – подивитися, чи не буде

йому поживи з їхньої здобичі. Він присвиснув від подиву, коли розгледів, що мавпи тягнуть із собою Мауглі, і почув від нього Заповітне Слово Шуліки: "Ми з тобою однієї крові, ти і я". Розгойдане віття сховало від нього хлопця, але Чиль встиг шугнути до сусіднього дерева і знову побачив маленьке смагляве личко.

– Пильнуй мій шлях! – крикнув Мауглі. – Дай знати Балу з Сіонійської Зграї і Багірі зі Скелі Ради!

– Від кого, Брате? – Чиль досі ще не бачив Мауглі, хоча, звісно, чув про нього.

– Від Жабеняти Мауглі. Мене звати Людське Дитя! Пильнуй мій шлях!..

Останні слова він вигукнув уже в повітрі, але Чиль кивнув йому і, злетівши у височінь, перетворився на малесеньку цятку в небі. З висоти він пильно стежив, як гойдаються віти дерев, по яких мчали викрадачі Мауглі.

– Далеко не втечуть, – глузливо мовив він до себе. – Мавпи ніколи не доводять до кінця жодної задумки. Вони завжди вигадують щось новеньке, ці Бандар логи. І цього разу, коли я не сліпий, вони матимуть чимало клопотів: Балу – не курчатко, а Багіра, наскільки я знаю, полює не лише на кіз.

Він спокійно ширяв у повітрі, розпростерши крила і підібгавши під себе кігті, і чекав. А Багіра і Балу тим часом не тямилися від гніву й туги. Багіра вилізла на дерево так високо, як не вилазила ще ніколи, але тонке гілля ламалося під її тягарем, і вона зісковзнула вниз, та ще й набила собі кори в пазурі.

– Чому ти не попередив Мауглі? – гримнула вона на бідолашного Балу, що незграбно біг підтюпцем, сподіваючись наздогнати мавп. – Нащо так лупцювати дитину, коли ти її не застеріг?

– Швидше! Мерщій! Може, ми ще доженемо їх! – відсапувався Балу.

– Коли будемо отак плентатись? Поранена корова й то бігла б швидше. Слухай, навчителю Закону, мучителю дітлахів, якщо ти будеш отак трюхикати далі, то ще трохи – й луснеш. Краще сядь і подумай! Треба щось вирішувати. Зараз уже пізно за ними гнатись. Вони можуть пожбурити Мауглі на землю, якщо ми підійдемо надто близько.

– Арала! Вау у! Може, вони вже справді кинули хлопця на землю, бо стомилися його нести! Хіба можна вірити Бандар логам? Посадіть кажана мені на голову! Годуйте мене гнилими кістками! Вкиньте мене у гніздо диких бджіл, хай вони мене покусають до смерті, і поховайте мене з гієною! Я найнещасніший з усіх звірів! Аралала! Ва ау! Ох, Мауглі, Мауглі, чому я не застеріг тебе від Мавпячого Народу, нащо я бив тебе по голові! Може, я вибив у нього з голови найважливіший урок, і малий тепер сам один у джунглях і забув Заповітні Слова!

Балу схопився лапами за голову і з ревінням захитався туди сюди.

– Щойно він проказав мені всі слова як годиться, – сердито мовила Багіра. – Балу, ти нічого не пам'ятаєш і не поважаєш самого себе. Що б подумали джунглі, якби я, чорна пантера, отак качалася по землі і верещала, згорнувшись клубком, мов дикобраз Сахі?

– А мені байдуже, що подумають джунглі! Може, хлопець уже загинув!

– Якщо вони не скинули його з дерева заради забави і не вбили, бо він їм набрид, то я спокійна за малого. Він розумний і багато знає, а головне – в нього такий погляд, якого бояться всі джунглі. Проте (і це

справді кепсько) він полонений Бандар логів, а вони не бояться нікого у джунглях, бо живуть високо на деревах. – Багіра замислено облизала передню лапу.

– Ох, який я бевзь! Старий товстий дурило, травоїдний нікчема! – проревів Балу, раптом випроставшись. – Правду каже дикий слон Хатхі: "У кожного свій страх". Адже Бандар логи бояться Каа, гірського удава! Він може лазити по деревах не гірше за мавп. Вночі він краде у них дитинчат. Та ледве вони почують його ім'я, то дрижать з переляку! Ходімо до нього!

– А чим Каа може нам допомогти? Він не нашого роду, бо не має ніг, а очі в нього люті, – сказала Багіра.

– Він дуже старий і дуже хитрий. До того ж завжди голодний, – з надією мовив Балу. – Ми пообіцяємо йому багато кіз.

– Він цілий місяць спить, коли ситий. Може, спить і зараз, а навіть якщо не спить – може, йому більше подобається полювати кіз самому!

Багіра погано знала Каа і не довіряла йому.

– Тоді ми з тобою удвох його умовимо, ловка спритнице.

Балу штовхнув Багіру линялим бурим плечем, і вони удвох вирушили на пошуки гірського удава Каа.

Удав розлігся на всю свою довжину на сонечку, на виступі скелі, і милувався своєю гарною новою шкірою. Останні десять днів він ховався, бо міняв шкіру, а тепер постав у всій красі. Його здоровезна голова з тупим носом нишпорила по землі, тридцятифутове тіло згорталося в химерні кільця, а язик висовувався з пащеки в передчутті майбутнього обіду.

– Він іще нічого не їв, – мовив Балу, зітхнувши полегшено, ледве забачивши пістрявий брунатно жовтий візерунок на спині удава. – Стережися, Багіро! Він недобачає, коли змінить шкіру, і нападає водномить.

У Каа не було отруйних зубів – він навіть зневажав отруйних змій за їхню боягузливу вдачу, – його сила була в міцних обіймах, і коли він стискав когось своїми велетенськими кільцями, всі знали, що це вірна смерть.

– Доброго полювання! – гукнув Балу, сідаючи на задні лапи.

Каа, як усі змії його породи, трошки недочував і тому не розібрав одразу, про що йдеться. Він вмить згорнувся кільцями і нахилив голову, готуючись до нападу.

– Доброго полювання всім нам! – відповів він. – Гей, Балу! Що ти тут робиш? Вдалих ловів, Багіро. Декому не завадило б пообідати. Чи не бачили поруч сполоханої дичини? Сарни чи хоча б козеняти? У мене всередині порожньо, мов у висохлій криниці.

– Ми саме збиралися на полювання, – обережно мовив Балу, знаючи, що Каа квапити не слід – він надто вайлуватий.

– А можна й мені з вами? – спитав Каа. – Одним ударом більше чи менше – для вас, Багіри й Балу, це дрібниця, а для мене… я ж мушу цілими днями пильнувати на лісових стежинах і упродовж ночі лазити по деревах, поки натраплю на якусь дурну мавпу. Псш ш шу! Джунглі нині вже не ті, що колись. Лише стерво лишилося!

– Може, ти став надто важкий на підйом? – сказав Балу.

– Атож, я великий… можна й так сказати, – відповів Каа, потай втішаючись. – І все ж таки молоді дерева якісь кволі. На минулому

полюванні я ледь не гепнувся, еге ж, ледь не впав! – бо зірвався з дерева і не встиг зачепитися хвостом. Наробив галасу, розбудив Бандар логів, і вони лаяли мене, мов скажені.

– Безногий жовтий земляний хробак! – муркнула Багіра собі у вуса, наче щось пригадуючи.

– Тс с с с! Невже вони мене так називали? – спитав Каа.

– Щось таке вони кричали нам минулого разу. Але ж ми ніколи на них не зважаємо. Чи не все одно, що вони там базікають! А ще – буцімто в тебе повипадали всі зуби і тобі нізащо не вполювати здобичі, більшої від козеняти, бо ти, мовляв (ну й брешуть ці мавпи!), боїшся козячих рогів, – недбало просторікувала Багіра.

Змія, а тим паче хитрий старий удав, ніколи не покаже, що розлютилася. Проте Балу і Багіра помітили, як напружилися дужі м'язи під щелепою Каа.

– Бандар логи змінили місце полювання, – холодно мовив він. – Я сьогодні грівся на сонечку і чув, як вони галасують у верховітті.

– Ми… ми оце женемося за Бандар логами, – сказав Балу і прикусив язика, бо вперше за його пам'яті хтось із джунглів зізнався, що звернув увагу на мавп.

– І, звісно, не через якусь дрібницю двоє таких поважних мисливців – певно, що ватажки у себе в джунглях – переслідують Бандар логів, – статечно зауважив Каа, хоч насправді аж нетямився з цікавості.

– Авжеж, – почав Балу, – я ж просто старий і немічний навчитель Закону в Сіонійських вовченят… А Багіра…

– Є Багіра, – підхопила чорна пантера, клацнувши зубами: вона не терпіла приниження. – Сталося от що, Каа: ці ласуни горіхів і ненажери пальмового листя викрали в нас людське дитинча, про яке ти, мабуть, чув.

– Я чув щось таке від дикобраза Сахі (нахабства в нього не менше, ніж голок) про дитину, яку начебто прийняли до Сіонійської Зграї, але не повірив. У Сахі завжди в одне вухо влітає, в друге вилітає. Та ще й прибріхує добряче.

– Ні, це правда. Такої дитини ще світ не бачив, – сказав Балу. – Найгарніше, найрозумніше, найхоробріше людське дитинча, мій учень, що прославить ім'я Балу на всі джунглі. І до того ж, я… ми… ми його любимо, Каа!

– Те те те! – промовив Каа, покрутивши головою. – Я теж знав, що таке любов. Я міг би вам про це дещо розповісти.

– Краще згодом, ясної ночі, коли ми будемо ситі й зможемо поцінувати твою розповідь належно, – квапливо мовила Багіра. – Наш малий зараз у Бандар логів, і ми знаємо, що з усього Народу Джунглів вони бояться лише Каа.

– Справді так, вони бояться тільки мене! І недаремно, – сказав Каа. – Базіки, нудні, дурні, хвалькуваті недоумки – ось які вони, ці мавпи! А ваш малий з ними ковтне лиха. Вони обривають горіхи з пальм, а потім викидають їх геть. Бува, цілий день носяться з якоюсь гіллякою, наче вона їм до зарізу потрібна, а потім поламають її і викинуть. Ваш малий з ними натерпиться біди. А що вони ще про мене казали – жовта риба чи як там?

– Хробак, хробак. Земляний хробак, – підказала Багіра, – і ще різну гидоту. Мені навіть повторювати ніяково.

– То слід їх повчити, як поважати свого володаря! А а с сх! Щоб добре затямили! То куди вони побігли з малим?

– Це знають тільки джунглі. На захід, я гадаю, – сказав Балу. – Ми думали, тобі це відомо, Каа.

– Мені? Звідки? Я хапаю їх, коли вони трапляються назустріч, але ж не полюю ні на мавп, ні на жаб, ні на зелену ряску в болоті.

– Вгору, вгору! Хілло! Хілло! Хілло, подивися вгору, Балу з Сіонійської Зграї!

Балу поглянув угору і побачив шуліку Чиля, що плавно спускався вниз і чиє окрилля блищало на сонці. Чилю давно вже був час спати, але він досі ширяв над лісом, виглядаючи ведмедя, і ніяк не міг його розгледіти крізь густе листя.

– Що сталося? – спитав Балу.

– Я бачив Мауглі в Бандар логів. Він просив передати це тобі. Я стежив за ними. Вони потягли його за річку, до мавпячого міста – у Холодний Барліг. Може, вони лишаться там на ніч, може, на десять ночей, а може, на годину. Я наказав кажанам, хай простежать за ними вночі. Ось що мені було велено. Доброго полювання вам усім унизу!

– Повного дзьоба і міцного сну тобі, Чилю! – гукнула Багіра. – Я тебе не забуду на полюванні і залишу цілу голову тобі, найкращому з шулік!

– Пусте! Пусте! Хлопець сказав Заповітне Слово. То як було йому не допомогти! – І Чиль, описавши коло над лісом, полетів на нічліг.

– Він нічого не забув! – радів Балу. – Подумати лишень – таке мале, а згадало Заповітне Слово Птахів, коли мавпи тягли його по деревах!

– Ще б пак! Йому це слово добряче втовкмачили в голову, – сказала Багіра. – Я теж пишаюся нашим малюком. А зараз хутчій до Холодного Барлогу.

Усі в джунглях знали, де лежить ця місцина, але не бували там майже ніколи, бо Холодним Барлогом називалося давнє покинуте місто, загублене у лісовій гущавині; а звірі уникають тих місць, де колись жили люди. Хіба що дикий кабан може там оселитись, проте не хижий звір. І мавпи також бували там не частіше, ніж будь де. Жоден із поважних звірів не наближався до міста – тільки під час засухи, коли в напівзруйнованих ставках і басейнах лишалося трохи води.

– Туди добиратись півночі – коли бігти щодуху, – сказала Багіра. І Балу похнюпився.

– Я спішитиму як зможу, – схвильовано сказав він.

– Ми не можемо тебе чекати. Іди за нами слідом, Балу. А ми з Каа мусимо квапитися.

– Хоч ти на чотирьох лапах, я від тебе не відстану, – коротко докинув Каа.

Балу спробував бігти за ними, та спершу мав сісти й віддихатись; тож вони залишили ведмедя позаду, і Багіра великими стрибками помчала вперед. Та хоч як поспішала пантера, велетенський удав мовчки слідував за нею. Коли дісталися гірської річки, Багіра вирвалася наперед, перестрибнула на інший берег, а Каа переплив річку, тримаючи голову й шию над водою. На землі він умить наздогнав Багіру.

– Клянуся зламаним замком, що звільнив мене, ти непоганий бігун! – сказала Багіра, коли стемніло.

– Я голодний, – відповів Каа. – До того ж вони називали мене плямистою жабою.

– Хробаком, земляним хробаком, та ще й жовтим!

– Хай там як, а давай поквапимось. – І Каа немовби полився стежкою, видивляючись найкоротшу дорогу.

...Мавпячий Народ у Холодному Барлозі геть забув про друзів Мауглі. Мавпи притягли хлопця у старе місто і втішалися від душі. Мауглі ще ніколи не бачив індійського міста, і хоча це місто було руїною, воно здалося хлопцеві напрочуд гарним, просто дивовижним. Один із грізних володарів давнини збудував його на невисокому пагорбі. Ще й досі було видно рештки бруківки, що вела до поламаної брами, де шматки трухлявої деревини гойдалися на іржавих петлях. Дерева вросли корінням у мур і височіли над ним; зубці на стінах обвалилися і розсипалися на порох; в'юнке пагіння виповзло з віконниць і вкрило башти палацу, мов вигадлива бахрома.

Великий палац без даху височів на вершині пагорба. Мармур у його фонтанах і галереях потріскався і вкрився темними плямами моху, а плити подвір'я, де колись стояли царські слони, викривилися, і з поміж щілин росла трава та молода паросць. За палацом у темряві виднілися будинки без дахів і все місто, схоже на бджолиний щільник. Кам'яний бовван, що колись був храмовим ідолом, тепер лежав на міському майдані, на перехресті чотирьох доріг; самі руїни лишилися на перетині вулиць, де колись були колодязі, а на обшарпаних банях храмів виросли дикі смокви. Мавпи називали це місто своїм і удавали, наче зневажають Народ Джунглів за те, що він живе в лісі. Але вони не відали, для чого зведені всі ці будівлі і що з ними робити. Вони мостилися колом на узвишші тронної зали, ловили одна в одної бліх і гралися в людей: забігали в будинки і вибігали звідти, складали по кутках купи різного мотлоху і забували, де що лежить; сварилися та гризлися між собою, а потім знову бавилися на терасах царського саду, трусили помаранчеві дерева і трояндові кущі лише для того, щоб подивитись, як осипаються

плоди та пелюстки. Вони облазили всі галереї та коридори у палаці, усі його кімнати, але не могли запам'ятати, що вже бачили, і без упину вештались туди й сюди, поодинці, по двоє чи гуртом, хизуючись одна перед одною, що поводяться, як люди. Вони пили з фонтанів і каламутили в них воду, потім зчиняли бійку коло води, знову збиралися докупи і гасали містом, галасуючи:

– Немає у джунглях народу мудрішого, добрішого, сильнішого та спритнішого, ніж Бандар логи!

А потім усе починалося спочатку, поки місто їм не набридало, і тоді вони поверталися на дерева, сподіваючись, що Народ Джунглів таки їх помітить.

Для Мауглі, вихованого за Законом Джунглів, таке життя було і незрозумілим, і гидким. Мавпи притягли його в Холодний Барліг надвечір, і замість того щоб лягти спати, як зробив би Мауглі після довгої подорожі, вони взялися за руки і почали танцювати та співати свої безглузді пісні. Одна з мавп виголосила промову перед своїми друзями і сказала, що відтоді, як вони захопили Мауглі в полон, у житті Бандар логів настануть великі переміни, бо Мауглі навчить їх сплітати з гілок курені для захисту від негоди.

Мауглі назбирав ліан і почав їх сплітати, а мавпи спробували робити те саме, але за кілька хвилин їм це набридло, і вони почали смикати одна одну за хвіст і, пхикаючи, скакати навприсядки.

– Я голодний, – сказав Мауглі. – Я не знаю цих місць – принесіть мені щось підкріпитися або дозвольте пополювати тут.

Двадцять чи тридцять мавп кинулися збирати горіхи та плоди для Мауглі, але дорогою побилися, а з тим, що лишилося від їхньої поживи після бійки, і вертатись було не варто. Мауглі засмутився і розсердився, до того ж він справді був дуже голодний. Він пішов блукати міськими

вулицями, час від часу вигукуючи мисливський Поклик Чужинця, та відповіді не було, і тоді він зрозумів, що таки втрапив у велику халепу.

"Усе, що Балу казав про Бандар логів, правда, – думав він. – У них немає ні Закону, ні Мисливського Поклику, ні ватажків – геть нічого, самі тільки дурні слова і злодійські лапи. Отож якщо мене вб'ють чи я сам помру з голоду – так мені й треба. Та ні, треба щось придумати і повернутися до рідних джунглів! Балу, звісно, добряче мене відлупцює, та це все одно краще, ніж трусити нікчемні трояндові пелюстки з дурними Бандар логами".

Щойно він повернувся до міського муру, мавпи схопили його і потягли за собою, кажучи, що він сам не розуміє, як йому пощастило, і почали скубти його за волосся, щоб він нарешті відчув до них вдячність. Він зціпив зуби і промовчав, і йому довелося піти з галасливими мавпами на терасу, де були ставки з червоного піщаника, до половини заповнені дощовою водою. Посеред тераси стояла зруйнована альтанка з білого мармуру, збудована для дружин царя, яких уже давно не було на світі. Дах альтанки обвалився і затулив підземний хід з палацу, яким жінки проходили сюди, але різьблені мармурові стіни лишилися цілі. Різьблений візерунок, тонкий, як мереживо, був прикрашений агатами, сердоліками, яшмою і лазуритом, а коли над пагорбом засяяв місяць, його промені проникли крізь ажурні стіни альтанки, і химерні тіні вкрили землю, мов чорне плетиво. Засмучений, сонний і голодний Мауглі не міг утриматись від сміху, коли Бандар логи хором у двадцять голосів починали розповідати йому, які вони мудрі, сильні та добрі і який він буде дурний, якщо захоче з ними розлучитись.

– Ми великі! Ми вільні! Ми кращі за всіх! Кращі за будь який народ у джунглях! Ми так кажемо – отже, це правда! – кричали вони. – Ми тобі розповімо, які ми чудові, бо ти нас слухаєш і зможеш передати наші слова Народові Джунглів, аби він звернув на нас увагу.

Мауглі не став сперечатись, і сотні мавп зібралися на терасі послухати, як їхні красномовці хвалитимуть Бандар логів, і коли одні балакуни спинялися, щоб віддихатись, інші кричали:

– Це правда, ми всі так кажемо!

Мауглі кивав головою, кліпав очима, щось бурмотів, коли його питали, і в голові у нього паморочилося від галасу.

"Мабуть, їх покусав шакал Табакі, – думав він. – Вони наче показилися. Їй бо, це в них сказ, "дівані". Невже вони ніколи не сплять? Зараз оця хмарка закриє місяць. Якби вона була більша, я б утік, поки буде темно. Ох, як я стомився".

Саме на цю хмаринку дивилися двоє друзів у напівзасипаному рові під міським муром. Багіра і Каа знали, які небезпечні мавпи, коли їх багато, і вирішили не ризикувати марно. Мавпи починають битися лише тоді, коли їх не менше сотні проти одного, а в джунглях така перевага нікому не до вподоби.

– Я поповзу до західного муру, – прошепотів Каа, – і швидко сповзу по схилу вниз, там є де розвернутись. Вони, звісно, не кинуться мені на спину всі разом, але…

– Я знаю, – сказала Багіра. – От якби Балу був тут! Та ми зробимо все, що зможемо. Коли ця хмарка закриє місяць, я вийду на терасу. Вони там про щось радяться.

– Доброго полювання, – похмуро мовив Каа і поповз до західного муру.

Цей мур був майже цілий, і удав трохи забарився, проповзаючи між камінням. Хмара закрила місяць, і саме тої миті, коли Мауглі міркував, як діяти далі, він почув легкі кроки Багіри на плитах тераси. Чорна пантера

збігла схилом майже нечутно і, не гаючи часу на те, щоб кусатись, накинулася на мавп, які сиділи навколо Мауглі у п'ятдесят шістдесят рядів. Вони всі водночас заверещали з переляку й люті, і поки Багіра ступала по тілах ворогів, одна з мавп крикнула:

– Вона тут сама! Убиймо її! Убиймо!

І натовп розлючених мавп оточив Багіру. Вони кусали її, штурхали, скубли, а п'ять чи шість мавп схопили Мауглі, жбурнули до стіни альтанки і запхнули у провалля даху. Хлопчик, вихований людьми, добряче забився б, упавши з висоти п'ятнадцяти футів, але Мауглі впав так, як його вчив Балу, і вмить звівся на ноги.

– Посидь там, – вищали мавпи, – поки ми не вб'ємо твоїх друзів! А тоді ми побавимося з тобою, якщо Отруйний Народ не вб'є тебе раніше!

– Ми з вами однієї крові, ви і я! – прошепотів Мауглі Змііїне Слово.

Він чув шурхіт і сичання в руїнах довкола і про всяк випадок повторив Змііїне Слово ще раз.

– Ми чуємо! Приберіть клобуки! – прошипіли тихі голоси (усі руїни в Індії слугують прихистком для змій, і в цій зруйнованій альтанці жили кобри). – Стій на місці, не руш ш, Малий Брате, а то ти нас розчавиш ш!

Мауглі стояв спокійно, дивився в отвори ажурної стіни і слухав шум битви навколо чорної пантери – галас, зойки, удари і хрипке дихання Багіри, яка металася з боку в бік, звивалася й борсалася в юрмі ворогів.

Уперше від народження Багіра билася не на життя, а на смерть.

"Балу, певно, десь поруч: Багіра не прийшла б сама", – подумав Мауглі і крикнув щосили:

– До ставка, Багіро! Біжи до ставка! Пірнай у воду! Скоріше!

Багіра почула цей його крик, який сповістив, що Мауглі живий, і це додало їй сил. Вона билася відчайдушно, мовчки, дюйм за дюймом торуючи собі шлях до ставка. І в цю мить біля зруйнованого муру, з боку лісу, прогримів бойовий поклик Балу. Хоч як квапився старий ведмідь, він не зміг прийти раніше.

– Багіро, – ревів він, – я тут! Я лізу вгору! Я поспішаю! Ахора! Камені вислизають у мене з під ніг! Ну, заждіть, підлі Бандар логи!

Захеканий ведмідь видряпався на терасу і зник під навалою ворогів; але за мить він присів навпочіпки, розчепірив лапи і загріб ними стільки мавп, скільки міг дістати. Потім почулися удари – ляп, ляп, ляп! – наче млинове колесо ляпає по воді. З гучного плюскоту Мауглі зрозумів, що Багіра прорвалася до ставка, куди мавпи не могли за нею полізти. Пантера сиділа у воді, вистромивши голову, і жадібно хапала ротом повітря, і мавпи, стоячи у три ряди на червоних сходах, розлючено тупцяли на місці, готові накинутись на неї зусібіч, ледве вона вийде з води на поміч Балу.

І тоді Багіра підняла мокру голову і несамовито гукнула Поклик до Зміїного Народу:

– Ми з вами однієї крові, ви і я!

Вона гадала, що Каа в останню мить усе ж таки злякався. І навіть Балу на терасі, ледь живий під натиском мавп, здивувався, почувши, що чорна пантера кличе когось на поміч.

Каа щойно встиг переповзти через західний мур і з такою силою гепнувся на землю, що велика кам'яна брила з муру звалилася в рів. Він не збирався відступати і кілька разів згорнувся та випростався, щоб підготувати кожен фут свого довгого тіла до бою. Тим часом Балу

продовжував битись, і мавпи верещали над ставком навколо Багіри, і кажан Манг, літаючи туди сюди, розносив по джунглях звістку про велику битву, тож навіть дикий слон Хатхі прокинувся і засурмив. Далеко в лісовій гущавині прокинулися інші мавпи і кинулися по деревах до Холодного Барлогу, на поміч своїм родичам, і шум битви сполохав птахів на багато миль довкола. Тоді Каа рушив уперед, охоплений жагою вбивства. Сила удава – у страшному ударі головою, що посилюється вагою всього тіла. Уявіть собі спис або таран чи молот вагою в півтонни, скерований холодним розумом, що живе в його руків'ї, і ви зможете уявити, яким був Каа в бою. Удав завдовжки в чотири п'ять футів може збити з ніг людину, якщо вдарить її головою у груди, а Каа, як ви знаєте, мав у довжину цілих тридцять футів. Перший удар, спрямований у юрмисько мавп, які оточили Балу, був завданий безгучно, із закритою пащею, і цього удару виявилося досить. Мавпи кинулися навтіки з вереском:

– Каа! Це Каа! Тікайте! Тікайте!

Не одне покоління мавп зростало у страху перед Каа, нічним злодієм, про якого вони чули оповіді від старших; усі знали, що він прослизає у гущавині дерев так само нечутно, як росте мох, і може схопити найсильнішу з мавп; усі знали, що старий Каа вміє прикинутися трухлявим корчем і найрозумніші з мавп нічого не помітять, аж поки цей корч їх не схопить. Мавпи боялися Каа понад усе на світі, бо ніхто з них не знав меж його сили, не смів поглянути йому в очі і не вийшов живим з його обіймів. І тому, тремтячи від жаху, вони розсипалися хто куди, полізли на стіни та дахи будинків, і Балу зітхнув з полегкістю. У нього була густіша шерсть, ніж у Багіри, і все ж таки він добряче постраждав у бою. І тоді Каа розкрив пащу і просичав лише одне довге слово, і мавпи, навіть далеко в лісі, що поспішали до Холодного Барлогу, вклякли на місці й затряслись так, що гілля під ними зігнулося і затріщало. Мавпи на стінах і дахах будинків замовкли, у місті стало тихо, і Мауглі почув, як Багіра, вибравшись зі ставка, струшує з себе воду. Потім знову зчинився галас. Мавпи полізли догори по стінах, повисли на шиях здоровезних кам'яних ідолів і верещали, стрибаючи на

зубчастих мурах, а Мауглі, пританцьовуючи на місці, притулився оком до отвору в стіні альтанки і закричав по совиному на знак зневаги та глуму.

– Тепер лишилося витягти малого з пастки! – ледве дихаючи, мовила Багіра. – І тікаймо звідси, поки вони не напали знову!

– Вони не рушать з місця без мого наказу С с стійте на міс сці! – просичав Каа, і знову стало тихо. – Я не зміг прийти раніше, Сестро, хоч і почув, як ти мене кличеш, – сказав він Багірі.

– Я… мабуть, кликала тебе в запалі бою, – відповіла Багіра. – Балу, ти поранений?

– Просто дивно, як вони не розірвали мене на сотню маленьких клаптів, – сказав Балу, неквапно обтрушуючи лапи. – Ой! Як болить! Каа, ми завдячуємо тобі життям, Багіра і я…

– Пусте. А де ж ваш малюк?

– Тут, у пастці! Я не можу вилізти! – крикнув Мауглі.

У нього над головою було кругле склепіння даху, проламане посередині.

– Заберіть його звідси! Він тупцяє, як павич Мор! Він розчавить наших дітей! – прошипіли кобри внизу.

– Еге! – засміявся Каа. – Він усюди має друзів, цей малий. Відійди геть, людська дитино, а ви, Отруйний Народе, ховайтеся! Зараз я провалю стіну.

Каа примірявся і побачив чорну щілину в мармуровому різьбленні стіни; тоді він разів зо два відштовхнувся головою, потім звівся футів на

шість угору – і щосили ударив головою півдюжини разів поспіль. Мармурове плетиво тріснуло і розсипалося на порох, і Мауглі вискочив у провалля, стрибнув на землю між Багірою і Балу і обхопив обох за шию.

– Ти не поранений? – спитав Балу і лагідно пригорнув його.

– Мене скривдили, я голодний і весь у синцях. Ой, як вони побили вас, друзі мої! Ви ж усі в крові!

– Не тільки ми, – відповіла Багіра, облизуючись, і подивилася на тіла мертвих мавп, що лежали на терасі і навколо ставка.

– Це все пусте, це дрібниці, адже ти живий і здоровий, моя гордість, найкраще з жабенят! – пробурчав Балу.

– Про це ми ще поговоримо, – мовила Багіра холодно, що не дуже сподобалося Мауглі. – Тут Каа, якому ми з Балу завдячуємо перемогою, а ти – життям. Подякуй йому, як годиться за нашим звичаєм, Мауглі.

Мауглі озирнувся і побачив, що над ним гойдається голова велетенського удава.

– Оце така ваша людинка? – мовив Каа. – Шкіра в нього дуже гладенька, і він схожий на Бандар логів. Дивись, малюче, щоб я не сплутав тебе з мавпою якось уночі, коли поміняю шкіру.

– Ми з тобою однієї крові, ти і я, – відповів Мауглі. – Сьогодні ти подарував мені життя, Каа. Моя здобич буде твоєю, коли ти зголоднієш!

– Дякую, Малий Брате, – сказав Каа, усміхнувшись самими очима. – А що може вбити такий хоробрий мисливець? Ти дозволиш супроводжувати тебе на полюванні?

– Сам я ще не вбиваю, я ще малий, та вмію заганяти кіз для тих, кому вони потрібні. Коли зголоднієш, приходь до мене і побачиш, чи це правда. Руки в мене спритні, – він простягнув їх уперед, – і якщо ти втрапиш у пастку, я зможу віддячити і тобі, і Багірі, і Балу. Доброго полювання вам усім, мої вчителі!

– Гарно сказано! – пробурмотів Балу, бо Мауглі дякував як належить.

Удав поклав голову на плече Мауглі.

– Хоробре серце, та й мова чемна, – сказав він. – З тебе вийде гарний мисливець. А тепер іди звідси разом зі своїми друзями. Іди спати, бо місяць скоро сховається, і тобі не слід бачити те, що буде далі.

Місяць сідав за пагорбами, і ряди мавп, що трусилися з жаху, тулячись до стін і мурів, були схожі на дірчасту розкуйовджену бахрому. Балу пішов до ставка напитись, а Багіра почала облизувати свою шерсть. І тоді Каа виповз на середину тераси, розкрив пащу, клацнувши зубами, і всі мавпи звернули очі на нього.

– Місяць сідає, – сказав він. – Чи вам досить світла, чи все ви бачите?

Під стінами прокотився стогін, мов тяжкий подих вітру у верховітті:

– Ми все бачимо, Каа!

– Гаразд! Тоді почнемо танок Каа – Танок Голоду. Сидіть тихо і дивіться!

Він разів зо три згорнувся у велике подвійне і потрійне кільце, хитаючи головою справа наліво. Потім почав вигинатися на місці, звиваючи своє тіло у петлі, вісімки і плавні, розпливчасті трикутники, що оберталися на квадрати й п'ятибічні фігури, і згортався у клубок, не спиняючись, проте без поспіху, і ні на мить не припиняв своєї тихої

гудливої пісні. Темрява все густішала, і врешті решт уже не видно було, як згортається й випростується Каа, було тільки чутно, як шурхотить його шкіра.

Балу і Багіра наче скам'яніли, нашорошились і тихо гарчали, а Мауглі зачудовано дивився на Каа.

– Бандар логи, – пролунав нарешті голос удава, – можете ви ворухнути рукою чи ногою без мого наказу? Кажіть.

– Без твого наказу ми не можемо ворухнути ні рукою, ні ногою, Каа!

– Гаразд! Підійдіть на крок до мене!

Мавпи безвільно посунули наперед, і Балу з Багірою мимохіть зробили те саме укупі.

– Ближче! – просичав Каа.

Мавпи знову ступили вперед.

Мауглі поклав руки на плечі Багіри і Балу, і обоє здригнулися, наче прокинувшись.

– Не прибирай руки, – прошепотіла Багіра, – а то я зараз... ох, піду до Каа!

– Це ж просто старий Каа вигинається в пилюці, – сказав Мауглі. – Ходімо звідси.

І всі троє прослизнули крізь провалля в стіні й подалися у джунглі.

– Ху у! – зітхнув старий Балу, коли вони знов опинилися в лісі. – Більше ніколи не проситиму допомоги в Каа! – І він знову здригнувся всім тілом.

– Каа знає більше, ніж ми, – усе ще тремтіла Багіра. – Ще мить, і я б посунула просто до нього в пащеку.

– Дехто втрапить туди раніше, ніж зійде місяць, – сказав Балу. – Каа матиме добру поживу.

– Що ж усе це значить? – спитав Мауглі, бо він ніколи не чув про зміїні чари. – Я бачив просто велику змію, яка не знати чого метлялася по землі, аж поки стемніло. І ніс у Каа був розбитий. Ха ха!

– Мауглі, – суворо мовила Багіра, – він розбив ніс заради тебе, так само як мої вуха, боки й лапи, і плечі і шия Балу були підставлені заради тебе. Ще багато днів Балу і Багірі буде важко полювати.

– То пусте, – сказав Балу. – Головне – що малий знову з нами!

– Так, але ми за це дорого заплатили: ми поранені, згаяли чимало часу, пропустили полювання. Ми заплатили не тільки власною шкурою – у мене вся спина вискубана! – але й честю. Не забувай, мені – чорній пантері – довелося кликати на допомогу Каа, і ми з Балу очманіли, мов дурні дітлахи, побачивши Танок Голоду. І все через те, що ти знався з Бандар логами!

– Це правда, усе правда, – сказав Мауглі засмучено. – Я повівся кепсько, і мені дуже соромно.

– Мф ф! Що сказано в Законі Джунглів, Балу?

Балу аж ніяк не бажав нових неприємностей для Мауглі, але Закон – то річ серйозна, і він пробурчав:

– Каяття не знімає покари. Тільки пам'ятай, Багіро, він ще малий!

– Про це я не забуду! Але він накоїв дурниць, і його треба скарати. Що ти на це скажеш, Мауглі?

– Нічого! Я завинив. А ви обоє поранені. Це буде справедливо.

Багіра дала йому з півдюжини стусанів – на думку пантери, зовсім легеньких (бо вони б не розбудили її власне дитинча), але для семирічного хлопця то була тяжка покара, якої будь хто був би радий спекатися. Коли все скінчилося, Мауглі чхнув і, не сказавши й слова, звівся на ноги.

– А тепер, – сказала Багіра, – сідай мені на спину, Малий Брате, і ми рушимо додому.

Одна з переваг Закону Джунглів – це те, що після покарання минають усі чвари. Згодом уже ніхто ні на кого не ображається.

Мауглі поклав голову на спину Багіри і заснув так міцно, що не прокинувся навіть тоді, коли його опустили на землю в рідній печері.

Пісня Бандар логів

Гей, помчимо від землі аж до неба!

Місяць нам світить, а сонця й не треба!

Видно нам все, як удень, серед ночі.

Дурень, хто з нами водитись не хоче!

Сила та спритність яка в наших рук,

Хвіст виграє, мов натягнутий лук!

Знайте, життя – то забава проста

В того, хто має чіпкого хвоста!

Знаємо ми сто одну мудру річ.

Скільки ми робимо діла за ніч!

Разом ідуть в нас і діло, і слово.

Ми не мудруємо: раз – і готово!

Кожен із нас – то великий мудрець:

Тільки подумав – і справі кінець!

Знайте, життя – то забава проста

В того, хто має чіпкого хвоста!

Досить нам вчути півслова, півзвуку –

Ми їх собі беремо за науку.

Птах заспіває, кажан запищить –

Ми їхню мову вчимо в одну мить!

Хоч по тигрячому, хоч по людському –

Всюди говоримо ми, як удома!

Знайте, життя – то забава проста

В того, хто має чіпкого хвоста!

Ми найкращі в цьому світі,

Ми мчимо у верховітті,

І ніхто не спинить наш веселий біг.

Хай усі сміються з нас,

Та заждіть, настане час –

І в джунглях ми прославимось навік!

"Тигр, тигр!"

– Що ти вполював, розкажи мені, друже?

– Всю ніч пильнував, та щастило не дуже.

– То здобич і в тебе тікає, бува?

– Ще й досі у джунглях блукає жива.

– О славний мисливцю, та де ж твоя сила?

– Із кров'ю покинула зранене тіло.

– А зараз куди поспішаєш ти, брате?

– У рідну печеру, щоб там помирати.

Після бою на Скелі Ради Мауглі покинув вовче лігво і спустився вниз, до зораних полів, де жили люди, проте й там не лишився – джунглі були надто близько, а він знав, що після Ради матиме там багато ворогів. Тому він побіг долиною і подолав миль із двадцять риссю, аж поки не опинився в незнайомій місцині. Тут починався широкий скелястий діл, помережаний рівчаками. З одного боку тулилося маленьке село, з іншого – густий ліс півколом підступав до самого пасовиська і різко обривався, наче зрізаний ножем. Тут паслися корови та буйволи, і сільські хлопці підпаски, побачивши Мауглі, з криком дременули геть, а бездомні руді собаки, яких повно біля кожного індійського селища, гавкали, аж надривались. Мауглі пішов далі, бо йому хотілося їсти, і, підійшовши до сільської околиці, він побачив, що великий кущ колючого терня, яким затуляють ворота на ніч, відсунутий убік.

– Хм! – сказав Мауглі (він уже не раз бачив такі загорожі під час своїх нічних прогулянок). – Отже, і тут бояться Народу Джунглів!

Він усівся біля воріт і, щойно надвір вийшов чоловік, хутко звівся на ноги, розкрив рота і показав на нього пальцем, мовляв, він голодний. Чоловік зиркнув, побіг чимдуж єдиною сільською вулицею і гукнув кремезного чолов'ягу в білій одежі, з червоно жовтою позначкою на лобі. Жрець підійшов до воріт, а слідом за ним прибігло ще з сотню селян – вони витріщалися на Мауглі, тицяли на нього пальцями і галасували на все горло.

"Які вони нечемні, ці люди! – подумав Мауглі. – Так поводяться лише сірі мавпи". І, відкинувши з чола своє довге волосся, він похмуро глянув на людську юрму.

– Чого ви боїтеся? – сказав жрець. – Бачите відмітки на його тілі? Це сліди вовчих зубів. Він вовчий виплеканець і приблудився до нас із джунглів.

Вовчата, граючись із Мауглі, частенько кусали його надто сильно, і руки й ноги в хлопця були всі в білих рубцях. Але сам Мауглі ніколи б не назвав ці рубці укусами: він знав, що таке справжні укуси.

– Ох, ох! – забідкалися дві чи три жінки. – Геть покусаний вовками, ой лишенько! А хлопченя гарне. Оченята, як вогники. Поглянь, Мессуа, він схожий на твого сина, якого вкрав тигр.

– Дайте но подивитися, – мовила жінка з важкими мідними браслетами на зап'ястях та щиколотках і, прикривши очі долонею, поглянула на Мауглі. – Так, справді схожий! Він худіший, зате з лиця – точнісінько як мій синочок.

Жрець був хитрий пройда і запам'ятав, що чоловік Мессуа – заможний селянин. Тому він звів очі до неба і поважно виголосив:

– Що джунглі взяли, те й віддали. Візьми хлопця до себе в дім, сестро, і шануй жерців, які бачать людське майбутнє.

"Клянуся буйволом, що мене викупив, – подумав Мауглі, – так само мене роздивлялася Зграя! Ну, якщо я людина, то й буду людиною".

Юрма розійшлася, а жінка подала Мауглі знак іти за нею до хати. Там стояло червоне лаковане ліжко і було ще багато чудних речей: велика глиняна макітра для зерна, прикрашена химерним візерунком, півдесятка мідних казанів, ідол у маленькій ніші, а на стіні – справжнє люстерко, з тих, що продаються на сільському ярмарку.

Жінка дала Мауглі досхочу молока та хліба, а потім поклала руку йому на голову і зазирнула в очі: вона все таки гадала, що то справді її

син повернувся з джунглів, куди його забрав тигр. І тихенько покликала:

– Натху! О, Натху!

Мауглі нічим не виявив, що знає це ім'я.

– Хіба ти забув той день, коли я купила тобі нові черевички? – Вона торкнулася його ступні, твердої, мов ріг. – О ні, – сумно мовила вона, – ці ноги ніколи не носили черевиків. Але ти схожий на мого Натху і будеш мені за сина.

Мауглі почувався ніяково, бо досі ще ніколи не бував в оселі під дахом. Проте, роздивившись солом'яну стріху, він побачив, що зможе звідси видертись, коли захоче, і що на вікні немає засувки.

"Нащо бути людиною, якщо не розумієш людської мови? – подумав він. – Тут я так само німий та глухий, як людина – у джунглях. Треба вивчити їхню мову".

Живучи з вовками, він недаремно навчився кричати по оленячому і рохкати, як дикий кабан. Щойно Мессуа промовляла якесь слово, Мауглі тут же повторював його і до вечора вже вивчив назви багатьох речей у кімнаті.

Настав час укладатися спати, але Мауглі не хотів лягати в хаті, що нагадувала йому пастку, і, ледве замкнули двері, він вистрибнув у вікно.

– Облиш його, – сказав чоловік Мессуа. – Не забувай, він ще ніколи не спав у ліжку. Якщо він справді посланий нам замість сина, то нікуди не втече.

Мауглі розлігся у високій траві край поля. Та не встиг він заплющити очі, чийсь холодний ніс штовхнув його в шию.

– Тьху! – сказав Сірий Брат (то був старший з дітей матері Вовчиці). – І задля цього я біг за тобою двадцять миль! Від тебе тхне димом і хлівом – як від людини. Вставай, Малий Брате, я приніс тобі новину.

– Чи всі здорові у джунглях? – спитав Мауглі, обнявши його.

– Усі, крім вовків, обпечених Червоною Квіткою. Слухай далі. Шер Хан полюватиме далеко в лісі, поки його шкура не загоїться, – він добряче обпікся. Він поклявся, що вкине твої кістки у воду Вайнганги, коли повернеться.

– Це ми ще побачимо. Я теж дав клятву. Але чути новини завжди приємно. Я сьогодні дуже втомився від усього нового, Сірий Брате, але ти завжди розповідай мені про все нове.

– Ти не забудеш, що ти вовк? Люди не змусять тебе нас забути? – з тривогою спитав Сірий Брат.

– Ніколи! Я ніколи не забуду, що люблю тебе і всіх у нашій печері. Та не забуду й того, що мене вигнала Зграя.

– Але інша Зграя теж може тебе вигнати, Малий Брате. Люди – то люди, і їхня мова – все одно що кумкання жаб у болоті. Коли я прийду знов, то чекатиму на тебе в бамбуковому гаю край пасовиська.

Упродовж трьох місяців після цієї ночі Мауглі майже не виходив за сільські ворота, бо старанно вивчав людські звичаї. Передовсім йому довелося одягти пов'язку на стегна, що було дуже незручно, потім навчитися рахувати гроші, не знати для чого, і ще орати землю, хоч і в цьому він не бачив ніякої користі. Сільські дітлахи весь час насміхалися з нього. Добре, що Закон Джунглів навчив Мауглі володіти собою, бо в джунглях від цього залежить життя і здобич. Та коли діти дражнили його за те, що він не хотів бавитися з ними чи запускати змія, або за те,

що неправильно вимовляв якесь слово, його спиняла лише думка про те, що мисливцю не годиться убивати слабких та безпорадних дитинчат.

Мауглі й сам не знав про свою силу. У джунглях він почувався слабшим за звірів, а тут люди казали йому, що він дужий, як бик. Він не знав страху, і коли жрець сказав йому, що бог у храмі розгнівається на Мауглі, якщо той буде красти в жерця мангові плоди, Мауглі схопив статую ідола, приніс її до жерця додому і попросив зробити так, щоб бог розсердився й Мауглі міг з ним побитись. Жрець не міг чути такого страшного неподобства, але сяк так заспокоївся, коли чоловік Мессуа насипав йому чимало срібних монет, щоб власкавити бога.

До того ж Мауглі не розумів різниці між людьми, яку створюють касти. Коли вислюк гончаря впав у яму, Мауглі витяг його за хвоста і допоміг укласти горщики, які гончар віз на ринок у Канхіварі. Це вже нікуди не годилося, бо гончар належав до нижчої касти, а вислюк – тим паче. Коли жрець почав сварити Мауглі, той відповів, що всадовить на вислюка його самого; і тоді жрець поскаржився чоловікові Мессуа й додав, що треба якнайскорше зайняти Мауглі якимось ділом. Після цього сільський староста наказав Мауглі зранку йти на пасовисько і стерегти буйволів. Це найбільше втішило самого Мауглі. Того ж вечора, вважаючи, що він уже приносить селянам неабияку користь, він приєднався до товариства, яке після роботи збиралося на кам'янистому майданчику під великою шовковицею. Тут було сільське збіговисько, куди приходили викурити люльку і сільський староста, і перукар, і сторож, що знали всі сільські побрехеньки, і старий Балдео, сільський мисливець, у якого був справжній англійський мушкет. У верхів'ї дерева сиділи мавпи, а в норі під камінням майданчика жила кобра, якій щовечора ставили мисочку молока, бо вважали її священною. Літні чоловіки сиділи навколо дерева, балакали до пізньої ночі й курили тютюн з великих кальянів. Вони розповідали дивовижні історії про людей, богів та привидів, а Балдео розводився про усілякі дива, про звичаї звірів у джунглях, і діти, що сиділи поза колом, витріщалися на нього у захваті. Найбільше було розповідей про звірів, бо джунглі починалися одразу за селищем. Олені й дикі свині витоптували поля, а

часом у сутінках тигр міг схопити людину біля самісіньких сільських воріт.

Мауглі, звісно, дуже добре знав те, про що йшла мова, і затуляв лице долонями, аби не бачили, як він сміється. Балдео, поклавши мушкет на коліна, розповідав одну побрехеньку за іншою, а Мауглі аж трясся від сміху.

Балдео твердив, що тигр, який вкрав сина Мессуа, був зачаклований і що в нього переселилася душа старого лихваря, померлого кілька років тому.

– Їй бо, це так, – казав він, – бо Пуран Дас завжди кульгав. Йому перебили ногу під час бунту, коли спалили всі його грошові книги, а цей тигр, про якого я кажу, теж кульгавий: він петляє.

– Атож, так воно й є! – підтакнули сивобороді мудреці, закивавши головами.

– Невже всі ваші розповіді – отака полова? – сказав Мауглі. – Цей тигр кульгає, бо такий вродився, і всі про це знають. А твердити, наче душа лихваря живе у звірові, що боягузливіший від шакала, можуть лише дурні діти.

Балдео аж укляк з подиву, а староста витріщив очі.

– Еге! То це ж хлопчина з джунглів! – мовив Балдео. – Коли вже ти такий розумний, то віднеси шкуру цього тигра в Канхівару – уряд призначив сто рупій за його голову. А ще краще прикуси язика, коли говорять старші.

Мауглі підвівся, щоб піти геть.

– Я увесь вечір лежав тут і слухав, – кинув він через плече, – і за цей час Балдео хіба що двічі сказав правду про джунглі, хоч живе з ними поруч. То як я можу вірити в байки про богів, привидів і злих духів, яких він нібито бачив?

– Хлопцеві час до череди, – сказав староста. А Балдео лише сопів та кректав, розлючений такою зухвалістю.

У багатьох індійських селах хлопці зранку виганяють корів і буйволів пастися, а ввечері женуть їх додому, і ті ж самі буйволи, що затоптали б до смерті дорослого, дозволяють лупцювати себе дітлахам, які ледве можуть дотягтися до їхньої морди. Поки хлопці при буйволах, тваринам нічого не загрожує – навіть тигр не одважиться напасти на стадо. Та якщо вони подадуться збирати зілля чи ловити ящірок, тигр може схопити будь кого з них.

На світанку Мауглі проїхався сільською вуличкою верхи на спині Рами, найдужчого буйвола з череди. Сіро сині буйволи з довгими, загнутими назад рогами і лютим поглядом виходили з хлівів і йшли за своїм ватажком Рамою, і Мауглі одразу показав решті хлопців, хто тут буде за старшого. Він поганяв буйволів гладеньким бамбуковим кийком і сказав одному з хлопчаків, на ймення Камія, що подасться з буйволами далі, а вони нехай пасуть корів самі й тримаються поблизу череди.

Індійське пасовище – то саме лише камінюччя, чагарники, суха трава і неглибокі виярки, у яких череда ховається від спеки. Буйволи зазвичай тримаються ближче до боліт, де багато мулу, і можуть годинами лежати у нагрітій сонцем твані. Мауглі пригнав череду на той край рівнини, де Вайнганга вибігає з джунглів, сплигнув з шиї Рами, підбіг до бамбукового гаю і побачив там Сірого Брата.

– Слухай, – сказав Сірий Брат, – я вже хтозна відколи чекаю тебе тут. Нащо тобі цей клопіт із стадом?

– Так мені звеліли, – відповів Мауглі. – Зараз я сільський підпасок. А де Шер Хан?

– Він повернувся в ці краї і довго тебе вистежував. А тепер пішов знову, бо тут мало здобичі. Він хоче тебе вбити.

– Гаразд! – сказав Мауглі. – Поки його тут немає, ти або хтось із чотирьох братів маєте сидіти на цій скелі, щоб я міг тебе бачити, коли виходитиму з села. Коли він повернеться, чекайте мене в яру посеред рівнини, під деревом дхак. Навіщо самим лізти в пащу Шер Ханові?

Потім Мауглі задрімав у холодку, а буйволи паслися довкола. Пасти худобу в Індії – то робота для лінивих. Корови неквапно переходять з місця на місце і ремиґають, потім полежать трохи й знову плентаються далі – і навіть не мукають. Вони заходять у багнюку по самі морди, так що видно лише ніс та сині, наче кришталеві, очі, і лежать, мов колоди. Розжарені сонцем скелі наче пливуть у легкому мареві, і підпаски чують тільки посвист невидимого шуліки (завжди тільки одного) у них над головою, і знають, що коли хтось із них загине чи корова здохне, цей шуліка шугне донизу, а його сусід за багато миль звідси побачить це і полетить слідом, а потім іще один, і ще – тож варто комусь померти, вмить з'явиться з двадцятеро голодних птахів. Хлопці куняють на сонечку, прокидаються і знову дрімають, або плетуть маленькі кубельця із сухої трави і садовлять туди коників, а то ще ловлять богомолів і примушують їх битися; а ще майструють намисто з червоних та чорних горіхів чи дивляться, як ящірка гріється на камені або змія біля калюжі полює на жабку Потім вони співають довгих пісень з протяжним приспівом, і день для них триває довше, ніж для інших людей – усе життя. А ще вони часом виліплюють з глини палац або храм з фігурками людей, коней та буйволів, укладають людям у руки палички, наче то вельможні пани, а інші люди – їхні воїни, або так, наче це боги, а решта їм моляться. А коли звечоріє, хлопці зганяють череду, буйволи піднімаються з багнюки з плюскотом, гучним, наче гарматний постріл, і стадо поволі тягнеться через сірі луки додому, до мерехтливих вогників селища.

Мауглі багато днів супроводив буйволів до мулистих боліт, багато днів бачив на рівнині Сірого Брата (а тому знав, що Шер Хан іще не повернувся), багато днів лежав у високій траві, прислухаючись до звуків навколо нього, і згадував своє колишнє життя у джунглях. Якби кульгавий Шер Хан спіткнувся десь у кущах на березі Вайнганги, Мауглі почув би це в такий довгий тихий ранок.

І нарешті настав день, коли Мауглі не побачив Сірого Брата на призначеному місці, і тоді він засміявся й погнав стадо до яру під деревом дхак, що рясно квітло золотаво червоним цвітом. Сірий Брат сидів там, і загривок на його спині став дибки.

– Він ховався увесь місяць, щоб збити тебе зі сліду. Минулої ночі він перейшов гори разом з Табакі й тепер іде по твоїх слідах, – сказав вовк, насилу віддихавшись.

Мауглі спохмурнів.

– Я не боюся Шер Хана, а от Табакі надто хитрий.

– Не бійся, – сказав Сірий Брат, облизнувшись. – Я зустрів Табакі ще вдосвіта. Тепер він хитрує з шуліками. Та перш ніж я зламав йому хребта, він розповів мені все, що треба. Шер Хан чигатиме на тебе сьогодні ввечері біля сільських воріт, лише на тебе. А зараз він вилежується у висохлому яру біля річки.

– Він їв сьогодні чи ще полює голодний? – спитав Мауглі, знаючи, що від цього залежить його життя або смерть.

– Зранку він уполював свиню, а потім ще й напився досхочу. Не забувай, Шер Хан не може і дня обійтися без їжі – навіть заради помсти.

– Ну й дурень! Дурний котисько! Нажерся, нахлебтався і гадає, що я чекатиму, поки він ще й виспиться! То де ж він лежить? Якби нас було

хоча б десять, ми б дали йому часу! Але буйволи не захочуть нападати, поки не вчують тигра, а я не знаю їхньої мови. Може, підемо по сліду, щоб буйволи почули його запах?

– Він проплив униз річкою, щоб слід загубився, – відповів Сірий Брат.

– Це Табакі його навчив, звісно. Він сам до такого не додумався б. – Мауглі стояв, поклавши палець у рота, і міркував. – До великого яру Вайнганги звідси півмилі. Я можу повести череду в обхід, через ліс, понад яром, а тоді спуститись, але так він утече від нас низом. Треба загатити протилежний кінець. Сірий Брате, ти можеш розділити стадо на дві частини?

– Хтозна. Та я привів тобі кращого помічника.

Сірий Брат відскочив убік і сплигнув у яр. Звідти показалася велика сіра голова, так добре знайома Мауглі, і в жаркому повітрі пролунало тужливе виття, яке можна почути тільки у джунглях, – мисливський поклик вовка опівдні.

– Акело! Акело! – вигукнув Мауглі, ляснувши в долоні. – Я знав, що ти мене не забудеш! У нас попереду багато роботи. Розділи стадо навпіл, Акело. Віджени корів з телятами звідси, а биків і буйволів – окремо.

Обидва вовки, петляючи, забігали поміж буйволів і корів, що сполохано мукали й задирали голови, і скоро розділили стадо на дві частини. В одній стояли корови, затуливши собою телят, і, люто зиркаючи спідлоба, рили ратицями землю, готові кинутись на вовка і затоптати його водномить. У другій частині лютували бики й бузівки, що з виду здавалися страшнішими, та насправді були не такі небезпечні, бо ж не захищали телят. І шестеро чоловіків не змогли б упоратися з цим ділом так спритно.

– Що тепер? – спитав Акела, важко дихаючи. – Вони хочуть знову збігтись докупи.

Мауглі скочив на спину Рами.

– Биків віджени наліво, Акело, та подалі. А ти, Сірий Брате, коли ми рушимо, стережи корів і заганяй їх до яру.

– Куди саме? – спитав Сірий Брат, відсапавшись, і клацнув зубами.

– Туди, де найкрутіші схили, щоб Шер Хан не зміг вилізти! – крикнув Мауглі. – Тримай їх там, поки ми не прийдемо.

Бики, зачувши виття Акели, стрімголов посунули вперед, а Сірий Брат вискочив перед коровами й перепинив їм дорогу. Вони кинулися на нього, і він побіг попереду отари до яру, а тим часом Акела гнав биків ліворуч.

– Отак! Ще трохи – і вони помчать як навіжені. Пильнуй, пильнуй, Акело! Тепер тільки клацнеш зубами – і вони кинуться на тебе! Ну й робота – гірше, ніж заганяти чорних оленів! Чи ти коли небудь думав, що ці лінюхи можуть так бігати? – спитав Мауглі.

– Я… я полював на них колись, – задихаючись від пилу, відповів старий вовк. – Що тепер – гнати їх у джунглі?

– Так, жени! Жени швидше! Рама аж казиться з люті. Ох, якби ж я міг йому сказати, що мені від нього потрібно!

Бики повернули – цього разу праворуч – із шаленим тупотом кинулися в лісові хащі. Хлопці підпаски, що стерегли стадо за півмилі звідти, мерщій кинулися до селища з криком, що буйволи показилися і втекли.

Задум Мауглі був досить простий. Він хотів пройти окружною стежкою по пагорбах до самого яру, а тоді погнати биків донизу, щоб Шер Хан потрапив у пастку між биками та коровами. Він знав, що тигр обважнілий після ситого обіду, не зможе битися і не вилізе нагору по схилах. Мауглі як міг заспокоював буйволів, а Акела біг слідом і час від часу підвивав, щоб підігнати відсталих. Довелося зробити чимале коло, щоб не підходити до яру надто близько і не сполохати Шер Хана. Врешті решт Мауглі вигнав стадо на крутий трав'янистий схил яру. Крізь віття дерев було видно видолинок, але Мауглі дивився тільки на схили яру і з радістю побачив, що вони дуже круті і що плющ та ліани, які їх укривають, не витримають тигра, якщо він захоче вилізти нагору.

– Дай їм перепочити, Акело, – сказав він, піднявши руку. – Вони ще не вчули тигра. Дай їм трошки спочити. Треба сповістити Шер Ханові, хто йде. Тепер він наш.

Він приклав долоні до рота і гукнув у яр – це було так само, як крикнути в тунель, луна пішла низом. Та минуло чимало часу, поки у відповідь почулося сонне гарчання ситого тигра, який щойно прокинувся.

– Хто насмілився мене турбувати? – ревнув Шер Хан, і строкатий павич з вереском випурхнув з яру.

– Це я, Мауглі! Тобі час показатись на Скелі Ради, коров'ячий злодюго! Донизу! Жени їх донизу, Акело! Униз, Рамо, униз!

Якусь мить стадо стояло непорушно на краю яру, та ось Акела завив на повен голос, і буйволи один за одним поперли в яр, як пароплави перевалюють через пороги. Пісок і каміння ринули навсібіч фонтаном. Зрушивши з місця, стадо вже не могло спинитись, і ледве воно спустилося на дно яру, Рама замукав, відчувши запах Шер Хана.

– Еге! – сказав Мауглі, що сидів на його спині. – Тепер утямив?

І навала чорних запінених морд, рогів і вибалушених очей помчала яром, як гірський потік у повінь. Слабших буйволів відтіснили до схилів яру, де вони насилу виборсалися крізь зарості ліан. Буйволи мали напасти всі заразом і щосили – а проти такої навали не встоїть жоден тигр. Почувши тупіт, Шер Хан схопився з місця і важко пострибав яром униз, озираючись на всі боки в пошуках рятунку. Але схили були надто круті, і він біг далі й далі, розморений ситною їжею та питвом, прагнучи уникнути сутички. Стадо вже хлюпало по калюжі, яку він щойно проминув, і мукало так, що вузький яр аж гудів. Мауглі почув, як з іншого кінця яру долинуло мукання у відповідь, і побачив, як Шер Хан повернув назад (тигр розумів, що краще стрітися з биками, ніж з коровами і телятами). Потім Рама послизнувся, наступив на щось м'яке і під натиском інших биків стрімголов урізався у другу частину стада. Слабших буйволів ця сутичка звалила з ніг. І обидва стада вирвалися на рівнину, буцаючись і тупцяючи ратицями.

Мауглі трохи зачекав і, сплигнувши зі спини Рами, почав гамселити палицею на всі боки.

– Хутчіш, Акело, розганяй стадо! Розжени їх, а то вони почнуть битися! Отак, жени їх подалі, Акело. Гей, Рамо, Рамо! Ану тихіше, мої любі! Все скінчилося.

Акела і Сірий Брат бігали туди сюди, кусаючи буйволів за ноги, і хоча спершу стадо знову завернуло до яру, Мауглі зміг зупинити Раму, і решта буйволів пішли за ним до болота.

Шер Хана більше не треба було топтати. Він був мертвий, і до нього вже зліталися шуліки.

– Це була справді собача смерть, браття, – сказав Мауглі, виймаючи ніж, який завжди носив на шиї в піхвах відтоді, як почав жити серед людей. – Та він усе одно був боягузом і не став би до бою. Авжеж! Його шкурі місце на Скелі Ради. А тепер нумо до роботи!

Хлопець, вихований людьми, ніколи б не взявся сам один здирати шкуру з десятифутового тигра, але Мауглі краще від будь кого знав, як зняти шкуру звіра. Проте справа ця досить марудна, і Мауглі морочився з годину, поки відрізав шкуру ножем, а вовки дивилися, висолопивши язики, чи підходили і смикали шкуру, коли він наказував.

Раптом чиясь рука лягла на плече Мауглі, і, підвівши очі, хлопець побачив Балдео з мушкетом. Підпаски розповіли селянам про те, що буйволи показилися і втекли, і Балдео вийшов злющий, збираючись покарати Мауглі за недогляд. Вовки, побачивши людину, одразу сховалися.

– А це що за дурниці? – гримнув Балдео. – Хіба ж ти сам оббілуєш тигра? Де буйволи його вбили? Та це ж той кульгавий тигр, за якого призначено сто рупій! Гаразд, ми тобі пробачимо, що ти не доглянув череди. Може, я навіть дам тобі рупію, після того як відвезу шкуру до Канхівари.

Він витяг з за пояса кремінь та кресало і нахилився, щоб обсмалити Шер Ханові вуса. Майже всі мисливці в Індії роблять так, щоб їм не докучав привид тигра.

– Хм! – сказав Мауглі, здираючи шкуру з передньої лапи. – Кажеш, відвезеш шкуру до Канхівари, отримаєш нагороду й навіть даси мені рупію? А я гадаю, шкура мені самому потрібна. Чуєш, старий, прибери свій вогонь і геть звідси!

– Як ти смієш так розмовляти з першим мисливцем на селі? Щаслива нагода й буйволяча дурість – от і все, що допомогло тобі вполювати таку цінну здобич! Тигр був ситий, а то б він блукав миль за двадцять звідси. А ти навіть оббілувати його не зможеш, малий забродо, та ще й смієш говорити мені, Балдео, щоб я не обсмалював йому вуса! Ні, Мауглі, я не дам тобі ні копійки, зате дам гарного прочухана. Ану геть!

– Клянуся буйволом, який був мені викупом, – сказав Мауглі, здираючи шкуру з лопатки, – невже я мушу гаяти час на балачки з цією старою мавпою? Ану сюди, Акело! Цей чоловік мені набрид.

Балдео, який досі стояв, схилившись над головою Шер Хана, раптом гепнувся на траву, а коли прийшов до тями, побачив, що над ним стоїть сивий вовк, а Мауглі так само білує тигра, наче він сам один у всій Індії.

– Атож, – мовив Мауглі крізь зуби, – ти правий, Балдео: ти не даси мені ні копійки з винагороди. Бо я давно ворогую з цим кульгавим, дуже давно, і тепер я його переміг!

Слід віддати належне Балдео – якби він був молодший років на десять, то не злякався б Акели, зустрівши його у джунглях; але ж вовк, що слухається хлопчика, який воював з тигром людожером, – то не звичайний вовк. Це якісь лихі чари, думав Балдео і вже не сподівався, що амулет на шиї захистить його. Він лежав ледь живий і гадав, що Мауглі зараз обернеться на тигра.

– Магараджа! Володарю! – нарешті прохрипів він здушеним голосом.

– Що? – спитав Мауглі, навіть не глянувши в його бік.

– Я вже старий. Звідки мені було знати, що ти не простий підпасок? Можна мені встати й піти звідси, чи твій слуга розірве мене на шматки?

– Іди собі з миром. Тільки більше не лізь у мої справи. Акело, відпусти його!

Балдео хутко пошкандибав до села, щомиті озираючись, чи не перетвориться Мауглі на якусь потвору. Доплентавшись до селища, він наплів такого про наслані на нього чари, що жрець аж нетямився з переляку.

Мауглі невтомно працював аж до вечора і з вовчою допомогою нарешті зняв з мертвого тигра величезну смугасту шкуру.

– Тепер треба сховати шкуру і пригнати додому буйволів. Допоможи мені зібрати їх, Акело!

Буйволів пригнали уже в сутінки, і коли стадо підходило до селища, Мауглі побачив вогні й почув, що в храмі б'ють у дзвони і сурмлять у сурми. Здавалося, півсела вийшло до воріт його стрічати.

"Це тому, що я вбив Шер Хана", – подумав він. Та в його бік градом полетіло каміння, і люди закричали:

– Чаклун! Вовкулака! Вовчий приблуда! Геть звідси! Забирайся, а то жрець знов оберне тебе на вовка! Стріляй, Балдео, стріляй!

Старий англійський мушкет гучно ляснув, і поранений буйвіл заревів від болю.

– Знову чари! – закричали селяни. – Він може відводити кулі! Балдео, це ж твій буйвіл!

– Чого це вони? – розгублено спитав Мауглі, коли каміння посипалося знову.

– А вони схожі на Зграю, оці твої брати, – спокійно сказав Акела, сівши на землю. – Якщо зважати на кулі, вони начебто надумалися тебе прогнати.

– Вовк! Вовчий приблуда! Геть звідси! – горлав жрець і розмахував гілкою священної рослини тулій.

– Знову те саме? То мене проганяли за те, що я людина, тепер – за те, що я вовк. Ходімо, Акело!

Жінка – то була Мессуа – побігла через вулицю до стада і крикнула:

– Сину мій, синку! Вони кажуть, що ти чаклун і вмієш, коли захочеш, обернутись на вовка! Я їм не вірю, та все ж тікай, бо вони тебе вб'ють. Балдео каже, що ти чаклун, та я знаю, що ти помстився за смерть мого Натху.

– Повернися, Мессуа! – кричали селяни. – Повернися, а то ми заб'ємо тебе камінням!

Мауглі засміявся коротко й люто, бо камінь поцілив йому в губи.

– Біжи до них, Мессуа. Це дурна вигадка, як ото розповідають увечері під шовковицею. Але я справді помстився за твого сина. Прощавай і біжи хутко, бо я зараз пущу на них стадо, а буйволи мчать швидше, ніж каміння. Я не чаклун, Мессуа! Прощавай!.. Ану, ще раз, Акело! – гукнув він. – жени їх до воріт!

Буйволи вже й самі рушили до селища. Акела міг не підганяти їх своїм виттям – вони ввірвалися у ворота, розкидавши натовп.

– Полічіть їх! – зневажливо крикнув Мауглі. – А то раптом я вкрав у вас буйвола! Я більше не пастиму вашої череди. Прощавайте, люди, і дякуйте Мессуа за те, що я не покликав своїх вовків, щоб вони поганяли вас по вулиці.

Він обернувся і подався геть разом зі старим вовком і дорогою, задивившись на зорі, почувся щасливим.

– Я більше не спатиму в закапелку, Акело. Зараз візьмемо шкуру Шер Хана – і гайнемо звідси. Ні, селянам ми нічого не зробимо, бо Мессуа була добра до мене.

Коли над луками зійшов місяць, перелякані селяни побачили, що Мауглі з двома вовками в супроводі та з клумаком на голові біжить до лісу риссю – як бігають вовки, швидше, ніж вогонь пожирає степ. Тоді вони закалатали у дзвони і засурмили в сурми ще гучніше. Мессуа плакала. Балдео брехав без сорому, розповідаючи про свою пригоду в джунглях, і врешті решт добрехався до того, що Акела нібито стояв на двох лапах і говорив по людському.

Місяць уже зайшов, коли Мауглі та обоє вовків підійшли до Скелі Ради і спинилися перед лігвом матері Вовчиці.

– Людська зграя прогнала мене, мати! – крикнув Мауглі. – Та я дотримав слова і повернувся зі шкурою Шер Хана.

Мати неквапно вийшла з печери зі своїми вовченятами, і її очі зблиснули, коли вона побачила шкуру.

– Того дня, коли він зазирнув у нашу печеру, полюючи на тебе, моє Жабеня, я сказала йому, що з мисливця він обернеться на здобич. Ти все зробив як належить.

– Ти вчинив добре, Малий Брате, – почувся чийсь оксамитовий голос у чагарнику. – Ми тут скучили за тобою. – І Багіра підбігла до Мауглі й потерлася об його босі ноги.

Вони разом піднялися на Скелю Ради, і на тому пласкому камені, де колись сидів Акела, Мауглі розпластав тигрячу шкуру, прибивши її чотирма бамбуковими кілками. Акела ліг на шкуру і, як то було колись, почав скликати вовків на Раду: "Погляньте сюди, гей, вовки!" – достоту як тієї ночі, коли Мауглі привели сюди вперше.

Відтоді як скинули Акелу, Зграя лишалася без ватажка, і вовки полювали самі по собі та гризлися між собою. Проте зараз вони, за давнім звичаєм, прийшли на поклик. Дехто з них кульгав, а інші ледь шкутильгали, поранені кулями; одні геть змиршавіли, бо їли усяку покидь, а багатьох уже й бракувало. Але всі, хто лишився живий, прийшли на Скелю Ради і побачили смугасту шкуру Шер Хана на камені та здоровенні пазурі, що метлялися на кінцях лап. А потім Мауглі заспівав пісню, в якій не було жодної рими, – ця пісня наче сама злітала з його вуст, і він кричав її на весь голос, стрибаючи на хрусткій шкірі, і відбивав ритм п'ятами, поки йому не забило подих, а Сірий Брат і Акела, тільки но він замовкав, починали вити.

– Роздивляйтесь як слід, гей, вовки! Хіба я не дотримав слова? – спитав Мауглі.

І вовки провили у відповідь: "Так!", а один, найжалюгідніший, додав:

– Будь нашим ватажком, Акело! Будь нашим ватажком, людський сину! Нам набридло жити без закону, і ми хочемо знову бути Вільним Народом.

– Ні, – промуркотіла Багіра, – так не годиться. Коли ви будете ситі, то знову розпаскудитесь. Ви недаремно зветеся Вільним Народом. Ви билися за волю і маєте її. От тепер і їжте її, вовки!

– Людська зграя і вовча зграя прогнали мене, – сказав Мауглі. – Відтепер я полюватиму сам.

– А ми будемо полювати з тобою, – сказали четверо вовченят.

І Мауглі подався у джунглі й відтоді полював разом з чотирма вовками.

Та він не завжди лишався сам один: через багато років він став дорослим і одружився. Але історія ця – для дорослих!

Пісня Мауглі, яку він співав на Скелі Ради, танцюючи на шкурі Шер Хана

Пісню про Мауглі співаю я, Мауглі. Нехай джунглі знають

про те, що я вчинив.

Шер Хан сказав: він уб'є, він уб'є надвечір Жабеня Мауглі!

І він їв, і він пив. Пий досхочу, Шер Хане, – коли ти питимеш

знову? Спи, і нехай тобі сниться здобич.

Я сам один у полі. Сірий Брате, прийди до мене, нас чекає

велика битва. Прийди, Вовк Одинак.

Приведи буйволів з синьою шкурою і злими очима. Жени їх

вперед і назад, куди я звелю. Шер Хане, ти спиш?

Вставай, прокинься! Я йду на тебе з буйволами.

Рама, цар буйволів, тупнув ногою. Води Вайнганги, куди пішов

Шер Хан?

Він не Сахі, щоб копати нору, не павич Мор, щоб літати

в небі, не кажан Манг, щоб висіти на гілці. Малий бамбук,

скажи, куди він пішов?

Оа! Він тут! Ао о о! Тут! Під ногами Рами лежить Кульгавий.

Вставай до бою! Ось м'ясо. Розбий голову буйволу.

Цить! Він заснув. Не розбудіть його, він такий сильний!

Злітаються шуліки, і чорні мурахи повзуть, щоб почути

новину. Великі збори на честь тигра!

Алала! Я не маю одягу, щоб укритись. Шуліки побачать,

що я голий. Мені соромно зустрічатися з цим народом.

Позич мені шкуру, Шер Хане. Дай мені цю веселу смугасту

шкуру, – за нею я прийшов на Скелю Ради.

Клянуся буйволом, що мене викупив! Я дав обітницю,

таку собі невелику обітницю. Бракує лише твоєї шкури,

щоб дотримати слова.

З ножем, із ножем людської зграї, з ножем мисливця я вклонюся

перед моїм дарунком.

Води Вайнганги, Шер Хан дав мені шкуру з великої ласки.

Тягни, Сірий Брате! Тягни, Акело! Важка шкура у Шер Хана.

Людська зграя розгнівалася. Вони кидали в мене камінням,

галасували, мов діти. На моїх губах кров. Ходімо, ходімо звідси!

Вночі, вночі, темної ночі – ходімо зі мною, брати мої!

Покинемо вогні села і підемо до тихого місяця.

Води Вайнганги! Людська зграя прогнала мене.

Я не приніс їм зла, та вони мене боялися. Чому?

Вовки Зграї, ви теж мене прогнали. Джунглі закриті для мене,

і сільська брама також. Чому?

Як Манг кажан літає серед птахів, так я між селом

і джунглями. Чому?

Я танцюю на шкурі Шер Хана, та на серці в мене тяжко.

Губи в мене розбиті камінням, та на серці легко,

бо я повернувся до джунглів. Чому?

Два почуття змагаються в моїх грудях, наче змії навесні.

Вода тече з очей, і я сміюся, коли вона тече. Чому?

У мені два Мауглі, але шкура Шер Хана в мене під ногами.

Усі джунглі знають, що я вбив Шер Хана. Дивіться ж,

дивіться, о вовки!

А а а! Серце моє тужить від речей, яких я не розумію.

З "Другої Книги Джунглів"

Як прийшов Страх

Ріка міліє. В смертний час

біда одна з'єднала нас.

До рятівничої води,

вовк, поруч з оленем іди!

Тут, над водою, місять пил

всі, хто сюди прийшов без сил,

аби від смерті утекти…

Колишні вороги – брати.

П'є тигр посеред биків,

дитя – з убивцею батьків,

бо в посуху, в годину зла

біда докупи нас звела!

Та дощ у джунглі прийде знов –

І прийде час пролити кров.

Закон Джунглів, найстаріший з усіх законів на землі, передбачає всі випадки, що можуть статися в житті Народу Джунглів. У цьому Законі є все, що могли принести час і звичай. Якщо ви читали інші історії про Мауглі, то пам'ятаєте, що він провів більшу частину свого життя в Сіонійській вовчій Зграї, навчаючись Закону в бурого ведмедя Балу. Саме Балу якось сказав хлопцеві, коли той не схотів слухати його вказівок, що Закон чіпкий, мов ліана: він хапає кожного, і ніхто не може втекти від нього.

– От проживеш стільки, як я, Малий Брате, тоді побачиш, що всі джунглі живуть за одним Законом. І бачити це буде не вельми приємно, – сказав Балу.

Мауглі пропустив ці слова повз вуха: хлопець, усе життя якого минає в пошуках їжі та сну, ні про що не турбується, поки не побачить лихо на власні очі. Та ось минув рік, і Мауглі побачив, що слова Балу справдилися, і всі джунглі таки живуть за одним Законом.

Це почалося після того, як дуже довго не було дощу, і дикобраз Сахі, зустрівши Мауглі в бамбуковому гаю, сказав, що дикий ямс засихає. Усі знають, що Сахі страшенно перебірливий і їсть тільки найсмачніші стиглі плоди. Мауглі засміявся і відповів:

– А мені що до того?

– Зараз – нічого, – байдужкувато відповів Сахі і струснув своїми голками, аж вони заторохтіли. – А далі побачимо. Чи можна ще пірнати у воду під Бджолиною Скелею, Малий Брате?

– Ні. Дурна вода кудись пішла, і я не хочу розбити собі голову, – сказав Мауглі, певний, що знає більше за десятеро дикобразів.

– То кепсько для тебе: може, у дірку ввійшла б хоч дрібка розуму.

І Сахі спритно відскочив, щоб Мауглі не встиг смикнути його за волоски на носі.

Коли Мауглі переказав слова Сахі ведмедеві, той на хвильку замислився, а потім пробурчав:

– Якби я був один, я змінив би місце полювання, перш ніж хтось про це дізнається. Але ж полювання в чужій місцині завжди веде до бійки, – чого доброго, ще хтось зашкодить малюкові. Гаразд, побачимо, як зацвіте махуа.

Але навесні дерево махуа, плодами якого завжди ласував Балу, так і не зацвіло. Молочно білі воскові пелюстки спалила спека, перш ніж вони встигли розгорнутися, і лише кілька всохлих пуп'янків осипалися додолу, коли ведмідь зіп'явся на задні лапи і потрусив дерево. А потім безжалісна спека помалу почала прокрадатися у саме серце джунглів, і вони поблякли, пожовкли й зрештою почорніли. Зелень на схилах ярів вигоріла, посохла і згорнулася, наче мотки чорного дроту, заповітні озера у хащі висохли до дна, вкрилися затверділим намулом, і навіть легкі сліди на їхніх берегах зоставалися довго, наче викарбувані в металі; м'ясисті стебла плюща, які оповивали дерева, впали додолу й зів'яли; бамбук засох і тужно шелестів під пекучим вітром; зі скель у лісовій гущавині обліз мох, і вони стояли такі голі й розжарені, як сині камені у висохлому руслі річки.

Птахи та мавпи подалися на північ ще на початку року, розуміючи, що їх чекає страшне лихо, а олені й дикі свині заходили у глиб випалених полів край селища і часом умирали на очах у людей, які надто знесиліли, щоб їх убивати. Шуліка Чиль лишився у джунглях і розжирів, бо падла йому для поживи було вдосталь. Він щовечора казав звірам, яким уже забракло сил втекти звідси, що сонце вбило джунглі на три дні лету навсібіч.

Мауглі, який досі не знав, що таке справжній голод, уперше скуштував старого меду – трирічного меду в спорожнілих дуплах та щілинах серед скель, чорного, мов ягоди терну, і вкритого зверху шаром загуслого цукру. Іще він добував кузок, що ховалися під корою дерев, і вибирав у осиних гніздах личинок. У джунглях не лишалося доброї поживи, і Багіра, хоча й полювала тричі на ніч, не могла наїстися. Та найгірше було те, що води також лишалося обмаль, бо Народ Джунглів звик пити рідко, зате досхочу.

Спека все тривала – і висотала всю вологу, і зрештою з усіх річок у лісі лишилося тільки головне русло Вайнганги, де біг тоненький струмінь води між мертвими берегами. І коли дикий слон Хатхі, що жив сто років і навіть довше, побачив довгий синій кам'яний кістяк, що випнувся з під води посеред русла, він пізнав у ньому Скелю Миру і враз підняв хобот та засурмив, щоб оголосити Водяне Перемир'я, як зробив це п'ятдесят років тому його батько. Олені, дикі свині й буйволи хрипло заревли, приєднуючись до його поклику, а шуліка Чиль, ширяючи в небі, свистом і криком сповіщав про Перемир'я усій живності.

За Законом Джунглів убивство біля водопою карається смертю, якщо було оголошено Перемир'я. Так ведеться, бо вода важливіша за їжу. Кожен звір у джунглях якось та проживе, навіть коли мало здобичі, але вода – то вода, і коли лишається тільки один водопій і весь Народ Джунглів ходить до нього, ловам настає кінець. За кращих часів, коли води бувало вдосталь, звірів, що ходили на водопій до Вайнганги чи деінде, чекала смерть, і ця небезпека була не останньою з усіх нічних страхів. Спуститися до річки так безшумно, щоб і листок не шелеснув,

бовтатись по коліно у бистрій воді порогів, яка приглушує кожен звук; пити, щомиті озираючись та напружуючи м'язи для першого і вирішального стрибка, а потім покачатись на березі й з мокрим писком та повним черевом повернутись до стада, яке в захваті дивиться на тебе, – усе це не раз проробляли молоді олені з блискучими ріжками саме тому, що Багіра чи Шер Хан могли кинутись і схопити будь кого з них. Але тепер ця гра в життя і смерть скінчилася, і Народ Джунглів, голодний та виснажений, плентався до змілілої річки: тигр і ведмідь поряд з оленем, буйволом і кабаном пили каламутну воду і довго стояли над нею, не маючи сили піти.

Олені й кабани марно шукали поживи, лишилися суха кора та жухле листя. Буйволи більше не знаходили прохолоди в мулистих болотах чи зелених паростків на полях. Змії покинули джунглі й приповзли до річки, сподіваючись на диво: ану як удасться зловити якесь жабеня? Вони звивалися між мокрого каміння і навіть не ворушилися, коли дикий кабан штовхав їх рилом, шукаючи корінців. Річкових черепах уже давно винищила Багіра, найспритніша з мисливців, а риба зарилася глибоко в потрісканий мул. І лише Скеля Миру, наче довга змія, лежала над мілиною, і хвилі мляво шипіли, торкаючись її розпечених боків.

Саме сюди щовечора приходив Мауглі, шукаючи прохолоди і товариства. Навіть найголодніші з його ворогів тепер не вбачали в ньому принади. Він виглядав ще більш вихудлим і жалюгідним, ніж його друзі, бо мав голу шкіру. Волосся хлопця вигоріло на сонці, мов клоччя; ребра випиналися, наче пруття на плетеному кошикові; ноги й руки були схожі на жорсткі трав'яні стеблини – він намуляв собі коліна та лікті, бо весь час повзав навпочіпки. Але очі дивилися з під скуйовдженої кучми спокійно і впевнено, бо Багіра, його найперша подруга й порадниця, наказала йому в ці тяжкі часи рухатися неквапно, полювати без поспіху і нічим не перейматися.

– Часи нині лихі, – мовила чорна пантера одного спекотного вечора, коли було ще жарко, як у розпаленій печі. – Але це все минеться, отже, ми маємо вижити. Чи повний твій шлунок, дитино?

– Не зовсім порожній, та все одно справи кепські. Як ти гадаєш, Багіро, дощі пішли від нас назавжди?

– Ні, малюче. Ми ще побачимо цвіт махуа й оленят, розжирілих на молодій травичці. Ходімо на Скелю Миру, послухаємо, що новенького. Сідай до мене на спину, Малий Брате.

– Зараз і бадилина – зайвий тягар. А мене ще ноги носять, хоча ми з тобою, звісно, не схожі на жирних буйволів.

Багіра скоса позирнула на свій впалий, запилючений бік і промуркотіла:

– Минулої ночі я вбила вола під ярмом. Я так охляла, що не здолала б його без ярма. Вау!

Мауглі засміявся:

– Еге ж, ми тепер мисливці хоч куди! Я навіть насмілився видовбувати личинок.

І вони удвох з Багірою спустилися крізь висохлі кущі на берег річки, до широкої обмілини.

– Цій воді недовго лишилося жити, – сказав Балу, ступивши до них. – Погляньте на той берег!

На рівній улоговині протилежний берег укрився сухостоєм. Протоптані оленями й кабанами стежки до води розтинали цей рудий покрив, наче яруги, у високій траві, і хоч година була ще не пізня, на всіх стежках було повно звірів, що поспішали до водопою. Можна було почути, як сарни з оленятами чхають від куряви, дрібної, мов нюхальний тютюн.

Трохи вище по річці, біля тихої заплави коло Скелі Миру, берегині Водяного Перемир'я, стояв дикий слон Хатхі зі своїми синами. Вони бовваніли в місячному сяйві, мов сірі кістяки, і невпинно розгойдувалися з боку в бік. Нижче рядами стояли олені, ще нижче – кабани і дикі буйволи, а на тому березі, де високі дерева спускалися аж до води, було місце всіх хижаків – тигрів, вовків, пантер, ведмедів та інших.

– Це правда, що ми живемо за одним Законом, – сказала Багіра, заходячи у воду, і подивилася скоса, як мигтять очі та роги там, де пили олені й кабани. – Доброго полювання всім, хто одної крові зі мною, – продовжувала вона і витяглася на весь зріст. А потім, ледь піднявшись із води, додала крізь зуби: – А якби не цей Закон, полювання було б таки добре.

Олені вчули ці останні слова, і серед них пробіг сполоханий шепіт:

– Перемир'я! Не забувайте про Перемир'я!

– Ану цитьте! – пробурчав старий слон Хатхі. – Перемир'я триває, Багіро. Зараз не час говорити про лови.

– Я це знаю краще від будь кого, – озвалася Багіра, ковзнувши своїми зеленавими очима вгору по річці. – Я тепер їм черепах, полюю на жаб. Нгайя! Якби ще навчилася жувати гілки!

– Якби и ж то! – мекнуло дурненьке оленя, що народилося цієї весни і ще не вміло шанувати давніх звичаїв.

Хоч як скрутно доводилось Народові Джунглів, тут усміхнувся навіть Хатхі, а Мауглі, що лежав у теплій воді, зареготав на повен голос і збив ногами піну.

– Красно говориш, Малі Ріжки! – промуркотіла Багіра. – Коли Перемир'я скінчиться, я це тобі пригадаю. – І вона пильно подивилася в темряву, аби розпізнати оленятко згодом.

Тут загомоніли по всій річці – і вгорі, і внизу. Було чути, як свині з тупотом та рохканням пробивають собі дорогу в юрмі; як мукають буйволи, перемовляючись на піщаній мілині, як олені скаржаться одне одному, що вибилися з сил у пошуках їжі. Часом вони розпитували хижаків з іншого берега, чи не чути чогось нового, та усі новини були сумні, і гарячий вітер джунглів, з шурхотом пролітаючи між скелями та деревами, сипав у воду пил і тріски.

– І люди теж помирають за плугом, – сказав молодий олень. – Від зорі до зорі я бачив трьох. Вони лежали нерухомо, а їхні буйволи – поруч. Скоро і ми так поляжемо і не встанемо більше.

– Річка від минулої ночі ще обміліла, – сказав Балу. – Гей, Хатхі, ти колись бачив таку посуху?

– Це минеться, – відповів Хатхі, поливаючи собі з хобота спину й боки.

– У нас тут є дехто, і йому довго не протриматись, – сказав Балу й поглянув на хлопчика, якого любив понад усе.

– Це про мене? – ображено скрикнув Мауглі й сів у воді. – Це правда, у мене немає довгої шерсті, щоб прикрити кістки, та якщо зняти з тебе шкуру, Балу…

Хатхі затрусився від сміху, і Балу суворо мовив:

– Хлопче, так не годиться розмовляти з навчителем Закону! Ще ніхто не бачив мене без шкури.

– Та я ж не хотів сказати нічого поганого, Балу. Просто ти схожий на кокосовий горіх у шкаралупі, а я – на той самий горіх без шкаралупи. А коли цю твою буру шкаралупу…

Мауглі сидів, схрестивши ноги, і пояснював свою думку, як звичайно, поклавши палець до рота. Багіра простягла свою м'яку лапу і штовхнула його у воду.

– От і маєш, – сказала чорна пантера, коли хлопець звівся на ноги. – З Балу треба зняти шкуру, бо він схожий на кокосовий горіх? Ти дивись, щоб він не зробив з тобою те, що роблять з кокосовими горіхами!

– Що? – спитав Мауглі, забувши, що це один із найдавніших жартів у джунглях.

– Не розбив тобі голову, – спокійно відповіла Багіра, знову штурхаючи хлопця у воду.

– З учителя глузувати не годиться, – сказав ведмідь, коли Мауглі скупався втретє.

– Не годиться! А що ж ви хотіли? Цей голошкірий вилупок бігає лісом і сміється, як мавпа, з того, хто колись був добрим мисливцем, та ще й смикає його за вуса.

Це сказав Шер Хан – кульгавий тигр, який саме шкандибав до річки. Він трохи зачекав, тішачись, що наполохав оленів на тому березі, а потім нахилив до води велику вусату голову і почав хлебтати, примовляючи:

– Тепер джунглі – кубло для голих щенят! Ану поглянь сюди, людський вилупку!

Мауглі зиркнув на нього – впритул і дуже зухвало, – і за мить Шер Хан відвів погляд.

– Тільки й чути: "Мауглі, Мауглі", – пробурчав він, знову сьорбнувши води. – Він не людина і не вовк, а то злякався б. Наступного літа я, чого доброго, проситиму в нього дозволу попити води! Хух!

– Усе може бути, – мовила Багіра, пильно дивлячись тигрові в очі. – Може, так воно й буде... Тьху, Шер Хане! Чим це ти спаскудив воду?

Кульгавий тигр умочив у воду нижню щелепу, і вниз по воді розпливлися темні масні смуги.

– Годину тому я вбив людину, – нахабно відказав Шер Хан і взявся пити, щось бурмочучи сам до себе.

Натовп звірів здригнувся й злякано зашепотів, а вже за мить зчинився ґвалт:

– Чуєте? Він убив людину!

І всі подивилися на дикого слона Хатхі, що наче й не чув нічого. Хатхі ніколи не квапиться, тому й живе так довго.

– У такі часи вбивати людину! Хіба в джунглях немає іншої здобичі? – зневажливо пирхнула Багіра і, вийшовши зі споганеної води, взялася обтрушувати лапи, мов кішка.

– Я вбив її не для поживи, а для власного вдоволення.

Знову почувся стривожений шепіт, і гострі білі очиці Хатхі холодно позирнули на Шер Хана.

– Треба ж і мені потішитись, – зневажливо процідив Шер Хан. – А тепер ось я прийшов попити водиці та вмитись. Хто мені заборонить?

Спина Багіри вигнулася, мов бамбук під вітром, але Хатхі повільно підняв хобот.

– Ти вбив тільки задля того, що тобі так хотілося? – спитав він.

А коли Хатхі питає, краще відповідати.

– Саме так. Це було моє право і моя ніч. Ти це знаєш, Хатхі, – відповів Шер Хан майже чемно.

– Так, я це знаю, – сказав Хатхі й, трохи помовчавши, спитав: – І ти напився досхочу?

– На цю ніч – так.

– Тоді йди звідси. Ріка – для того, щоб пити, а не для того, щоб поганити воду. Ніхто, крім кульгавого тигра, не згадав би про своє право у такі часи… У такі часи, коли ми всі потерпаємо від скрути – і людина, і Народ Джунглів. Чистий чи нечистий – іди до свого лігва, Шер Хане!

Останні слова продзвеніли, мов срібні сурми. І троє синів Хатхі посунулися вперед на півкроку, хоча в цьому не було потреби. Шер Хан пішов тихцем, навіть не огризнувшись, бо знав те, що знають усі: якщо поверне на лихе, то Хазяїн Джунглів – Хатхі.

– А про яке це право говорив Шер Хан? – прошепотів Мауглі на вухо Багірі. – Вбивати людину завжди ганебно. Так сказано в Законі. А от Хатхі каже…

– Спитай його сам. Я цього не знаю, Малий Брате. Чи є таке право, чи ні, а я б покарала кульгавого людожера, якби не Хатхі. Прийти до Скелі Миру, щойно вбивши людину, ще й пишатися з того – це личить тільки шакалові! Та ще й усю воду споганив.

Мауглі трошки помовчав, збираючись на силі, бо в джунглях ніхто не смів заговорити до Хатхі першим, а тоді гукнув:

– Яке це право в Шер Хана, гей, Хатхі?

На обох берегах підхопили його слова, бо Народ Джунглів дуже цікавий, а тут на очах у всіх відбувалося щось, чого не зрозумів ніхто, крім Балу, що сидів з вельми поважним виглядом.

– Це давня історія, – сказав Хатхі, – давніша, ніж самі джунглі. Слухайте, і я вам її розповім.

Минуло кілька хвилин, поки вгамувалися буйволи й кабани, і ватажки стад повторили один за одним:

– Ми чекаємо!

І Хатхі вийшов наперед і став по коліно у воді посеред заплави біля Скелі Миру. Хоч він був дуже схудлий, весь зморщений, та й бивні в нього пожовкли, проте було видно, що це Хазяїн Джунглів.

– Ви знаєте, діти мої, – почав він, – що людину ви боїтеся понад усе на світі.

Залунав схвальний шепіт.

– Це стосується тебе, Малий Братику, – мовила Багіра до Мауглі.

– Мене? Я мисливець Вільного Народу і належу до Зграї, – відповів Мауглі. – Що мені до людей?

– А чи знаєте ви, чому ви так боїтеся людини? – вів далі Хатхі. – Колись давно, так давно, що ніхто вже й не пам'ятає тих часів, джунглі

були ще молоді, й ми паслися всі разом і не боялися одне одного. У ті часи не було посухи, цвіт і плоди виростали на дереві водночас, і ми їли саме тільки листя, квітки й плоди, а ще кору та траву.

– Яке щастя, що я не народилася в ті часи! – сказала Багіра. – Кора годиться лише для того, щоб гострити кігті.

– А Володарем Джунглів був Тха, Перший із Слонів. Він витяг джунглі своїм хоботом з глибокої води, і там, де він провів на землі борозни своїми бивнями, потекли річки, а там, де тупнув ногою, з'явилися озера. А коли він засурмив у хобот – отак, – виросли дерева. Отак Тха створив джунглі, і так розповідали мені цю історію.

– Від переказів вона не скоротилася, – прошепотіла Багіра. А Мауглі засміявся, затуливши рота долонею.

– У ті часи не було ні маїсу, ні динь, ні перцю, ні цукрової тростини, ні дрібних халупок, які бачив кожен з вас, і мешканці Джунглів жили у злагоді, як один народ, і нічого не знали про людину. Та ось звірі почали гризтися за їжу, хоча пасовиськ вистачало на всіх. Вони розлінувалися. Кожен хотів пастися там, де спочиває, як то трапляється і в нас, коли весняні дощі пройшли вчасно. У Тха, Першого із Слонів, було багато клопоту: він творив нові джунглі й нові річки. Він не міг за всім наглядати сам, і тому призначив Першого з Тигрів володарем і суддею у джунглях, і Народ Джунглів приходив до нього у своїх справах. У ті часи Перший з Тигрів їв плоди і траву, як усі. На зріст він був такий, як я, і дуже гарний: весь жовтий, мов цвіт жовтої ліани. У ті гарні старі часи, коли джунглі були молоді, на шкурі тигра не було жодної смужки чи плями. Весь Народ Джунглів приходив до нього без остраху, а його слово було законом для всіх. Не забувайте, що ми тоді жили як один народ.

Та якось уночі двоє биків посварилися через місце на пасовищі. Ви зараз вирішуєте такі суперечки за допомогою рогів та копит. І кажуть,

що коли обоє прийшли скаржитися до Першого з Тигрів, що лежав серед квітів, один з них штовхнув його рогами, і тоді Перший з Тигрів, забувши про те, що він володар і суддя у джунглях, кинувся на бика і зламав йому карк.

До тієї ночі ніхто з нас не вмирав, і коли Перший з Тигрів побачив, що він накоїв, то оскаженів від запаху крові й утік у північні болота; а ми, Народ Джунглів, лишилися без володаря і почали сваритись та гризтись між собою. Тха почув галас і прийшов до нас. Одні казали те, інші – те, але він побачив мертвого бика серед квітів і спитав, хто його вбив, а ми не могли нічого сказати, бо очманіли від запаху крові, як то буває з нами й тепер. Ми кидалися навсібіч, волали і трясли головами. І Тха наказав гіллю дерев і в'юнким ліанам позначити вбивцю, щоб Перший із Слонів міг його впізнати. А ще Тха спитав: "Хто хоче бути Володарем Джунглів?" Вискочила Сіра Мавпа, що живе у верховітті, і закричала: "Я хочу бути Володаркою Джунглів!" Тха усміхнувся і відповів: "Хай буде так!" – і, розгніваний, пішов геть.

Діти мої, ви знаєте Сіру Мавпу. Тоді вона була така сама, як і зараз. Спершу вона вдавала з себе розумницю, а за мить почала чухатись і скакати вгору та вниз, і Тха, повернувшись, побачив, що вона висить на дереві сторч ногами й перекривляє всіх, хто стоїть унизу, і вони теж її дражнять. Отак у джунглях більше не стало Закону – лишився тільки безлад та дурні балачки.

Тоді Тха скликав нас і мовив: "Ваш перший Володар приніс у джунглі Смерть, другий – Ганьбу Тепер настав час дати вам Закон, який ви не зможете порушити. Ви пізнаєте Страх і, побачивши його, збагнете, що він володар над вами, а від цього прийде все інше". Тоді ми, Народ Джунглів, спитали: "А що таке Страх?" І Тха відповів: "Шукайте і знайдете". І ми обійшли всі Джунглі від краю до краю, шукаючи Страх, і от невдовзі буйволи…

– Хух! – озвався з піщаної мілини Меса, ватажок буйволів.

– Так, Месо, то були буйволи. Вони принесли звістку, що Страх сидить в якійсь печері у джунглях, що він не має шерсті й ходить на задніх лапах. І тоді всі ми рушили слідом за буйволами до цієї печери, і Страх стояв там біля входу. На ньому справді не було шерсті, як казали буйволи, і він ходив на задніх лапах. Побачивши нас, він закричав, і його голос нагнав на нас той страх, який ми знаємо зараз, і ми кинулися геть, збиваючи з ніг одне одного. Тієї ночі Народ Джунглів не ліг спати вкупі, як то в нас велося, а кожен рід ліг окремо – свині до свиней, олені до оленів, роги до ріг і копита з копитами. Свої лягли зі своїми і всю ніч тремтіли од жаху.

Тільки Першого з Тигрів не було з нами: він ховався у північних болотах, і коли до нього дійшла звістка про те, що ми бачили в печері, він сказав: "Я піду і зверну йому в'язи". І він біг усю ніч, поки не прибіг до печери, але дерева й ліани, пам'ятаючи наказ Тха, опускали своє віття і хльоскали його по спині, боках, лобові й щелепах. І там, де вони торкнулися його шкури, лишалася смуга чи позначка. Ці знаки його діти носять і дотепер! А коли він наблизився до печери, Голошкірий Страх простягнув руку і назвав його "Смугастий, що приходить вночі", і Перший з Тигрів злякався, завив і знову втік у болота…

…Мауглі тихо засміявся, нахилившись до води.

– …Він завивав так голосно, що Тха почув його і спитав: "Чого це ти?" І Перший з Тигрів, підвівши голову до щойно створеного неба, що тепер таке старе, мовив: "О Тха, поверни мені мою владу! Мене зганьбили на всі джунглі: я втік від Голошкірого, а він обізвав мене ганебним словом". "А чому?" – спитав Тха. "Бо я закалявся в тванюці", – відповів Перший з Тигрів. "Тоді скупайся і покачайся в траві, і якщо це бруд, він змиється", – сказав Тха. І Перший з Тигрів купався в річці й качався в траві, поки джунглі не замигтіли в нього перед очима, та жодна пляма не зникла з його шкури, і Тха засміявся, дивлячись на нього. Тоді Перший з Тигрів спитав: "Що я такого зробив, що це зі мною?" Тха відповів: "Ти вбив бика і пустив Смерть у Джунглі, а зі Смертю прийшов Страх, і тому Народи джунглів тепер бояться одне одного, як ти боїшся Голошкірого".

Перший з Тигрів сказав: "Вони не злякаються мене, бо я знаю їх від самого початку". "Піди подивися", – відповів Тха. І Перший з Тигрів заметався по джунглях, окликаючи оленів, кабанів, дикобразів і всі Народи Джунглів. І всі вони втекли від тигра, який досі був їхнім суддею, бо тепер вони його боялися.

Тоді Перший з Тигрів повернувся до Тха. Від його гордощів не лишилося й сліду, і він бився головою об землю й рив її лапами, кажучи: "Згадай, що я колись був Володарем Джунглів! Згляньсяна мене, о Тха! Нехай хоч мої діти пам'ятають, що колись я не знав ні страху, ні сорому!" І Тха сказав: "Гаразд, я це зроблю, бо ми разом з тобою бачили, як були створені джунглі. Якась ніч на рік буде для тебе і твоїх дітей така сама, як було колись, поки ти не вбив бика. Якщо ти в цю єдину ніч зустрінеш Голошкірого – а він зветься Людина, – ти його не злякаєшся, а він буде боятися тебе і твоїх дітей, наче ви судді у джунглях і володарі всього, що в них є. Будь милостивим до нього в цю ніч Страху, бо тепер ти знаєш, що таке Страх".

І Перший з Тигрів відповів: "Добре. Я згоден". Та коли він підійшов до річки напитись, він побачив смуги на своєму тілі, згадав ім'я, що дав йому Голошкірий, і розлютився. Цілий рік після того він жив у болотах, чекаючи, поки Тха здійснить обіцяне. І ось однієї ночі, коли Місячний Шакал (вечірня зоря) зійшов над джунглями, тигр відчув, що настала його ніч, і рушив до тієї печери, де жив Голошкірий. І сталося так, як обіцяв Перший із Слонів: Голошкірий впав перед ним на коліна і припав до землі, а Перший з Тигрів кинувся на нього і зламав йому хребет, гадаючи, що у джунглях більше немає Голошкірих і що він убив Страх. І коли він обнюхував свою здобич, то почув, що з північних лісів іде Тха. А за мить пролунав голос Першого із Слонів, той голос, який ми чуємо зараз...

Над висохлими пагорбами загуркотів грім, але не приніс дощу – лише блискавка сяйнула десь далеко в горах. І Хатхі повів далі:

– Оцей голос він почув, і голос сказав йому: "Це така твоя милість?" Перший з Тигрів облизнувся й відповів: "Ну то й що? Я вбив Страх". І Тха мовив: "Сліпий дурню! Ти розв'язав ноги Смерті, і вона ходитиме за тобою слідом, поки ти не сконаєш. Ти навчив людину вбивати!"

Перший з Тигрів наступив на свою здобич і сказав: "Тепер він такий самий, як той бик. Страху більше немає, і я знову судитиму Народи Джунглів".

Але Тха заперечив: "Народи Джунглів ніколи не прийдуть до тебе. Ніколи більше не зійдуться ваші дороги, ніколи вони не будуть спати з тобою поруч, не будуть ані ходити за тобою, ні пастися біля твого лігва. Лише Страх буде йти за тобою слідом і, коли захоче, здійматиме проти тебе зброю, якої ти не побачиш. Він зробить так, що земля провалиться в тебе під ногами, і ліана зашморгом оповиє твою шию, і дерева піднімуться над тобою так високо, що ти не зможеш через них перестрибнути. А потім він здере з тебе шкуру і вкриє нею своїх дитинчат, аби їх зігріти. Ти не мав до нього жалю, тож не чекай милості від нього".

Перший з Тигрів був дуже сміливий, бо його ніч іще не минула, і він сказав: "Слово Тха лишається в силі. Він не відбере в мене моєї ночі!" І Тха мовив: "Твоя ніч лишиться твоєю, як я обіцяв, але тобі доведеться заплатити за неї. Ти навчив людину вбивати, а вона вчиться дуже швидко".

Перший з Тигрів відповів: "Ось людина в мене під ногою, і в неї зламаний хребет. Нехай усі джунглі знають, що я вбив Страх".

Але Тха засміявся й мовив: "Ти вбив лише одного з багатьох, і сам скажи про це джунглям, бо твоя ніч минула!"

Коли настав день, з печери вийшов інший Голошкірий, і, побачивши мертве тіло на стежці й тигра поруч, він схопив загострену палицю…

– Вони й тепер кидають щось таке гостре, – сказав дикобраз Сахі, що шарудів у кущах, спускаючись до води.

Гонди (один з найстаріших народів Індії) вважають Сахі смачною їжею – вони називають його Хо Ігу, – і він дещо знає про підступну сокиру гондів, яка летить над лісовою стежкою, виблискуючи, мов крила бабки.

– То була загострена палиця, такі встромляють у дно вовчої пастки, – сказав Хатхі. – Голошкірий кинув її, і вона вп'ялася в бік Першого з Тигрів. Усе сталося, як говорив Тха: Перший з Тигрів, виючи, почав бігати лісом, поки не вирвав палицю, і всі джунглі дізналися, що Голошкірий може ранити здалеку, і почали боятися ще більше. Отак Перший з Тигрів навчив Голошкірого вбивати – а ви знаєте, скільки лиха це завдало нам усім, – убивати і петлею, і пасткою, і потаємним капканом, і мухою, що жалить у хмарі білого диму (Хатхі мав на увазі кулю), і Червоною Квіткою, яка виганяє нас із лісу. Проте одну ніч на рік Голошкірий боїться тигра, як обіцяв Тха, і тигр не зробив нічого, щоб прогнати його Страх. Де він побачить Голошкірого, там і вбиває, пам'ятаючи, як зганьбили Першого з Тигрів. І тепер Страх вільно гуляє джунглями вдень і вночі.

– Ахі! Ахо! – зітхнули олені, подумавши, як усе це для них важливо.

– І тільки тоді, коли один Великий Страх загрожує всім, як нині, ми у джунглях забуваємо про свої малі страхи і сходимося докупи, як оце зараз.

– І людина боїться тигра лише одну ніч? – спитав Мауглі.

– Лише одну ніч, – відповів Хатхі.

– Але ж я… але ж ми… але ж усі в джунглях знають, що Шер Хан убиває людину двічі й тричі на місяць.

– Це правда. Але тоді він хапає людину ззаду і відвертає голову, бо сам боїться. Якщо людина погляне на тигра, то він утече. А цієї ночі він приходить до села відкрито. Він ходить поміж хатами, зазирає у двері, і люди падають перед ним на коліна, і тоді він убиває. Один раз – у свою ніч.

"Он як! – мовив Мауглі сам до себе, перевернувшись у воді з боку на бік. – Тепер я розумію, чому Шер Хан просив мене подивитись на нього. Це йому не допомогло, він не міг витримати мого погляду, а я… я, звісно ж, не впав перед ним на коліна. Але ж я не людина, я належу до Вільного Народу".

– Хм м! – тихо муркнула Багіра. – А тигр знає свою ніч?

– Ні, не знає, поки Місячний Шакал не вийде з нічного туману. Іноді ця ніч настає влітку, о сухій порі, а часом і взимку, коли дощить. Якби не Перший з Тигрів, цього б не сталося, і ніхто з нас не пізнав би Страху.

Олені тужно зітхнули, а Багіра хитро всміхнулася.

– А люди знають цю… казку? – спитала вона.

– Її ніхто не знає, окрім тигрів і нас, слонів, дітей Тха. Тепер ось і ви, ті, хто на березі, її почули, і мені більше нема чого вам сказати.

Хатхі опустив хобот у воду, показуючи, що розмову скінчено.

– Але ж чому, чому, – спитав Мауглі, звернувшись до Балу, – чому Перший з Тигрів більше не їв траву, плоди та листя? Адже він тільки зламав шию бикові. Він не з'їв його. Що змусило його скуштувати свіжу кров?

– Дерева й ліани затаврували тигра, Малий Брате, і він став смугастим, яким ми тепер його бачимо. Він ніколи більше не їстиме їхніх

плодів, і відтоді він помщається оленям, буйволам та іншим травоїдним, – сказав Балу.

– Отже, ти також знаєш цю казку? То чому я ніколи її не чув?

– Бо у джунглях повно таких казок. Варто лише почати, і їм кінця краю не буде. Відпусти моє вухо, Малий Брате!

Закон Джунглів

Щоб дати вам уявлення про Закон Джунглів, я переклав його у вірші (бо Балу завжди співав своїм учням). Це основні заповіді, за якими живе Вільний Народ. Звісно, є ще сотні інших правил, та суть Закону наступна:

Закон Наших Джунглів несхитний, наче небесна твердь:

Хто шанує Закон – буде жити, хто порушує – тому смерть.

Мов ліана, в'ється закон чіпкий і всіх докупи звиває:

Сила Зграї – у кожному з вовків, сила вовка – у рідній Зграї.

Від хвоста до носа мийся щодня, пий вдосталь, та не забагато.

Для полювання ніч дана, день – для того, щоб спати.

Нехай шакал за тигром біжить, у вовка стежина своя:

Що вполюєш сам, з того й будеш жить – і ти, і твоя сім'я.

Тигр, чорна пантера, ведмідь – у джунглях великі пани.

Не чіпай слона, Хатхі Мовчуна, і кабана не дражни.

Коли зітнуться двох Зграй стежки і ніде їм розійтись,

Нехай вирішують ватажки, а ти між ними не лізь.

А коли погризуться двоє, діло твоє – сторона:

Ти третій, ще хтось за тобою – і з бійки буде війна.

У твоєму лігві хазяїн – ти, і поки ти не впустив,

Туди і Рада не сміє ввійти на чолі з ватажком вовків.

Якщо ти хазяїн у лігві своїм, захищай його повсякчас,

А ні – то шукатимеш інший дім! Такий буде Ради наказ.

До півночі полюй собі тихо і озиватись не смій:

Сполохаєш здобич на лихо – і собі, і Зграї своїй.

Вбивай для себе і для своїх, для подруги, для дітей,

Та не для забави – то смертний гріх! І не смій вбивати людей.

У кого віднімеш здобич – зостав і йому шматок на обід:

Хто сильний, у того більше прав, та кривдити слабших не слід.

Здобич Зграї належить Зграї, де лежить вона, там і їж.

А хто її вдома сховає – тому смерть за крадіж.

Здобич вовка належить вовку, і нехай де захоче їсть;

Без його волі не візьме долі чужий – ні ворог, ні гість.

Лише з однорічним вовченям останній кусень діли:

Так само вділяли частку й вам, коли ви були малі.

У лігві хазяйка – мати, і для своїх дітлахів

Може долю здобичі взяти у будь якого з вовків.

А вовк, коли він годує подругу та дитя,

Де хоче, там і полює – тільки Рада йому суддя.

Ватажок – усім вовкам голова, сила владу йому дає,

і там, де мовчать Закону слова, він каже слово своє.

Такими є Джунглів закони. І ти їм, Народе, корись –

Бо хто їх шанує до скону, той буде шанований скрізь!

Навала Джунглів

Корені, листя і віти, сплітайтесь мерщій!

Квіти, трава і ліани, стеліться усюди,

Землю вкривайте – сюди не повернуться люди,

Зникне і мова, і запах, і подих людський.

Дощ білоногий, скоріше змивай з олтаря

Попіл масний і брудний від людського вогнища!

Олені прийдуть пастися у голі поля.

Трави, на стіни повзіть, ліани, сплітайтеся вище, –

Буде безлюдна довіку проклята земля!

Ви, звісно, пам'ятаєте, як Мауглі, прибивши шкуру Шер Хана до Скелі Ради, сказав усім вовкам, котрі лишилися від Сіонійської Зграї, що віднині полюватиме у джунглях сам один, і четверо вовченят матері Вовчиці пообіцяли полювати з ним разом. Але змінити своє життя в одну мить не дуже легко, особливо коли живеш у джунглях. Після того як Зграя знову розбіглася врізнобіч, Мауглі пішов до рідної печери і проспав там весь наступний день і всю ніч. Прокинувшись, він розповів батькові Вовку і матері Вовчиці про свої пригоди серед людей – стільки, скільки вони могли зрозуміти. Коли Мауглі почав гратися перед ними своїм мисливським ножем, так що сонце засяяло на його лезі (це був той ніж, яким він здер шкуру з Шер Хана), вовки визнали, що він таки багато чого навчився. Потім Акела й Сірий Брат розповіли, як вони допомогли Мауглі загнати буйволів у яр, і Балу піднявся на гору, щоб їх послухати, а Багіра аж умлівала від утіхи, наслухаючи те, як Мауглі здолав тигра.

Уже давно зійшло сонце, але ніхто не збирався спати, а мати Вовчиця подеколи піднімала голову і з насолодою вдихала запах шкури Шер Хана, що долинав зі Скелі Ради.

– Якби не Акела з Сірим Братом, – сказав Мауглі, – я б нічого не зміг вдіяти. Ох, матінко Вовчице, якби ти бачила, як сірі буйволи мчали яром і як вони вдерлися в сільські ворота, коли людська зграя кидала в мене камінням!

– Я рада, що цього не бачила, – холодно мовила мати Вовчиця. – Я не звикла терпіти, щоб моїх вовченят цькували, як шакалів! Я змусила б людську зграю про це пожалкувати, а сама пожаліла б лише жінку, яка годувала тебе молоком. Так, пожаліла б лише її!

– Спокійно, Ракшо! – ліниво промовив батько Вовк. – Наше Жабеня знову з нами і стало таке розумне, що рідний батько має лизати йому п'яти. А одним шрамом на голові менше чи більше – яка різниця? Облиш людей, дай їм спокій!

І Балу з Багірою повторили, мов луна пішла:

– Облиш людей, дай їм спокій!

Мауглі поклав голову на бік матері Вовчиці, задоволено всміхнувся і сказав, що він теж більше не хоче ні бачити людей, ні чути людського духу.

– А якщо люди не дадуть тобі спокою, Малий Брате? – сказав Акела, нашорошивши одне вухо.

– Нас п'ятеро, – мовив Сірий Брат, обвівши усіх поглядом, і вишкірив зуби.

– Ми теж могли б взяти участь у полюванні, – сказала Багіра, ворухнувши хвостом, і подивилася на Балу. – Та навіщо тепер думати про людей, Акело?

– Ось навіщо, – відповів вовк одинак. – Після того як шкуру цього жовтого злодюги повісили на Скелі Ради, я пішов до села по наших слідах, щоб збити їх з пантелику, коли вони схочуть за нами погнатися. Я ступав у свої сліди, а часом звертав убік і лягав. Та коли я заплутав слід так, що й сам у ньому ледь не заплутався, прилетів кажан Манг і закружляв у мене над головою. Ось що він сказав: "Селище людської зграї, звідки вигнали Мауглі, гуде, мов осине гніздо".

– Це тому, що я кинув туди великий камінь, – сміючись, сказав Мауглі, бо в нього була така забавка – кинути стиглу папаю в осине гніздо, а потім стрімголов бігти до найближчого озера, щоб оси його не догнали.

– Я спитав кажана, що він бачив. Він сказав, що перед сільськими воротами цвіте Червона Квітка і люди сидять навколо неї з рушницями. А я ж добре знаю, – і Акела поглянув на давні шрами на своїх боках, – що люди беруть у руки рушницю не заради втіхи. Скоро, Малий Брате, людина з рушницею піде по наших слідах.

– Але навіщо? Люди прогнали мене, чого ж їм іще треба? – гнівно спитав Мауглі.

– Ти людина, Малий Брате, – мовив Акела. – І не нам, Вільним Мисливцям, казати тобі, що й навіщо роблять твої брати.

Він ледве встиг відсмикнути лапу, коли мисливський ніж вп'явся в землю на тому місці, де вона лежала. Мауглі кинув ніж так швидко, що людське око не змогло б цього вловити, проте Акела був вовком, а навіть собака, якому далеко до його пращура – дикого вовка, може вмить прокинутись, коли колесо воза торкнеться його тіла, і відскочити убік, перш ніж це колесо на нього наїде.

– Іншого разу, – спокійно мовив Мауглі, вкладаючи ніж у піхви, – не згадуй про людську зграю, коли розмовлятимеш із Мауглі.

– Пф! Гострий зуб, – сказав Акела, обнюхавши виїмку від ножа в землі. – Але життя в людській зграї зіпсувало тобі зір, Малий Брате. Я б устиг убити оленя, поки ти замахувався.

Раптом Багіра схопилася з місця, витягла шию, понюхала повітря і вся напружилася. Сірий Вовк умить повторив усі її рухи, повернувшись трохи ліворуч, щоб уловити вітер, який дув з правого боку. Акела відскочив кроків на п'ятдесят у підвітряний бік, присів і теж напружив м'язи. Мауглі дивився на них із заздрістю. Він мав такий нюх, який рідко буває в людей, та все ж не такий тонкий, як у будь кого в джунглях, а за три місяці життя в задимленому селищі його нюх іще послабшав. Він послинив палець, торкнувся носа і випростався, щоб уловити вітер верхнім чуттям, яке ніколи не обманює.

– Людина! – прогарчав Акела, присівши на задні лапи.

– Балдео! – сказав Мауглі, теж сідаючи. – Він іде по нашому сліду. Он, бачите – сонце блищить на його рушниці. Дивіться!

Сонце зблиснуло на мідних деталях старого мушкета лише на коротку мить, але жодна річ у джунглях не може блищати так яскраво – хіба що коли хмари біжать по небу. Тоді лусочка слюди, дрібна калюжка і навіть гладенький листок виблискують, мов срібло. А день був безхмарний і ясний.

– Я знав, що люди рушать за нами слідом, – переможно мовив Акела. – Недарма я був ватажком Зграї!

Четверо вовків Мауглі не сказали нічого, лягли на черево й поплазували донизу схилом пагорба. Вони зникли водномить, наче розтанули в тернику і зелені.

– Хоча б скажіть, куди ви! – гукнув Мауглі.

– Цить! Ми прикотимо сюди його череп ще до обіду! – відгукнувся Сірий Брат.

– Гей! Назад! Заждіть! Людина не їсть людину! – закричав Мауглі.

– А хто щойно назвався вовком? Хто кинув у мене ніж за те, що його назвали людиною? – сказав Акела.

Проте всі четверо скорилися і мовчки повернули назад.

– Хіба я маю вам пояснювати, чому роблю так чи інак? – гнівно спитав Мауглі.

– Оце людина! Це говорить людина! – буркнула Багіра собі у вуса. – Так само говорили люди біля царського звіринця в Удайпурі. Ми у джунглях давно знаємо, що людина найрозумніша в світі. А якби вірили власним вухам, то знали б, що вона і найдурніша. – А вголос мовила: – Цього разу малий каже слушно: люди полюють у зграї. Це погане полювання – вбивати одного, коли ми не знаємо, що на думці в інших. Ходімо подивимось, чого хоче від нас цей один.

– Ми не підемо, – гаркнув Сірий Брат. – Полюй сам, Малий Брате! Ми і так знаємо, чого хочемо! Ми б давно принесли сюди череп.

Мауглі озирнувся на друзів. Він важко дихав, на очі в нього набігли сльози. Він ступив наперед і, ставши на одне коліно, мовив:

– А хіба я не знаю, чого хочу? Погляньте на мене!

Вони знехотя позирнули на Мауглі, потім відвели очі вбік, але він знову змусив їх дивитися на себе, поки шерсть у них не стала дибки і вони не здригнулися всім тілом, а Мауглі продовжував дивитись на них.

– То хто з нас п'ятьох ватажок? – спитав він.

– Ти ватажок, Малий Брате, – сказав Сірий Брат і лизнув йому ногу.

– Тоді йдіть за мною, – сказав Мауглі.

І всі четверо, підібгавши хвости, поплентали за ним.

– Ось до чого веде життя в людській зграї, – сказала Багіра, безшумно спускаючись пагорбом слідом за ними. – Тепер у джунглях не один Закон, Балу.

Старий ведмідь нічого не відповів, але передумав дуже багато.

Мауглі нечутно пробирався лісом, перетинаючи його під прямим кутом до тієї стежки, якою йшов Балдео. Врешті решт він побачив крізь кущі старого з мушкетом на плечі: він біг підтюпцем по сліду, який лишився два дні тому.

Ви пам'ятаєте, що Мауглі покинув село з важкою шкурою Шер Хана на плечах, а за ним бігли Акела з Сірим Братом, тож слід було видно дуже чітко. Скоро Балдео наблизився до того місця, де Акела повернув назад і заплутав сліди. Тоді Балдео сів на землю, довго кахикав та щось бурчав, а потім кинувся нишпорити довкола, щоб знову натрапити на слід. Тим часом ті, хто стежив за ним, принишкли так близько, що він міг докинути до них каменем. Жоден звір не може рухатися так тихо, як вовк, коли він не хоче, аби його почули, а Мауглі – хоча вовки вважали його дуже незграбним – також умів з'являтися і зникати, мов тінь. Вони обступили старого, як зграя дельфінів оточує пароплав у морі, і розмовляли між собою не криючись, бо їхня мова починається нижче найнижчого звуку, який може вловити людське вухо. На іншому кінці цього ряду буде тоненький писк кажана, якого більшість людей зовсім не чують. З цього звуку починається мова всіх птахів, кажанів і комах.

– Оце так полювання! – сказав Сірий Брат, коли Балдео крекчучи нахилився, щось роздивляючись. – Він наче свиня, що заблукала в лісі біля річки. Що він мимрить?

Балдео щось бурчав собі під ніс. Мауглі пояснив:

– Він каже, що навколо нього, мабуть, скакала ціла зграя вовків. Каже, що в житті ще не бачив такого сліду. Каже, що страшенно втомився.

– Він відпочине, перш ніж знову надибає на слід, – недбало мовила Багіра, легко прослизнувши за стовбуром дерева, так, наче гралася у піжмурки. – А тепер що робить цей невдаха?

– Збирається їсти чи пускати дим із рота. Люди завжди щось роблять ротом, – сказав Мауглі.

Потім наші винюхувачі побачили, як старий натоптав люльку, запалив її і почав курити. Вони старалися добре запам'ятати запах тютюну, щоб потім можна було впізнати Балдео навіть темної ночі.

Трохи згодом стежкою пройшли вуглярі і, звісно, спинилися потеревенити з Балдео, який мав славу найкращого мисливця в цих краях. Вони всілися кружка і закурили, а Багіра та інші підступилися ближче й дивилися на них, поки Балдео розповідав уже вкотре всю історію Мауглі, хлопця вовкулаки, щедро прикрашаючи її вигадками: буцімто саме він, Балдео, убив Шер Хана, а Мауглі обернувся на вовка і бився з ним цілий день, а потім знову прийняв людську подобу й зачаклував рушницю Балдео, і тому, коли він прицілився у хлопця, куля звернула убік і вбила одного з буйволів Балдео; і селяни послали Балдео, найхоробрішого з мисливців у Сіонійських горах, убити зачарованого вовка. А Мессуа з чоловіком, батьки чаклуна, сидять замкнені у власній хаті, і скоро їх почнуть катувати, щоб вони зізналися в чаклунстві, а потім спалять на вогнищі.

– Коли? – спитали вуглярі, що дуже хотіли побачити це видовисько.

Балдео сказав, що до його повернення нічого робити не будуть: селяни хочуть, щоб він спершу вбив лісового хлопця. Потім вони стратять Мессуа і її чоловіка і розділять між собою їхню землю та буйволів. До речі, буйволи в чоловіка Мессуа просто чудові. Відьом і відьмаків треба карати на смерть, патякав Балдео, а такі люди, що беруть у приймаки вовкулак із лісу, – то справжнє відьомське кодло.

Але вуглярі перелякалися: а ну як про це дізнаються англійці? Вони чули, що англійці всі несповна розуму – отже, не дозволять чесним селянам тихо мирно стратити відьмаків!

Та ні, чого ж, заперечив Балдео. Сільський староста доповість англійцям, що Мессуа і її чоловік померли від зміїного укусу. Усе влаштовано, лишається тільки вбити вовче дитя. Чи вони, часом, його не бачили?

Вуглярі перелякано озиралися довкола, дякуючи богові за те, що їм не довелося стрітися з вовкулакою; проте вони були певні, що такий хоробрий мисливець, як Балдео, відшукає його швидше, ніж будь хто. Сонце вже стояло над самим лісом, і вуглярі вирішили піти до селища, де жив Балдео, щоб подивитися на відьму та відьмака. Балдео сказав, що він, звісно, мусить застрелити хлопця вовкулаку, проте не може дозволити, щоб неозброєні люди йшли лісом, де щохвилі на них чигає небезпека. Він проведе їх сам, і якщо їм назустріч трапиться син відьми, то вони побачать, як найкращий з тутешніх мисливців його порішить на місці. З таким амулетом проти нечистої сили, який дав йому жрець, можна нічого не боятись.

– Що він каже? Про що йдеться? – раз у раз питали вовки. І Мауглі пояснював, поки мова не зайшла про чаклунство, бо цього він не міг збагнути. Тоді він сказав, що чоловік і жінка, які зробили йому стільки добра, втрапили в пастку.

– Хіба люди полюють на людей? – спитав Сірий Брат.

– Це він так каже. Я щось не втямлю. Мабуть, вони всі показилися. Нащо ловити в пастку Мессуа та її чоловіка, і до чого тут я? А до чого всі ці слова про Червону Квітку? Треба подумати. Та хоч би що вони збиралися робити з Мессуа, вони не почнуть, поки не повернеться Балдео. А тоді… – І Мауглі замислився, погладжуючи пальцями руків'я мисливського ножа. А Балдео й вуглярі хоробро рушили далі, ховаючись один за одного.

– Я йду до людської зграї, – сказав Мауглі.

– А вони? – спитав Сірий Брат, жадібно дивлячись на засмаглі спини вуглярів.

– А їх проведіть із піснею, – сказав Мауглі усміхнувшись. – Я не хочу, щоб вони опинилися біля сільських воріт раніше, ніж стемніє. Ви зможете їх затримати?

Сірий Брат зневажливо вишкірився:

– Наскільки я знаю людей – ми зможемо водити їх по колу, мов кіз на припоні!

– Ні, цього не треба. Просто заспівайте їм, щоб вони не нудьгували дорогою, а як пісня вийде не дуже весела, Сірий Брате, то й краще. І ти, Багіро, теж іди з ними й підспівуй. А коли настане ніч, зустрічайте мене біля селища – Сірий Брат знає де.

– Оце робота – заганяти здобич для малого! Коли ж я висплюся? – сказала Багіра, позіхнувши, хоча з її вигляду було видно, як її тішить така забавка. – Мені співати для оцих голошкірих? Ну то почнімо!

Пантера нахилила голову, щоб її голос було чутно у всьому лісі, і пролунало довге "Доброго полювання!" – нічний поклик серед ясного дня, що було само по собі досить моторошно. Мауглі послухав, як цей поклик котиться Джунглями, то гучнішає, то слабшає, і вщухає десь далеко позаду на протяжній тужливій ноті; і усміхнувся на бігу, коли побачив, як вуглярі туляться один до одного, а рушниця старого Балдео тремтить, наче банановий листок під вітром. А потім Сірий Брат завив: "Йа ла хі і! Йа ла ха!" – це був мисливський поклик Зграї, коли вона переслідує нільгау – велику сіру антилопу Цей поклик, здавалося, лунав зусібіч і все наближався, поки не завмер зовсім поруч, на довгій пронизливій ноті. Троє вовків підхопили його, і навіть сам Мауглі ладен був повірити, що Зграя мчить за здобиччю по п'ятах. А потім усі четверо заспівали прекрасну Ранкову пісню Джунглів, найгарнішу мелодію, яку тільки здатне передати вовче горло. Це її приблизний переклад, та лишень уявіть, як звучить ця пісня в полуденній тиші джунглів:

Ніч подруга ховала нас

Під покровом імли.

Та ось прийшов ранковий час,

І тіні за нами пішли.

Туман пливе по темній горі,

а вдома чекає сон.

Хай спиться спокійно усім до зорі,

Усім, хто шанує Закон!

Від світла, мов тіні, ховаємось ми,

І кожен у рідній печері

Хай спить, поки прийде година пітьми

І час здобувати вечерю.

А поки людина виходить в поля,

Биків запрягає у плуг –

бо вже червоніє ранкова зоря,

І світло та ясно навкруг.

Хо! Бачиш, світлий день спішить

До нас, у темні хащі.

Бамбук сторожко шелестить –

Свій шлях пильнуйте краще!

Пильнуйте, мисливці нічної пори!

Та бійтеся світлої днини,

бо поклик пташиний віщує згори,

що день – то пора для Людини.

Вже сохне під сонцем духмяна трава,

Що нас умивала росою,

І росяна стежка, що нас привела

На берег ріки лісової.

Ніч подруга вдосвіта зраджує нас

І наші сліди викриває.

Додому пора, бо спочити нам час –

Усім, хто Закон поважає!

Але ніякими словами не можна передати враження від цієї пісні й насмішку, що звучала в кожній ноті, коли вовки почули, як вуглярі з тріском та шумом видерлися на дерева, а Балдео почав бубоніти замовляння та молитви. Потім вовки лягли спати, бо вели здоровий спосіб життя, як усі, хто сам добуває собі їжу: коли не виспишся, то й працювати не зможеш.

А Мауглі тим часом пробіг багато миль – по дев'ять миль за годину – і радів, що анітрохи не втратив сили, проживши стільки місяців серед людей. Тепер у нього була лише одна думка: врятувати Мессуа та її чоловіка з пастки, хоч яка б вона була, – він боявся людських хитрощів. А потім, пообіцяв собі Мауглі, він розквитається і з усім селищем.

Уже звечоріло, коли він нарешті побачив знайоме пасовисько й дерево дхак, під яким чекав його Сірий Брат того ранку, коли Мауглі вбив Шер Хана. І хоч як він гнівався на людське поріддя, при першому погляді на сільські стріхи в нього защеміло серце. Він побачив, що всі повернулися з полів раніше, ніж зазвичай, і замість сісти вечеряти зібралися під шовковицею, звідки долинали галас та крики.

– Люди не можуть без того, щоб не засадити в пастку інших людей, а інакше їм чогось бракує, – сказав Мауглі. – Вони ловили Мауглі дві ночі тому, а зараз мені здається, ніби від тієї ночі пройшло вже багато дощів. Сьогодні прийшла черга Мессуа з чоловіком. А завтра і багато ночей опісля знову настане черга Мауглі.

Він прослизнув під огорожею і, добігши до хати Мессуа, зазирнув у вікно. Мессуа лежала в кімнаті із зв'язаними руками й ногами і стогнала, ледве дихаючи; її чоловік був прив'язаний ременями до фарбованого ліжка. Двері хати, що виходили на вулицю, були щільно зачинені, і троє чи четверо чоловіків сиділи, підпираючи їх спиною.

Мауглі уже добре знав звичаї селян. Він був певен, що поки люди їдять, курять і розмовляють, вони не робитимуть нічого іншого; а от коли поїдять, їх треба остерігатися. Скоро повернеться Балдео, і якщо його проводирі зробили все як належить, йому буде про що розповісти. Хлопець вліз у вікно і, схилившись над чоловіком і жінкою, розрізав їхні пута, вийняв затички з рота і пошукав, чи немає в хаті молока.

Мессуа ледь не збожеволіла від болю та страху (вранці її побили й закидали камінням), і Мауглі ледве встиг притулити руку до її вуст, щоб стримати крик. Її чоловік, переляканий і злий, сидів і вибирав сміття зі своєї скуйовдженої бороди.

– Я знала, знала, що ти прийдеш! – плакала Мессуа. – Тепер я знаю – це справді мій син! – І вона пригорнула Мауглі до себе.

Досі Мауглі був цілком спокійний, але зараз він затремтів усім тілом і сам здивувався з того.

– Нащо ці ремені? Навіщо вони тебе зв'язали? – спитав він, трохи помовчавши.

– У покару за те, що ми прийняли тебе як сина, а чого ж іще, по твоєму? – розлючено промовив чоловік. – Поглянь, я весь у крові!

Мессуа не сказала нічого, але Мауглі побачив її рани, і обоє почули, як він скреготнув зубами.

– Хто це зробив? – спитав він. – Вони про це пожалкують!

– Завинило все селище. Мене вважали багачем. У мене було багато худоби. А тепер нас називають чаклунами, бо ми дали тобі притулок.

– Я не розумію! Нехай Мессуа пояснить.

– Я годувала тебе молоком, Натху, ти пам'ятаєш? – боязко спитала Мессуа. – Адже ти мій син, якого вкрав тигр, і я тебе дуже люблю. Вони кажуть, що я твоя мати, мати вовкулаки, і за це повинна нести покару.

– А що таке вовкулака? – спитав Мауглі. – Смерть я вже бачив.

Чоловік похмуро зиркнув на нього спідлоба, але Мессуа засміялася.

– Ось бачиш? – мовила вона до чоловіка. – Я ж казала тобі, який він чаклун? Він мій син, мій любий синочок!

– Син чи чаклун – нам що до того? – відказав чоловік. – Нам з тобою вже однаково капець.

– Отам дорога крізь джунглі, – і Мауглі показав на вікно. – Руки й ноги у вас вільні. Біжіть!

– Ми не знаємо джунглів так, як їх знаєш ти, синку, – сказала Мессуа. – Нам далеко не втекти.

– А люди кинуться за нами слідом і знову приведуть сюди, – додав її чоловік.

– Хм! – сказав Мауглі, провівши лезом ножа по своїй долоні. – Досі я нікому в цім селі не бажав лиха. Та не думаю, що вас зупинять… Ще трохи – і їм буде досить клопотів. О! – він підвів голову і прислухався до галасу й тупоту за дверима. – Нарешті вони відпустили Балдео додому!

– Вранці його посилали вбити тебе, – сказала Мессуа. – Хіба ти його не зустрів?

– Так, ми… я його зустрів. Він може про це дещо розповісти. А поки він розказуватиме, ми можемо щось зробити. Та спершу треба довідатись, чого вони хочуть. Подумайте, куди вам краще піти, і скажіть мені, коли я повернуся.

Він вискочив у вікно і знову кинувся бігти, ховаючись під сільською огорожею, поки не почув гомін натовпу, що зібрався під шовковицею. Балдео кректав і стогнав, лежачи на землі, а селяни оточили його юрмою й розпитували. Волосся в нього було скуйовджене, він подряпав собі руки й ноги, коли дерся на дерево, а зараз ледь ворушив язиком, проте чудово розумів своє виняткове становище. Час від часу він белькотів щось про бісівські співи, вовкулак і чари – лише для того, щоб зацікавити людей і натякнути про щось таємне. Потім він попрохав води.

– Отак! – мовив Мауглі. – Слова та слова! Самі пусті балачки! Люди – рідні брати мавп. Спершу ковтне води, потім покурить, а тоді вже почне розповідати. Ох і дурні ці люди! Вони не лишать нікого стерегти Мессуа, поки Балдео буде морочити їх своїми побрехеньками. І я став такий само лінивий!

Він схопився з місця і побіг назад до хатини. Уже стоячи під вікном, він відчув, що хтось лизнув його ногу.

– Мати, – сказав він, упізнавши Вовчицю, – а ти що тут робиш?

– Я почула, як мої діти співають у лісі, і пішла за тим, кого люблю найдужче. Жабеня, я хочу бачити жінку, що годувала тебе молоком, – сказала мати Вовчиця, мокра від роси.

– Її зв'язали й хочуть убити. Я розрізав мотуззя, і вони з чоловіком мають утекти крізь джунглі.

– Я теж їх проведу. Хоч я стара, та ще не зовсім беззуба. – Мати Вовчиця стала на задні лапи і зазирнула у вікно темної хатини. Потім вона безшумно опустилася на землю і сказала лише одне:

– Я теж годувала тебе молоком, але Багіра каже правду: врешті решт людина йде до людини.

– Може, й так, – похмуро відповів Мауглі, – та мені зараз не до цього. Зачекай тут, тільки не показуйся їм на очі.

– Ти ніколи мене не боявся, Жабеня, – сказала мати Вовчиця, відступивши назад, і зникла у високій траві – це вона вміла робити чудово.

– Слухайте, – весело сказав Мауглі, знову стрибнувши у вікно, – усі зібрались довкола Балдео, і він плете їм небилиці. А коли скінчить, вони знову прийдуть сюди… з червоним… з вогнем і спалять вас обох. То що будемо робити?

– Ми з чоловіком порадилися, – сказала Мессуа. – Канхівара за тридцять миль звідси, але там ми, певно, стрінемо англійців…

– А це що за зграя? – спитав Мауглі.

– Не знаю. У них біла шкіра, і кажуть, що вони панують над усім краєм та не дозволяють людям спалювати чи забивати одне одного без свідків. Якщо ми дійдемо туди сьогодні, лишимося живі. А як ні – помремо.

– Ви будете живі. Жодна людина не вийде сьогодні з воріт. А що це він робить?

Чоловік Мессуа, ставши навколішки, рив долівку в кутку хати.

– У нього там гроші, – сказала Мессуа. – Більше нам нема чого взяти з собою.

– Ага, знаю! Це такі кружальця, що переходять з рук у руки, але не нагріваються. Хіба вони можуть знадобитися ще десь? – спитав Мауглі.

Чоловік гнівно блимнув очима.

– Та він дурень, а не чаклун! – буркнув він. – За ці гроші я можу купити коня. Ми такі змучені, що далеко не втечемо, і нас доженуть.

– Кажу вам, ніхто вас не дожене, я цього не дозволю. Але кінь – то добре, бо Мессуа дуже втомилася.

Її чоловік підвівся, ховаючи в пояс останню рупію. Мауглі допоміг Мессуа вилізти у вікно, і на свіжому нічному повітрі вона трохи ожила. Проте ліс при ясних зорях здався їй надто темним і загрозливим.

– Ви знаєте дорогу до Канхівари? – спитав Мауглі.

Вони кивнули.

– Гаразд. Пам'ятайте, що боятись вам нема чого, і квапитись теж не треба. От хіба що… у джунглях ви, можливо, зусібіч почуєте співи.

– Невже ти гадаєш, що ми б наважилися піти у джунглі поночі, якби не боялися, що нас спалять? Краще хай нас розірвуть дикі звірі, аніж уб'ють люди, – сказав чоловік Мессуа.

Але сама Мессуа поглянула на Мауглі і всміхнулася.

– Кажу ж вам, – повторив Мауглі так, наче він був ведмедем Балу і всоте товкмачив неуважному вовченяті давній Закон Джунглів, – кажу вам, жодна пащека у джунглях не вищирить проти вас зуби, жодна лапа не замахнеться на вас. Ні людина, ні звір вас не спинить, поки ви не побачите Канхівару. Вас охоронятимуть. – І він швидко обернувся до Мессуа: – Твій чоловік мені не вірить, але ж ти віриш?

– Авжеж, синку. Людина ти, привид чи вовк із джунглів – я тобі вірю.

– Він злякається, коли почує співи мого народу. А ти все зрозумієш як слід. Тепер ідіть – і не бійтеся, бо ворота замкнені.

Мессуа зі слізьми кинулася до ніг Мауглі, але він підняв її, затремтівши усім тілом. Тоді вона пригорнула його до грудей, шепочучи на вухо всі пестливі імена, які лише могла згадати. Але її чоловік, нетерпляче позирнувши вдалину, мовив:

– Якщо тільки ми дійдемо до Канхівари, я розповім про все англійцям. І вони присудять браміна, старого Балдео та всіх інших до такої розплати, що все село лишиться голе! Мені заплатять подвійну ціну і за незібраний врожай, і за голодних буйволів. Я доб'юся справжнього правосуддя.

Мауглі засміявся.

– Я не знаю, що таке правосуддя, та приходь сюди у час наступних дощів – і сам побачиш, що тут лишиться!

Вони подалися до лісу, і мати Вовчиця вискочила зі свого сховку.

– Проведи їх! – сказав Мауглі. – І дивись, щоб усі джунглі знали – їх не можна чіпати. Передай цього наказа, а я покличу Багіру.

Довге, похмуре виття пролунало й вщухло, і Мауглі побачив, як чоловік Мессуа шарпнувся, наміряючись бігти назад до хатини.

– Іди, іди! – крикнув йому Мауглі. – Я ж казав – ви чутимете пісню. Вона супроводитиме вас аж до Канхівари. Це Милість Джунглів.

Мессуа підштовхнула чоловіка вперед, і їх з Вовчицею поглинула пітьма, аж раптом Багіра вискочила наче з під землі біля ніг Мауглі.

– Мені соромно за твоїх братів! – пробурчала вона.

– Чого? Хіба вони погано співали для Балдео? – спитав Мауглі.

– Добре! Аж надто добре! Так, що я й сама забула усякий сором, і, клянуся зламаним замком, що мене звільнив, бігала джунглями і співала, як навесні! Хіба ти нас не чув?

– Я був зайнятий іншим. Ти краще спитай Балдео, чи сподобалися йому співи. А де ж усі четверо? Я хочу, щоб ніхто з людської зграї сьогодні не вийшов за ворота.

– А нащо тобі ті четверо? – спитала Багіра. Втупивши в нього палахкі очі, вона тупцяла на місці й муркотіла все голосніше. – Я можу їх затримати, Мауглі. Ця пісня і люди, що полізли на дерева, мене роздражнили. Хто такий Мауглі, щоб нам зважати на нього? Гола

коричнева землерийка, безволосий, беззубий земляний нишпорка! Я бігла за ним весь день – опівдні, ясного дня! Я пильнувала його, як вовки пильнують оленів. Я Багіра, Багіра, Багіра! Я танцювала з ними, як танцюю зі своєю тінню. Дивися! – І велика пантера підстрибнула, мов кошеня, і кинулася ловити опалий листок; вона махала лапами на всі боки, зі свистом розтинаючи повітря, потім безгучно опустилася на чотири лапи, а тоді знову почала стрибати, і її мурчання все наростало, мов пісня пари в киплячому казані. – Я Багіра – у джунглях темної ночі! І вся моя сила зі мною! Хто встоїть проти мене? Дитино, я б одним ударом могла розтрощити тобі голову, і вона б стала пласкою, мов дохла жаба влітку!

– То вдар! – сказав Мауглі мовою селища, а не мовою джунглів.

І людські слова вмить зупинили Багіру. Вона відсахнулася назад і, затремтівши, присіла на задні лапи, і її голова знов опинилася нарівні з головою Мауглі. І тоді Мауглі почав дивитись, як дивився на неслухняних вовченят, дивитись у її зелені, мов берили, очі, поки в зеленій глибині не згас червоний вогник – так за двадцять миль видно, як гасне вогонь на маяку, – поки очі не заплющилися й велика голова пантери не почала опускатися все нижче й нижче, поки червоний жорсткий язик не лизнув ногу Мауглі.

– Багіро, Багіро, Багіро! – шепотів хлопець і швидко та легко пестив рукою її шию і тремтливу спину – Заспокойся, чуєш? Це ніч винна, а не ти!

– Це нічні запахи, – сказала Багіра, отямившись. – Повітря немовби кличе мене. А ти звідки це знаєш?

Повітря навколо індійського селища сповнене усіляких пахощів, а для звіра, що звик думати і відчувати носом, запахи – те саме, що музика чи вино для людини. Мауглі ще кілька хвилин заспокоював

пантеру, і нарешті вона лягла, наче кішка біля вогню, склавши лапи перед грудьми і примруживши очі.

– Ти наш і не наш, із джунглів і не з джунглів, – сказала вона. – А я лише чорна пантера. Та я все одно тебе люблю, Малий Брате.

– Щось вони довго балакають під деревом, – сказав Мауглі, не звернувши уваги на її останні слова. – Мабуть, Балдео й досі розказує їм свої баєчки. Вони невдовзі прийдуть, щоб витягти жінку з чоловіком із пастки і кинути їх у Червону Квітку. І побачать, що пастка порожня! Ха ха!

– Слухай но, – мовила Багіра. – А що коли вони знайдуть там мене? Хто наважиться стати на поріг після того, як забачить мене? А мені не вперше сидіти у клітці, і їм навряд чи вдасться зв'язати мене мотуззям.

– Що ж, роби, як знаєш! – мовив Мауглі сміючись, бо вже почувався таким само безстрашним, як пантера, що прослизнула до хижки.

– Тьху! – пирхнула вона, принюхавшись. – Тут смердить людським духом. А ліжко таке саме, як було у звіринці в Удайпурі. Ну, полежимо!

Мауглі почув, як рипнула мотузяна сітка під вагою великого звіра.

– Клянуся зламаним замком, що мене звільнив, вони подумають, що спіймали гарну здобич! Ходи сюди, Малий Братику, і разом побажаємо їм доброго полювання!

– Ні, я задумав інше. Людська зграя не повинна здогадатися, що я доклав до цього рук. Полюй сама. Я не хочу їх бачити.

– Хай буде так, – мовила Багіра. – Он вони йдуть!

Під деревом на іншому кінці селища гомоніли ще й досі. Врешті решт галас ущух, і людське юрмисько кинулося бігти вулицею, розмахуючи дрючками, бамбуковими палицями, серпами й ножами. Балдео і брамін бігли попереду, а решта слідували за ними назирці і волали:

– Ану давайте сюди відьмаків! Побачимо, чи зізнаються, як їх припече! Підпаліть стріху в них над головою! Ми їм покажемо, як приймати у дім вовкулаку! Ні, стривайте, спершу поб'ємо їх! Вогню! Вогню сюди! Балдео, заряджай рушницю!

Людям довелося трохи пововтузитись із дверною клямкою – двері були замкнені дуже міцно; але зрештою замок виламали, і світло смолоскипів осяяло кімнату, де, витягшись на весь зріст на ліжку, схрестивши лапи і ледь звісивши їх з одного боку, лежала Багіра – чорна, як вугілля, і страшна, мов демон. На якусь мить запала мертва тиша, і ті, хто стояв попереду, мовчки посунули назад, на вулицю. У цю мить Багіра звела голову і позіхнула, старанно, неспішно й ніби зумисне – так вона позіхнула б, якби хотіла образити когось рівного собі. Вусаті губи розтулилися, червоний язик завернувся, нижня щелепа відвисала все нижче, поки не стало видно жарку горлянку; здоровезні ікла забіліли в чорному проваллі пащеки, а потім клацнули, стулившись, мов залізні засуви, що замикають будинок заради безпеки. Ще мить – і вулиця обезлюдніла. Багіра вистрибнула у вікно і стала поруч Мауглі. А люди, не тямлячись від жаху, збиваючи з ніг одне одного, розбігалися по хатах.

– До ранку вони не виткнуться надвір, – спокійно мовила Багіра. – А тепер що?

Село наче заціпеніло в нічному сні; та якщо прислухатись, можна було почути, як по підлозі совають важкі короби з зерном, підпираючи ними двері. Багіра була права: ніхто в селі не виткнувся надвір аж до ранку.

Мауглі сидів нерухомо й думав, і на його лице набігла тінь.

– Я щось зробила не те? – спитала Багіра, ластячись до нього.

– Нічого, усе добре. Тепер стережи їх до ранку, а я посплю.

І Мауглі побіг до лісу, ліг на камінь і заснув – і спав весь день і всю ніч.

Коли він прокинувся, біля нього сиділа Багіра, а на землі лежав щойно впольований олень. Багіра з цікавістю дивилася, як Мауглі порається з мисливським ножем, як він їсть і п'є. Потім він знову ліг, спершись підборіддям на руку.

– Жінка з чоловіком уже в Канхіварі, і з ними все гаразд, – сказала Багіра. – Твоя мати прислала звістку з шулікою Чилем. Вони знайшли коня того ж вечора, ще до півночі, і одразу поїхали. Це ж добре?

– Так, – потвердив Мауглі.

– Ніхто з людської зграї і носа не висунув, поки сонце не підбилося височенько. Вони зварили собі їжу, а потім знову замкнулися по хатах.

– А може, вони побачили тебе?

– Може, й так. На світанку я качалася в пилюці перед воротьми і, здається, навіть співала. Ну що ж, Малий Брате, нам тут більше робити нічого. Ходімо полювати зі мною й Балу. Він знайшов нові вулики й хоче показати їх тобі, і ми всі хочемо, аби ти знову був із нами… Не дивися так, а то навіть мені стає лячно! Чоловіка з жінкою не кинуть у Червону Квітку, і в джунглях усе буде, як було. Хіба ні? Забудемо про людську зграю!

– Про неї всі забудуть, і дуже скоро. Де цю ніч пастиметься Хатхі?

– Де захоче. Хтозна, де ходить Мовчун! А нащо він тобі? Що Хатхі може зробити такого, що нам не під силу?

– Скажи, нехай він прийде до мене зі своїми трьома синами.

– Але ж, Малий Брате, не можна наказувати Хатхі, щоб він прийшов чи пішов. Не забувай, він Хазяїн Джунглів і навчив тебе Заповітних Слів Джунглів раніше, ніж людська зграя показала своє обличчя.

– Байдуже. Я теж маю для нього Заповітне Слово. Скажи, нехай прийде до Жабеняти Мауглі, а як не розчує одразу – скажи, аби прийшов заради витоптаних нив Бхаратпуру.

– "Заради витоптаних нив Бхаратпуру", – повторила Багіра кілька разів, щоб краще запам'ятати. – Іду! Хатхі лише розлютиться, от і все, а я б залюбки віддала здобич за весь місяць, аби лише дізнатися, яке Заповітне Слово може підкорити Мовчуна!

Вона пішла, а Мауглі лишився сидіти на місці, гнівно длубаючи землю мисливським ножем. Він жодного разу не бачив людської крові і – що було для нього набагато важливіше – не чув її запаху доти, доки не відчув цей запах на ременях, що зв'язували Мессуа. Але Мессуа була добра до нього, і якщо тільки він міг знати, що таке любов, він любив її – з такою ж силою, як ненавидів усіх інших людей. Та хоч як він ненавидів жорстокість, боягузтво і пусті балачки людей, він ні за яку нагороду джунглів не зголосився б відняти в людини життя й ще раз відчути цей моторошний запах. Його задум був набагато простіший і певніший, і він тихо засміявся, згадавши, що на цю думку його навели балачки дурного Балдео під шовковицею.

– Так, це було Заповітне Слово, – прошепотіла Багіра йому на вухо, повернувшись. – Вони паслися біля річки і скорилися мені, як буйволи. Поглянь, он вони йдуть!

Хатхі та троє його синів з'явилися, як завжди, безшумно. На їхніх боках ще не обсох річковий мул, і Хатхі неквапно жував зелене бананове деревце, яке вирвав з коренем своїми бивнями. Але кожен порух його велетенського тіла показував Багірі, яка розуміла все з першого погляду, що це не Хазяїн Джунглів прийшов до хлопчини вовка, а той, хто боїться, прийшов до того, хто не боїться нічого. Троє синів Хатхі стояли в ряд за спиною батька.

Мауглі ще не підвів голови, а Хатхі вже побажав йому доброго полювання. Та перш ніж вимовити хоч слово, хлопець змусив Хатхі довго тупцятися на місці і зітхати; а коли нарешті озвався, то спершу до Багіри, а не до слонів.

– Я хочу вам розповісти одну історію, що її чув від мисливця, на якого ви полювали сьогодні, – почав Мауглі. – Це історія про те, як старий і мудрий слон втрапив у пастку й гострий кілок на дні ями розпанахав йому шкіру від ступні до плеча, так що лишився білий рубець.

Мауглі простяг руку, і коли Хатхі повернувся, при місячному сяйві стало видно білий довгий рубець на сірому, як грифель, боці – наче його хльоснули розпеченим батогом.

– Люди витягли слона з ями, – продовжував Мауглі, – та він був сильний і втік, розірвавши мотуззя, і ховався, поки рана не загоїлась. А потім він уночі повернувся на поля мисливців. Тепер я начебто згадую, що він мав трьох синів. Усе це сталося багато дощів тому і дуже далеко звідси – на полях Бхаратпуру. Що сталося з цими полями в наступні жнива, Хатхі?

– Врожай зібрав я з моїми синами, – сказав Хатхі.

– А як було з сівбою, що настає за жнивами? – спитав Мауглі.

– Сівби не було, – сказав Хатхі.

– Аз людьми, що живуть біля полів? – спитав Мауглі.

– Вони полишили селище.

– А що сталося з хатами, в яких люди спали? – спитав Мауглі.

– Ми розвалили стріхи, а джунглі поглинули стіни.

– А що було далі? – спитав Мауглі.

– Джунглі поглинули всю добру землю, що я міг обійти за дві ночі зі сходу на захід, а за три ночі – з півночі на південь. Ми напустили джунглі на п'ять селищ; і в цих селах, і на пасовиськах, і на м'яких зораних полях не лишилося жодної людини, яка б мала поживу з землі. Отак були витоптані бхаратпурські ниви, і це зробив я з трьома моїми синами. А тепер скажи мені, Мауглі, звідки ти про це знаєш?

– Мені сказав один з людей, і тепер я бачу, що навіть Балдео не завжди бреше. Це було зроблено добре, Хатхі з білим рубцем, а тепер буде ще краще, бо тепер буде командувати людина. Ти знаєш селище людської зграї, що мене вигнала геть? Вони ліниві, нерозумні та жорстокі; вони весь час плещуть язиком і вбивають слабших не для поживи, а заради забави. Коли вони ситі, то кидають своїх одноплемінників у Червону Квітку. Я це бачив. Вони більше не повинні там жити! Я їх ненавиджу!

– Тоді уб'ємо їх, – сказав наймолодший з трьох синів Хатхі, вирвав жмутик трави і, обтрусивши об передні ноги, пожбурив геть, а його червоні очиці забігали з боку в бік.

– Нащо мені білі кістки? – люто відповів Мауглі. – Хіба я вовче дитя, щоб гратися черепом на сонці? Я вбив Шер Хана, і його шкура гниє на Скелі Ради, але… але я не знаю, куди подівся Шер Хан, і мій шлунок досі порожній. Тепер я візьму тільки те, що можу побачити та помацати. Напустимо на село джунглі, Хатхі!

Багіра здригнулася і припала до землі. Промчати сільською вулицею, врізатися в людський натовп, роздаючи удари направо й наліво, чи зненацька напасти на якогось селянина в сутінках, – як на те, їй це було зрозуміло; але дощенту розорити ціле селище, стерти його з лиця землі – такий задум її лякав. Тепер вона збагнула, чому Мауглі звернувся до Хатхі. Ніхто, крім старого слона, не міг вигадати і провести таку війну.

– Давай проженемо їх, як ви прогнали людей з полів Бхаратпуру! Нехай тільки дощ поливатиме їхню землю, нехай краплі дощу стукотять об листя там, де шуміло веретено. Ми з Багірою будемо сидіти в домі браміна, й олень питиме з криниці біля храму. Напустимо на них джунглі, Хатхі!

– Але ж я… ми не сварилися з цими людьми. А для того щоб розвалити дах у них над головою, потрібна страшна лють образи, – мовив Хатхі, непевно погойдуючись з боку в бік.

– То хіба ви – єдині Травоїди у джунглях? Зверніться до свого народу! Нехай це зроблять олені, свині та нільгау. Вам не доведеться і ворухнутись, поки поля стануть голі. Напустимо на село джунглі, Хатхі!

– А вбивати нікого не треба? Мої бивні почервоніли від крові, коли ми витоптували поля у Бхаратпурі, і я не хочу знову відчути цей запах.

– І я теж. Я навіть не хочу, щоб їхні кістки лежали на нашій чистій землі. Нехай шукають собі іншого притулку. А тут їм лишатись не можна. Я чув, як пахне кров жінки, що мене годувала, – жінки, що загинула б від їхніх рук, якби не я. Лише запах свіжої трави на долівках

будинків може перебити запах крові. У мене від нього пече в роті. Давай напустимо на них джунглі, Хатхі!

– Хай буде так! – мовив Хатхі. – Мені так само пік рубець, поки ми не побачили, як селища зникли під весняними заростями. Тепер я розумію: твоя війна стане нашою війною. Ми напустимо на них джунглі.

Мауглі ледве встиг зітхнути – він весь тремтів від тяжкого гніву, – а вже на тім місці, де стояли слони, не лишилось нікого, і тільки Багіра дивилася на нього з жахом.

– Клянуся зламаним замком, що мене звільнив! – мовила вона нарешті. – І це оте голе дитинча, за яке я заступалася перед Зграєю? Хазяїне Джунглів, коли я стану стара та немічна, замов слівце за мене… і за Балу… за нас усіх! Це ми – дитинчата перед тобою, ми – трава в тебе під ногами, ми без тебе – мов оленятка заблукані!

Почувши, як Багіра порівнює себе з оленятком, Мауглі аж зайшовся від сміху. Він реготав так, що йому забило подих, а віддихавшись, став сміятися знову. Врешті решт йому довелося стрибнути в озеро та трошки поплавати, щоб холодна вода прогнала той навіжений сміх. І поки він плавав, його мокра шкіра блищала в місячному світлі, точнісінько як у його тезка – жабеняти.

А Хатхі та троє його синів розійшлися врізнобіч і мовчки рушили видолинком. Вони йшли та йшли крізь джунглі і здолали шістдесят миль – тобто здійснили дводенний перехід, – і кожен їхній порух та поворот хобота завважували Манг, Чиль, Мавпячий Народ та всі птахи. Потім слони спокійно паслися близько тижня. Хатхі та його сини схожі на гірського удава Каа: вони нізащо не стануть квапитися, коли в тому немає потреби.

А за тиждень – і ніхто не знав, як це почалося, – джунглями пішла чутка, нібито в якійсь долині і харчі, і вода найсмачніші. Свині, що підуть

куди завгодно заради гарного обіду, рушили в дорогу першими, стадо за стадом, перевалюючись через камені, слідом за ними потяглися олені, а за оленями – дрібні лисиці, що харчуються стервом. Поруч з оленями йшли неповороткі антилопи нільгау, а за нільгау простували дикі буйволи з боліт. Спершу повернути назад було легко, бо тварини рухалися неквапно, раз у раз зупинялися поскубти травички, пили і знову спинялися, щоб спочити; та ледве хтось із них починав непокоїтись, з'являвся якийсь розрадник. Часом це був дикобраз Сахі, який приносив звістку, що гарні пасовиська почнуться от от; а то кажан Манг, пролітаючи над просікою, весело пищав згори, що довкола все спокійно; іноді до стада підходив Балу з ротом, набитим корінцями, і всерйоз чи жартома полохав тварин, спрямовуючи їх знову на дорогу. Багато хто повернув назад, побіг геть чи не захотів іти далі, але більшість лишилися і йшли вперед. Минуло днів десять, і все розгорталося так: олені, свині та нільгау тупцяли колом радіусом у вісімдесять миль, а хижаки сунули на них з боків. А в середині кола було селище, а навкруг нього дозрівав хліб на ланах, а посеред ланів сиділи люди на вишках, що звуться махани, – ці вишки схожі на голубники і збудовані для того, щоб відлякувати птахів та інших злодіїв. Тут оленів уже не довелося вмовляти. Хижаки йшли за ними слідом і гнали їх вперед, усередину кола.

Була темна ніч, коли Хатхі та троє його синів безшумно вийшли з джунглів, розламали хоботами ці споруди, і вони повалилися, як падає додолу зламана стеблина блекоти, а люди, що попадали, почули грізне ревіння слонів. Потім налякане стадо оленів прибігло й витоптало сільське пасовище і зорані поля; а слідом прийшли свині з тупими рилами й гострими ратицями і знищили те, що лишилося після оленів.

Вовки налякали тварин, і вони, сполохані, металися туди сюди, топтали зелений ячмінь і руйнували зрошувальні рівчаки. Перед світанком зовнішня оборона кола послабшала в одному місці. Хижаки відступили, звільнивши шлях на південь, і олені, стадо за стадом, кинулися туди. Хто був хоробріший, заховався в лісі, щоб попастися наступної ночі.

Та справу вже було зроблено. Побачивши свої поля вранці, селяни зрозуміли, що весь майбутній врожай загинув. Це була вірна смерть, якщо люди не підуть звідси, бо голод з року в рік був так само близько від них, як і джунглі. Коли на пасовище вигнали буйволів, голодні тварини побачили, що всю траву поїли олені, і розбіглися лісом слідом за своїми дикими братами. А коли звечоріло, виявилося, що двоє чи троє сільських коней лежать у стайні з розтрощеною головою. Лише Багіра вміла завдавати таких ударів і лише вона була здатна на таке зухвальство – витягти останній труп насередину вулиці.

Цієї ночі селяни не наважилися розпалити вогонь на полях, а Хатхі зі своїми синами вийшов підібрати те, що лишилося; а там, де пройшов Хатхі, підбирати вже нема чого. Люди вирішили харчуватись зерном, збереженим для сівби, поки не пройдуть дощі, а потім піти працювати в найми, щоб якось відробити втрачене. Та поки торговець зерном думав про свої повні скрині і про ціни, які він правитиме з покупців, гострі бивні Хатхі зламали стіну його глиняної клуні й розтрощили великий плетений короб, де зберігалося зерно.

Коли люди дізналися про цю втрату, сільський жрець зрозумів, що мусить щось вдіяти. Він уже молився всім богам, та марно. Можливо, казав він, селище мимохіть образило якогось бога джунглів: адже видно, що джунглі постали проти них. Тоді покликали вождя сусіднього племені – з мандрівних гондів, розумних, чорних, як вугілля, мисливців, що живуть у лісовій гущавині. Їхні пращури походили від найдавнішого народу Індії, що були першими хазяями на цій землі. Гонда почастували тим, що знайшлося, а він стояв на одній нозі, з луком у руках і кількома отруйними стрілами, встромленими у волосся, і дивився чи то злякано, чи то зневажливо на засмучених людей і на їхні спустошені ниви. Люди хотіли знати, чи не гніваються на них його боги, давні боги, і яких жертв вони хочуть. Гонд не відказав нічого, лише зірвав стеблину карели – в'юнкої рослини, що родить гіркі гарбузи, – і зав'язав нею двері храму на очах у здивованого ідола. Потім він махнув рукою в той бік, де пролягав шлях на Канхівару, і пішов до себе у джунглі – дивитись, як лісом

тягнуться нескінченні стада диких тварин. Він знав, що навалу джунглів можуть спинити тільки білі люди.

Можна було не питати, що він мав на увазі. Дикий гарбуз тепер ростиме там, де люди колись молилися своєму богу, і що швидше вони підуть звідси, то краще.

Але ж не так легко покинути обжите місце. Люди лишалися в селі доти, доки не скінчилися їхні літні запаси. Вони спробували збирати горіхи в лісі, але тіні з палаючими очима стежили за ними навіть ясного дня, і коли налякані люди повернули назад, виявилося, що кора на стовбурах дерев, які вони проминули п'ять хвилин тому, зірвана ударами чиєїсь великої кігтистої лапи. І що більше люди тулилися до села, то сміливіше поводилися дикі звірі, які з ревінням і тупотом розгулювали лукам біля Вайнганги. Селяни ж навіть не сміли полагодити стіни спорожнілих клунь, що стояли близько до лісу. Дикі свині топтали руїни, і чіпкі корені ліан спішили загарбати землю, переповзаючи через стіни будинків, а слідом за ними наступала жорстка трава. Селяни одинаки втекли першими й понесли з собою звістку про те, що селище приречене до загибелі. Хто міг вистояти проти навали джунглів, коли навіть сільська кобра покинула свою нору під шовковицею!

Люди все менше спілкувалися з довколишнім світом, і все вужчали стежки, протоптані через рівнину. Громовий поклик Хатхі та трьох його синів уже не лякав селище вночі: їм більше не було потреби приходити. На землі не було врожаю, у землі – посівів. Поля край села заросли бур'янами, зливаючись із джунглями, і людям настав час іти до Канхівари, сподіваючись на милість англійців.

Вони зволікали, аж доки перші дощі не захопили їх зненацька. Зруйновані дахи почали протікати, леваду вкрила вода і пишна зелень, що забуяла після літньої посухи. Тоді люди пішли убрід – чоловіки, жінки та діти – під сліпим ранковим дощем і, звісно ж, озирнулися, щоб востаннє побачити свої оселі.

І коли остання родина з клунками проходила крізь ворота, за сільською огорожею з гуркотом обвалилися покрівлі будинків. Люди побачили, яку повітрі майнув блискучий, чорний, мов змія, хобот, розкидаючи мокру солому стріхи. Він зник, і щось загуркотіло знову, а потім почувся відчайдушний лемент. Хатхі зривав дахи з будинків, як то зривають водяні лілеї, і якась колода боляче вдарила його. Тільки цього йому і бракувало, щоб розійтися у повну силу, – адже з усіх звірів, що живуть у джунглях, розгніваний дикий слон лютує найстрашніше. Він копнув ногою глиняну стіну, і стіна розвалилася навпіл, а струмені дощу вмить перетворили її на купу жовтого багна. Хатхі сурмив у хобот і метався вузькими вулицями, змітаючи все на своєму шляху, розвалював хиткі двері та стіни будинків; а троє його синів лютували позаду батька, як то було на полях Бхаратпуру.

– Джунглі сховають ці шкаралупки, – мовив спокійний голос посеред руїн. – Треба повалити огорожу. – І Мауглі, виблискуючи мокрими від дощу плечима, відскочив від стіни, що важко опустилася додолу, наче стомлений буйвіл.

– На все свій час, – проревів Хатхі. – Так, у Бхаратпурі мої бивні були червоні від крові! До огорожі, дітки! Головою! Усі разом! Отак!

Усі четверо приступили до огорожі, і вона похилилася, а потім тріснула і впала, і онімілі від жаху люди побачили у проваллі заквацяні глиною голови руйнівників. І тоді люди стрімголов кинулися бігти видолинками, лишившись без даху над головою і без їжі, а їхнє село немовби тануло позаду, розтоптане, розкидане, розбите на друзки.

За місяць від села лишився земляний пагорок у свіжій зелені, а коли пройшли дощі, джунглі вже пишно буяли на тому місці, де півроку тому лежали зорані поля.

Слово Мауглі до людей

Трави в'юнкі і ліани чіпкі –

Джунглі рушають на хати людські!

Стіни долу впадуть,

Коли джунглі прийдуть

І гілками карели, карели гіркої

Скрізь усе заплетуть!

У вашому домі, в господі людській,

Буде співати народ лісовий.

Будуть тут, як пани,

Змії та кажани,

І карела гірка, і карела гірка

Від стіни до стіни!

Люд не побачить, як лихо прийшло, –

Військо вночі я пришлю у село.

Я вовків приведу,

Щоб пасли череду,

І карела гірка, і карела гірка

Зійде вам на біду!

Будуть порожніми ваші поля,

Хліб не родитиме ваша земля,

Не оратиме плуг –

Вийде олень у луг,

І карела гірка, і карела гірка

Заплете все навкруг!

Трави в'юнкі та ліани чіпкі –

Джунглі рушають на хати людські!

Стіни долу впадуть,

Як дерева прийдуть

І гілками карели, карели гіркої

Скрізь усе заплетуть!

Весняний біг

Син людський іде до Людей. Прощайтеся з ним, о Джунглі, –

Він був нашим братом, а нині від нас іде.

Вислухайте його, скажіть свій вирок, о Джунглі, –

Скажіть, хто його поверне, хто назад його приведе?

Син людський іде до Людей. Він плакав, тужив у Джунглях,

Він був нашим братом, і тяжко йому в цей час.

Людина йде до Людей. Ми любили його, ми у Джунглях,

Та на людські стежки нема дороги для нас.

Рік минув після великої битви з Дикими Собаками і після смерті Акели, і Мауглі виповнився сімнадцятий рік. Та на вигляд він був старший, бо постійний рух, свіжа їжа і звичка купатись, щойно йому стане жарко чи душно, зробили його дуже міцним та здоровим. Коли він хотів оглянути лісові дороги, то міг півгодини висіти, тримаючись рукою за гілку. Він міг зупинити на бігу молодого оленя і, вхопивши його за роги, повалити додолу. Міг навіть збити з ніг великого дикого кабана з тих, що живуть у північних болотах. Досі Народ Джунглів боявся Мауглі, бо він був розумний, а тепер його почали боятися ще й тому, що він був дужий. І коли Мауглі йшов кудись у своїх справах, звістка про його наближення відкривала перед ним усі шляхи. Проте його погляд завжди лишався спокійним. Навіть коли він бився, очі в нього не палали вогнем, як у чорної пантери Багіри. Його погляд тільки ставав більш пильним та жвавим, і то було дивно навіть самій Багірі.

Якось вона спитала про це Мауглі, і він відповів зі сміхом:

– Коли мені не пощастить на полюванні, я злий. Коли не попоїм день чи два, то дуже злий. Хіба мої очі цього не виказують?

– Рот у тебе голодний, – сказала Багіра, – аз очей цього не видно. Чи ти полюєш, чи їси, чи купаєшся – очі в тебе завжди однакові, мов камінь у дощ і в посуху.

Мауглі ліниво позирнув на пантеру з під довгих вій, і вона, як завжди, опустила голову. Багіра знала, хто її хазяїн.

Вони лежали на схилі високого пагорба над річкою Вайнгангою, і вранішній туман стелився перед ними білими пасмами. Коли зійшло сонце, ці смуги обернулися на бурхливе золотаво багряне море, потім попливли догори, і косі промені впали на суху траву, де відпочивали Мауглі та Багіра. Холодна пора вже минула, листя на деревах поблякло, висохло і тихо шелестіло під вітром. Та ось один малий листок стріпнувся, зашарудів об гілку, і це розбудило Багіру. Вона вдихнула ранкове повітря з довгим, протяжним пирханням, перевернулася на спину і спіймала передніми лапами тріпотливий листок.

– Рік повернув на нове, – сказала вона. – Джунглі рушили вперед. Скоро настане пора Нових Розмов. Бачиш, навіть листок це знає. І це дуже добре!

– Трава ще суха, – відповів Мауглі, вирвавши з корінням жмутик трави. – Навіть Весняне Око (дрібненька червона квітка, схожа на восковий дзвіночок), – навіть Весняне Око ще не зацвіло. Багіро, чи личить чорній пантері отак качатися на спині і махати лапами, наче лісовій кішці?

– Аоу! – відгукнулася Багіра. Було видно, що вона думає про щось інше.

– Слухай, та хіба ж личить чорній пантері отак викручуватись, кахикати, вити і валятися по траві? Не забувай, ми з тобою – хазяї Джунглів!

– Авжеж, малий, так воно й є. – Багіра хутко звелася на ноги й обтрусила пилюку зі своїх кошлатих чорних боків (вона линяла після зими). – Звісно ж, ми з тобою хазяї Джунглів! Хто ще такий сильний, як Мауглі? А хто такий розумний?

В її голосі забриніли дивні протяжні нотки, і Мауглі озирнувся, щоб подивитись, чи не глузує з нього чорна пантера, бо у джунглях часом у слів звучання одне, а зміст зовсім інший.

– Я й кажу, що ми з тобою, звісно, хазяї Джунглів, – повторила Багіра. – Хіба не так? Я ж не знала, що наш малий більше не ходить по землі. Мабуть, він літає.

Мауглі сидів, спершись ліктями на коліна, і дивився на долину, залиту сонцем. Далеко в лісі під пагорбом якийсь птах непевним хрипким голосом заводив свою весняну пісню. То була лише тінь дзвінкого, гучного співу, що лунатиме у джунглях згодом. Та Багіра все одно почула її.

– Я ж кажу, прийшла пора Нових Розмов! – рикнула пантера, махнувши хвостом.

– Та чую, – відповів Мауглі. – Чого ти вся тремтиш, Багіро? Адже на сонці тепло!

– Це Ферао, червоний дятел, – сказала вона. – Бачиш, він згадав. То й мені слід пригадати мою пісню. – І вона щось замуркотіла собі під ніс, час від часу прислухаючись.

– Тут немає дичини, – ліниво мовив Мауглі.

– Малий Брате, ти що, оглух на обидва вуха? Це ж не мисливське слово! Це моя пісня про те, що я буду готова, коли знадобиться.

– Справді, а я й забув. Та я все одно знатиму, коли прийде час Нової Розмови, – адже тоді і ти, і всі інші повтікають геть від мене, а я лишуся сам один.

Мауглі говорив досить таки сердито.

– Але ж, Малий Брате, – почала Багіра, – ми не завжди…

– У тому й річ, що завжди! – гнівно мовив Мауглі, піднявши палець. – Ви завжди тікаєте, а я, Хазяїн Джунглів, мушу блукати один! Чи не так було торік, коли я надумав збирати цукрову тростину на полях людської зграї? Я відправив гінця – тебе! – до Хатхі, щоб він прийшов уночі та своїм хоботом назбирав для мене солодкої трави.

– І він забарився лише на дві ночі, – відповіла Багіра, ледь похнюпившись. – А тієї солодкої трави, яку ти так полюбляєш, він назбирав стільки, що будь якій людській дитині вистачило б на всю пору дощів. Тож я ні в чому не винна!

– Але він не прийшов тієї ночі, коли я його кликав! Він бігав долиною при місяці, і сурмив, і ревів на весь голос. Та ще й протоптав таку дорогу, як троє слонів, бо не хотів ховатись у заростях. Він танцював при місяці перед хатами людської зграї! Я його бачив, і він таки не підійшов до мене; а я ж Хазяїн Джунглів!

– Це було о порі Нових Розмов, – мовила пантера дуже сумирно. – Малий Брате, ти, певно, тоді не покликав його Словом Хазяїна! Послухай Ферао.

Та Мауглі начебто вже не сердився. Він ліг, спершись головою на руки, і заплющив очі.

– Не знаю… Та мені й байдуже, – сонно пробурмотів він. – Давай поспимо, Багіро. Мені важко у шлунку, та й голові треба відпочити.

А пантера, лягаючи, зітхнула – бо вона чула, як Ферао на всі лади повторює пісню Весняної пори Нових Розмов, як то кажуть у лісі.

У джунглях Індії пори року наче зливаються одна з одною. Їх нібито всього дві: суха та дощова. Проте коли придивитись уважніше до струменів дощу та хмар пилюки й куряви, то можна побачити, що всі чотири пори року йдуть одна за одною, як належить. Найбільше диво у джунглях – весна, бо їй не треба одягати голі рівнини в нове зелене вбрання, вона має тільки пробитись крізь пожухле листя зими, аби втомлена, неприбрана земля знову відчула себе молодою та свіжою. Ніде в світі нема такої весни, як у джунглях.

Приходить день, коли усе в лісі стає блідим, і навіть запахи, якими просякнуте задушливе повітря, ніби слабшають. Цього не можна пояснити словами, це просто відчувається. А потім приходить інший день, коли всі запахи відроджуються знов, свіжі та чарівні, і у звірів опадають довгі скуйовджені пасма зимової шерсті. Потім зазвичай трохи дощить, і всі дерева, кущі, бамбук, мох і соковиті рослини, прокинувшись, кидаються в ріст із таким шумом, що його можна навіть почути. І вночі, і вдень навкруги не змовкає тихе гудіння. То гомін весни – не дзижчання бджіл, не дзюркіт води, не шепіт вітру у верховітті, а просто голос зігрітого сонцем радісного світу.

Досі Мауглі завжди радів весні. Він перший помічав Весняне Око в густій траві й перші весняні хмари. Його голос можна було почути вночі, при сяйві зірок, у вогких ярах, устелених квітами; там він підспівував великим жабам чи перекривляв малих сов перевертнів, що пугукають усю ніч до ранку. Як усі його друзі, він обирав весну для своїх мандрів – це ж така втіха – гасати із вітром навзаводи від зорі до зорі, а на світанні повертатись у вінку зі свіжих квітів! Четверо вовченят не блукали джунглями з ним разом – вони співали пісні з іншими вовками. У Народу Джунглів навесні вистачає клопоту, і Мауглі чув, як вони галасують, мукають чи свистять – це вже як ведеться в їхнього племені. Їхні голоси тоді звучать не так, як завжди, і саме тому весна зветься порою Нових Розмов.

Але цієї весни, як Мауглі і сказав Багірі, йому було щось не по собі. Відтоді, як стеблини бамбука стали плямисто коричневими, він з нетерпінням чекав того ранку, коли у джунглях запахне по новому, – і коли той ранок настав, павич Мор, сяючи бронзою, блакиттю та золотом, закричав про це так гучно, що було чути по всьому лісі. Мауглі хотів крикнути у відповідь, та слова застрягли у нього в горлі, і дивне відчуття охопило його з голови до ніг, – це було відчуття жагучого болю, і він обдивився себе, щоб перевірити, чи не наступив, бува, на колючку. А Мор співав про нові запахи, і всі птахи підхопили його поклик, і зі скель над Вайнгангою Мауглі почув хрипкий виск Багіри, схожий і на клекіт орла, і на іржання коня. Вгорі, у налитих соком вітах дерев, вищали й метушилися Бандар логи. А Мауглі лише стояв, марно силкуючись відповісти на голос Мора, бо несподіваний біль забив йому подих.

Мауглі роззирався довкола, та бачив лише одне – як галасливі мавпи скачуть серед гілок, а павич Мор витанцьовує внизу, на схилі пагорба, розпустивши свій барвистий хвіст.

– У джунглях пахне по новому! – крикнув павич Мор. – Доброго полювання, Малий Брате! Чого не відповідаєш?

– Малий Брате, доброго полювання! – свиснув шуліка Чиль, злітаючи вниз зі своєю подругою.

Обоє промайнули біля Мауглі, і пухнасті білі пір'їни торкнулися його обличчя.

Тихий весняний дощ – його кличуть Слоновим дощем – пройшов над джунглями смугою в півмилі, лишивши позаду намокле молоде листя, і скінчився подвійною веселкою та легким ударом грому. Весняний гомін на хвилю вщух, зате голоси Народу Джунглів немовби зазвучали з новою силою – всі, крім голосу Мауглі.

"Я начебто їв добру їжу, – подумав він, – і пив добру воду. Та щось так пече і стискає мені горло, як тоді, коли я з'їв отой корінець з голубими цятками, що Черепаха Оо називала доброю їжею. Мені тяжко у шлунку, я погано говорив з Багірою та іншими – із Народом Джунглів, і зі своїм народом. То мені жарко, то холодно, а то мене злить щось невидиме. Хо хо! Певно, час побігати! Сьогодні ввечері я гайну далеко; атож, це буде весняний біг до північних боліт і назад. Я надто довго полював легку здобич. І Четверо нехай зі мною побігають, бо вже розжиріли, як ті боровики!"

Він покликав своїх товаришів, та жодний з чотирьох вовків не озвався у відповідь. Вони були далеко і не почули його, бо співали весняних пісень з іншими вовками, – то були і нічні, і ранкові співи, адже навесні Народ Джунглів майже не різнить день від ночі. Мауглі дзвінко загавкав до них, та почув у відгук лише глузливе нявкання дикого кота, що нишпорив у верховітті, шукаючи перші пташині гнізда. Мауглі аж затрусився від люті і ледь не вихопив ніж. А потім він з украй зверхнім виглядом, дарма що його ніхто не бачив, спустився по схилу пагорба, випнувши підборіддя та насупивши брови. Однак ніхто з його товаришів не спитав, що сталося, бо зараз кожен мав свій клопіт.

"Атож, – мовив Мауглі сам до себе, хоч і розумів, що не правий, – от коли Дикі Собаки примчать з Деккану чи коли Червона Квітка затанцює в бамбуковім гаю, отоді всі Джунглі з вереском біжать до Мауглі й величають його великими, як слон, іменами. А тепер он, щойно зацвіло Червоне Око, і всі джунглі подуріли, мов шакал Табакі…

Клянуся буйволом, що мене викупив, – я Хазяїн Джунглів чи ні? Ану замовкніть! Ви що тут робите?"

Двійко молодих вовків із Зграї бігли стежкою, шукаючи вільного місця, щоб влаштувати бійку (ви ж пам'ятаєте – Закон Джунглів забороняє битися на очах у Зграї). Жили в них на шиї напружилися, мов канати, і вони припали до землі, готові стятись у лютій сутичці. Мауглі рвонувся вперед, перехопив обох вовків за горло і вже хотів розкидати

їх у різні боки, як то робив завжди під час гри або на полюванні. Але досі йому ще не доводилося встрявати у весняну бійку. Вовки шарпнулися вперед з такою силою, що він упав додолу, і без жодного звуку закружляли один навколо одного, сходячись усе ближче.

Мауглі одразу ж зіп'явся на ноги, вихопив ніж і вишкірив білі зуби. Ще мить – і він убив би обох лише за те, що вони посміли битися всупереч його волі, хоча за Законом кожен вовк має право на бійку. Він кружляв навколо них, опустивши плечі, готовий завдати подвійного удару, щойно вгамується перший запал сутички. Та поки він чекав, сили наче покинули його, рука схибила, і, поклавши ніж у піхви, хлопець лише стояв і дивився на бійців.

"Мабуть, я скуштував отрути, – мовив він до себе. – Відтоді як я розігнав нараду Червоною Квіткою, відтоді як убив Шер Хана, ніхто у Зграї не смів прогнати мене геть. А це ж недоростки, такі собі малі мисливці! Сила покинула мене, і, мабуть, тепер я помру. О Мауглі, чому ти їх обох не вбив!"

Бійка тривала, поки один з вовків не втік, і Мауглі лишився стояти сам на зритій, залитій кров'ю землі, дивлячись то на свій ніж, то на свої руки та ноги, поки незнайоме почуття туги не затопило його, наче повінь.

Цього вечора Мауглі полював рано і попоїв трохи, щоб не розімліти перед весняним бігом. Йому довелося їсти на самоті, бо всі у джунглях були зайняті – чи співом, чи бійкою. То була справжня біла ніч, як її називають. Усі рослини зранку наче встигли вирости більше, ніж за місяць. Коли Мауглі зламав гілку, яка ще недавно була вкрита жовтим листям, з неї полився сік. Під ногами пухнастим килимом стелився мох, і гострі краї молодої трави не різали руки. Усі голоси джунглів гуділи злагоджено, мов струни арфи, на якій заграв місяць – місяць уповні пори Нових Розмов, що осяяв своїм світлом скелі та озера. Місячні промені ковзали у траві, у верховітті, розсипали сяйво по густому листі.

І хоч Мауглі почувався дуже нещасним, він весело заспівав на весь голос, починаючи свій біг – більше схожий на політ, бо він обрав довгий схил, що спускався до північних боліт крізь лісову гущавину, де м'яка земля заглушала його кроки. Хлопець, вихований людьми, не раз спіткнувся б, пробираючись лісом при оманливому місячному світлі, але ноги Мауглі, привчені багатьма роками життя у лісі, несли його легко, мов пір'їнку Коли йому траплявся гнилий корч або камінь, він не сповільнював бігу і перестрибував через них без жодного зусилля. А коли йому набридало бігти по землі, він, наче мавпа, хапався руками за міцну ліану і радше злітав, ніж вилазив, на тонкі верхні гілки й біг лісовими дорогами, поки це йому не набридало також. Тоді він знову спускався на землю по довгій, укритій пишним листям ліані.

Дорогою йому зустрічалися яри, ще нагріті денним сонцем, оточені вогкими скелями, де густі пахощі різнотрав'я забивали подих; темні просіки, де місячне сяйво лежало смугами, рівними, мов плити мармурової мозаїки; зарості, де молода зелень сягала грудей і наче м'якими пальцями пестила тіло; і вершини пагорбів, засипані уламками скель, де він стрибав з каменя на камінь над норами сполоханих лисиць. Він чув десь оддалік приглушене чмихання кабана, що гострив ікла об стовбур дерева, а трохи згодом стрічав і самого звіра, який на самоті, з піною на морді та палахкими очима роздирав на клапті руду кору. А часом він звертав убік, почувши стукіт рогів і важке дихання, і обминав двох розлючених буйволів. Вони гойдалися туди сюди, схиливши голови, вкриті патьоками крові, що здається чорною при світлі місяця. А іноді десь біля річкової мілини він чув ревіння Дакали, крокодила, що мукає по бичачому. Подеколи він налітав на кубло отруйних змій, та перш ніж вони встигали кинутись на Мауглі, він уже тікав геть по блискучій прибережній жорстві й зникав у лісі.

Так він біг цю ніч, і співав, і кричав на повен голос, і почувався найщасливішим у джунглях, поки запах квітів не сповістив його про те, що поруч болото, – а воно було дуже далеко від тих лісів, де він полював зазвичай.

І тут хлопець, вихований людиною, за три кроки провалився б з головою у твань, але в Мауглі ніби були очі на ногах, і ці ноги переносили його з купини на купину, а з горбика – на малий острівець, не прохаючи допомоги в очей. Він рушив до середини болота, сполохавши диких качок на березі, і там сів на поросту мохом колоду, що навскіс виринала з темної води. Усе болото навколо Мауглі аж кишіло, бо навесні пташине плем'я спить дуже мало і зграї птахів ширяють над драговиною аж до ранку. Але ніхто не помітив Мауглі, що сидів серед високого очерету, співаючи свою пісню без слів, і оглядав жорсткі підошви засмаглих ніг, шукаючи давню скалку. Весь його смуток немовби лишився позаду, у джунглях, які він покинув; та щойно він почав співати, смуток повернувся знову – вдесятеро сильніший, ніж досі. А тут, на лихо, ще й сховався місяць.

Цього разу Мауглі злякався не на жарт.

– Знову те саме! – скрикнув він уголос. – Воно йде за мною слідом.

І він озирнувся, аби побачити, чи "воно" не стоїть позаду. Але поруч нікого не було. На болоті шумувало нічне життя, та жоден птах чи звір не озвався до нього, і нове почуття туги все дужчало.

– Я скуштував отрути, – розпачливо мовив він. – Так, звісно, я був такий необачний, що з'їв отруту, і сили покидають мене. Я злякався, – отже, я був уже не Мауглі, коли злякався двох битливих вовченят! Акела, та навіть Пхао, миттю б їх утихомирили, а Мауглі злякався. От і знак, що це отрута… А що таке коїться у джунглях? Усі співають, виють, б'ються, бігають юрмою при місяці, – а я? От горе! Я вмираю серед болотної твані, бо скуштував отрути.

Йому стало так шкода себе, що він ледь не заплакав.

– Вони знайдуть мене потім, коли я лежатиму тут, у чорній воді, – сказав він. – Та ні, краще я повернуся у свої джунглі й помру на Скелі

Ради! А Багіра, яку я так люблю, моя Багіра, – якщо тільки вона не бігає десь у долині, – нехай пригляне за тим, що від мене лишилося, поки Чиль не впорається зі мною так само, як з Акелою.

Велика гаряча сльоза впала йому на коліно. Та у своєму великому нещасті Мауглі все ж таки почувався щасливим – якщо ви розумієте, що буває таке дивне щастя.

– Так, як Чиль впорався з Акелою, – повторив він, – тієї ночі, коли я врятував зграю від Рудих Собак.

Він трохи помовчав, згадавши останні слова Вовка Одинака, які ви, звісно, пам'ятаєте.

– Акела перед смертю наговорив мені багато дурниць, – у тих, хто помирає, все по іншому. Він сказав… Та ні, – хай там що, а я таки свій у джунглях!

Розхвилювавшись при згадці про бій на березі Вайнганги, він вигукнув останні слова вголос, і дика буйволиця серед осоки звелася на коліна й пирхнула:

– Людина!

– У у! – сказав дикий буйвіл Меса (Мауглі чув, як він вовтузиться у багнюці). – Це не людина. Це просто голошкірий вовк із Сіонійської Зграї. У такі ночі він завжди носиться як навіжений.

– У у у! – відгукнулася буйволиця, знову схиливши голову до трави. – А я гадала, то людина.

– Та ні ж, кажу тобі. Гей, Мауглі, чи тут безпечно? – ревнув Меса.

– "Гей, Мауглі, чи тут безпечно?" – передражнив його хлопець. – У Меси одне на думці – чи тут безпечно! Окрім Мауглі, що носиться туди й сюди та стереже вас, ніхто ні про що не дбає!

– А чого він так кричить? – спитала буйволиця.

– Кричить, як усі, – глузливо мовив буйвіл, – хто зриває траву, не знаючи, як її з'їсти.

"Навіть за меншу образу, – подумав Мауглі, – ще о порі минулих дощів я б штрикнув Месу так, що він би вискочив з багнюки, і дав би йому добре пробігтися по болоті!"

Він простягнув руку, щоб вирвати гарну очеретину, але потім, зітхнувши, не став цього робити. Меса спокійно ремиґав далі, й очерет тріщав під вагою буйволиці.

– Ні, тут я вмирати не хочу, – гнівно мовив Мауглі. – Меса, що одної крові з шакалами та свинями, кепкує з мене! Краще піду отуди, за болото, і побачимо, що воно буде. Ніколи в мене не було такого весняного бігу – коли вкидає то в жар, то в холод. Ану вставай, Мауглі!

Та він не втримався від спокуси тихцем прослизнути до буйвола й легенько штрикнути його ножем. Велетенський буйвіл, весь у багнюці, вискочив із твані з шумом гарматного пострілу, а Мауглі аж сів від реготу.

– Тепер ти всім розкажеш, як голошкірий вовк із Сіонійської Зграї пас тебе, Месо! – крикнув він.

– Вовк? Ти? – пирхнув буйвіл, тупцяючись у багні. – Усі джунглі знають, що ти пас сільську худобу. Ти такий самий хлопець, як оті, що галасують на засіяному полі! Ти – вовк із джунглів? Хіба ж мисливець буде отак повзати, мов зміюка, і ганьбити мене перед моєю подругою

заради дурного жарту, що годен шакала? От тільки ступни на тверду землю, я тобі, я… я… – Буйвіл ревів з піною на губах, бо в усіх джунглях немає звіра з більш запальною вдачею.

Мауглі так само спокійно дивився, як лютує буйвіл. Коли можна вже було щось розчути крізь шум бризок, що летіли на всі боки, він спитав:

– Що то за людська зграя живе біля болота, Месо? Я цих місць не знаю.

– Іди на північ! – люто заревів буйвіл, бо Мауглі все таки штрикнув його досить боляче. – Так бешкетують підпаски! Ти ще розкажи про це в селищі біля болота!

– Людська зграя не любить слухати про джунглі, а як на мене, дрібна подряпина на твоїй шкурі – чи й не лихо! А я все ж піду подивлюся на це село. Авжеж, піду! Заспокойся! Не щоночі Хазяїн Джунглів приходить тебе пасти.

Мауглі перескочив на тряську місцину на краю болота, добре знаючи, що буйвіл не кинеться туди за ним, і побіг далі, сміючись з його люті.

– Та ні, я ще маю сили. Мабуть, це така отрута, що не доходить до самих кісток… Ота зірка наче сидить на самій землі, – мовив він і придивився, склавши руки перед очима. – Клянуся буйволом, що мене викупив, це Червона Квітка, та сама Червона Квітка, біля якої я грівся ще до того, як потрапив до Сіонійської Зграї! Ну що ж, тепер я все побачив, і пора мені завершити біг.

Болото переходило в широку рівнину, де блимав вогник. Мауглі вже давно не переймався людськими справами, та цієї ночі сяйво Червоної Квітки вабило його, мов нова здобич.

– Ану подивимось, – сказав він сам до себе, – чи дуже змінилася людська зграя.

І забувши про те, що він не у себе в джунглях, де може робити, що заманеться, Мауглі сміливо пішов росяними луками, аж поки не дійшов до хатини, де палав вогонь. Кілька собак загавкали на нього – тут починалося селище.

– Хо! – сказав Мауглі, безшумно сівши, і у відповідь глухо загарчав по вовчому, що одразу вгамувало псів. – Хай буде, що буде, Мауглі, та яке тобі діло до людського лігва?

Він торкнувся пальцем губів, згадавши камінь, що розбив їх багато років тому, коли людська зграя гнала його геть.

Двері хатини відчинилися, і на порозі стала жінка, що стривожено вглядалася в темряву Заплакала дитина, і жінка, озирнувшись, мовила:

– Спи! Це шакал розбудив собак. Он уже світає.

Мауглі затремтів, наче в лихоманці. Він добре пам'ятав цей голос, та щоб знати напевно, стиха озвався – і дивно, що людська мова в одну мить повернулася до нього:

– Мессуа! О, Мессуа!

– Хто мене кличе? – спитала жінка, і голос у неї затремтів.

– Хіба ти забула? – сказав Мауглі; горло у нього стислося, коли він вимовив ці слова.

– Невже це ти? Скажи, як я тебе називала? Озвись! – Вона причинила двері й завмерла, схопившись рукою за серце.

– Натху! О, Натху! – відповів Мауглі, бо, як ви пам'ятаєте, так звала його Мессуа, коли він уперше приблукав до людської зграї.

– О, сину мій! – покликала вона.

І Мауглі вийшов на світло і подивився в очі тій жінці, що була добра до нього і яку він колись врятував від людської зграї.

Вона постаріла, і волосся в неї посивіло, та очі й голос лишилися ті самі. А Мессуа, як усі жінки, гадала, що побачить сина таким, як лишила, і здивовано зміряла поглядом дужу постать Мауглі, що торкалася одвірка.

– Синку мій… – прошепотіла вона і припала йому до ніг. – Ні, це не мій син, це лісовий бог! Ах!

Він стояв у червоному світлі каганця, високий, дужий, гарний, з ножем на шиї, з довгим чорним волоссям, розсипаним по плечах, у вінку з білого жасмину, і справді був схожий на лісового бога з казки. Малюк, що спав у колисці, прокинувся і заревів від страху. Мессуа кинулася його заспокоїти, а Мауглі стояв непорушно, дивлячись на глеки та горщики, на скриню з зерном, на все це людське збіжжя, що його пам'ятав так добре.

– А що ти будеш їсти чи пити? – прошепотіла Мессуа. – Тут усе твоє. Ми завдячуємо тобі життям. Ти справді той, кого я називала Натху, чи, може, лісовий бог?

– Я Натху, – сказав Мауглі, – і мій дім дуже далеко. Я побачив це світло і прийшов сюди. Я не знав, що ти тут.

– Коли ми прийшли до Канхівари, – боязко вела мову Мессуа, – англійці зарадили нам у тій справі, з селянами, що хотіли нас спалити. Пам'ятаєш?

– Та звісно ж, не забув.

– І коли Англійський Закон нам допоміг, ми повернулися до села, де жили ті лихі люди. Але там уже не було нічого.

– Це я теж пам'ятаю, – мовив Мауглі, роздувши ніздрі.

– Тоді мій чоловік найнявся служити до англійців. Він був дужий, працював добре, і згодом ми отримали тут клапоть землі. Вона не така родюча, як у тому селі, та нам небагато треба – ми ж лише удвох.

– А де він, той чоловік, що так злякався тієї ночі?

– Оце вже рік, як помер.

– А цей? – І Мауглі вказав на малого.

– Це мій син, що народився дві зими тому. Коли ти бог, то подаруй йому Милість Джунглів, аби йому не чинили зла серед твого… твого народу – як нам не чинили зла тієї ночі.

Вона підняла малюка, і той, забувши про страх, потягся до ножа, що висів на шиї Мауглі. Мауглі обережно відвів убік малі рученята.

– А коли ти Натху, якого вкрав тигр, – затнувшись, повела далі Мессуа, – то він твій менший брат. Благослови його, як старший.

– Ох! А що це таке – благословити? Я ж не дитя богів, і не брат йому, і… ой, мамо, мамо, мені так важко на серці!

Він тремтів, укладаючи дитину до ліжка.

– Атож, – мовила Мессуа, – нема чого бігати вночі по болотах. Бач, тебе лихоманка аж до кісток проймає!

Мауглі злегка всміхнувся при думці, що у джунглях щось може йому зашкодити.

– Я розпалю вогонь, і ти поп'єш гарячого молока, – говорила жінка. – Зніми той жасминовий вінок, він надто запашний для такої малої хати.

Мауглі, щось пробурмотівши, сів і сховав лице в долоні. Дивні почуття вирували в ньому – так, наче й справді він був отруєний. Йому було млосно, у голові трохи паморочилося. Він довгими ковтками пив гаряче молоко, а Мессуа час від часу гладила його по плечі, не досить певна, чи це її син Натху, втрачений так давно, чи якесь лісове диво, – та щаслива уже тому, що він живий, з плоті та крові.

– А що, синку, – мовила вона нарешті, і її очі гордо зблиснули, – чи хтось уже казав тобі, що ти гарніший од усіх на світі?

– Що? – перепитав Мауглі, бо, звісно ж, ніколи не чув таких слів.

Мессуа радісно засміялася. Їй досить було поглянути на його лице, щоб усе зрозуміти.

– То я перша? Це й добре, хоч рідко так буває, щоб син почув від матері таку добру звістку. Ти дуже гарний. Я, скільки живу, не бачила такої вроди.

Мауглі закрутив головою, намагаючись озирнути себе через плече, а Мессуа знов засміялася – і сміялася так довго, що Мауглі не знати чому і собі почав сміятися разом з нею, а малий вештався між ними і теж сміявся.

– Ні, ти не смійся з брата, – сказала Мессуа, взявши хлопчика на руки і пригорнувши його до себе. – Коли виростеш бодай наполовину такий гарний, ми тебе оженимо на доньці царя, і ти будеш їздити на великих слонах.

Мауглі розумів ледве одне слово з трьох із того, що вона казала. Від теплого молока після сорокамильного бігу його хилило на сон, він ліг на бік, згорнувся калачиком і за мить уже міцно спав, а Мессуа прибрала волосся з його очей, укрила його ковдрою і була щаслива. За звичаєм джунглів, він проспав до ранку і весь наступний день, бо його чуття, що не засинало ніколи, підказувало йому, що зараз нема чого боятись. Нарешті він прокинувся і скочив на ноги одним стрибком, від якого задрижала хатина: укритий ковдрою, він наснив, що потрапив у пастку. Він завмер на місці й схопився за ніж, готовий до бою, а його широко розплющені очі все ще були сонні.

Мессуа засміялася і поставила перед ним вечерю. У неї були тільки черстві перепічки, спечені на чадному вогні, рис та жменька квашених тамариндів – цього вистачить до вечора, а там Мауглі щось уполює. З болота потягло туманом, і цей запах збудив у ньому голод і неспокій. Він хотів скінчити свій весняний біг, та малий сидів у нього на руках і не злазив, а Мессуа забажала розчесати його довге чорне волосся. Вона розчісувала його, співала дитячі пісеньки і називала Мауглі сином, а то прохала, аби він подарував меншому братові хоча б дещицю своєї влади у джунглях. Двері хати були зачинені, та Мауглі почув добре знайомий звук і побачив, як Мессуа перестрашено розкрила рота, коли на порозі майнула велика сіра лапа і Сірий Брат глухо та жалісно заскавулів за дверима.

– Іди звідси й зачекай! Ви не схотіли прийти, коли я вас кликав, – сказав Мауглі мовою джунглів, не обертаючись, і велика сіра лапа зникла.

– Не… не приводь сюди своїх… слуг, – сказала Мессуа. – Я… ми завжди жили в мирі з джунглями.

– І зараз мир, – сказав Мауглі й підвівся. – Згадай ту ніч, коли ви йшли до Канхівари. Тоді таких, як він, було вдесятеро більше – і позаду, й попереду. Та я бачу, що Народ Джунглів і навесні не забуває мене. Мати, я йду!

Мессуа покірно відступила убік – він справді здавався їй лісовим богом, – та ледве його рука торкнулася дверей, материнське чуття змусило її оповити руками шию Мауглі й обіймати його, обіймати без упину.

– Приходь ще! – прошепотіла вона. – Чи ти мій син, чи ні – все одно приходь, бо я тебе люблю! Поглянь, і він за тобою тужить.

Малий плакав, бо юнак із блискучою цяцькою на шиї покидав його.

– Приходь ще, – повторила Мессуа. – І вночі, і вдень ці двері будуть відкриті для тебе.

У Мауглі здавило горло, наче щось душило його зсередини, і його голос урвався, коли він мовив у відповідь:

– Я неодмінно прийду… А зараз, – продовжував він уже за дверима, відштовхнувши голову вовка, що лащився до нього, – я на тебе серджуся, Сірий Брате. Чому ви, всі четверо, не прийшли на мій поклик? Я вже давно вас кличу.

– Давно? Це ж було тільки вчора вночі. Я… ми… ми співали нових пісень у джунглях. Хіба ти не пам'ятаєш?

– Так, звісно.

– І щойно ми доспівали, – із запалом продовжував Сірий Брат, – я одразу побіг по твоїх слідах. Покинув усіх і мерщій кинувся за тобою! Ох, Малий Брате, нащо ти таке вчинив! Нащо ти їв і спав у людському лігві?

– Якби ви прийшли, коли я вас кликав, може, було б інакше, – сказав Мауглі й прискорив кроки.

– А куди ж тепер? – спитав Сірий Брат.

Мауглі хотів відповісти, але тут на стежці з'явилася дівчина в білому одязі. Сірий Брат вмить зник у кущах, а Мауглі безшумно відступив у зарості високого очерету. Він ледь не торкнувся дівчини рукою, а потім теплі сірі стеблини зімкнулися перед його лицем, і він щез, мов привид. Дівчина скрикнула, бо подумала, що то якась мара, а потім глибоко зітхнула. Мауглі розсунув руками стебла очерету і стежив за нею, аж поки вона не пішла.

– А тепер – не знаю, – мовив він зітхнувши. – Чому ви не прийшли, коли я вас кликав?..

– Ми завжди з тобою… завжди, – пробурчав Сірий Брат, лизнувши ногу Мауглі. – Ми з тобою завжди, тільки не о порі Нових Розмов.

– І підете зі мною до людської зграї? – тихо спитав Мауглі.

– А хіба я не пішов з тобою в ту ніч, коли наша Зграя прогнала тебе? Хто розбудив тебе, коли ти заснув у полі?

– Так, але ще раз?

– Хіба я не прийшов за тобою сьогодні?

– Так, але ще раз, і ще раз, а може, й ще, Сірий Брате?

Сірий Брат помовчав, а тоді мовив сам до себе:

– Ота чорна казала правду.

– А що вона казала?

– Людина врешті решт іде до Людини. І наша мати, Ракша, казала так само.

– Те саме казав і Акела в ніч Диких Собак, – прошепотів Мауглі.

– Те саме казав і Каа, що мудріший за нас усіх.

– А ти що скажеш, Сірий Брате?

– Вони колись вигнали тебе, і то була погана розмова. Вони розбили тобі губи камінням. Вони послали Балдео вбити тебе. Вони б кинули тебе в Червону Квітку. Це ти, а не я, сказав, що вони лихі та нерозумні. Ти, а не я, – бо я тримаюся свого народу, – напустив на них джунглі. Ти, а не я, співав їм ще гіршу пісню, ніж Диким Собакам.

– Я питаю – що ти мені скажеш?

Вони говорили на бігу. Сірий Брат деякий час біг підтюпцем і нічого не відповідав, а потім заговорив між стрибками:

– Людське дитя – Хазяїн Джунглів – син Ракші – мій названий брат, хоч я трохи забув про це навесні! Твій шлях – то мій шлях, твій дім – мій дім, твоя здобич – моя здобич і твій смертний бій – мій смертний бій. Я кажу за нас трьох. А що ти скажеш джунглям?

– Добре, що ти про це згадав. Не варто зволікати, коли бачиш здобич. Біжи вперед і клич усіх на Скелю Ради, а я вам скажу, що надумав. Але вони, може, й не прийдуть, – може, вони забули мене о порі Нових Розмов.

– А ти хіба не забув нічого? – кинув Сірий Брат через плече і пустився бігти учвал, а Мауглі задумано рушив слідом.

У будь який інший час на поклик Мауглі збіглися б усі джунглі, готові стати до бою; та зараз усі були зайняті іншим – чи полюванням, чи бійкою, чи співом. Сірий Брат бігав від одного до іншого, гукаючи: "Хазяїн Джунглів вертається до Людей. Ходіть на Скелю Ради!" Та щасливий, заклопотаний Народ Джунглів казав у відповідь:

– Він повернеться о порі літньої спеки, а може, дощі заженуть його в лігво. Біжи до нас, Сірий Брате, заспіваємо разом!

– Хазяїн Джунглів іде до Людей! – повторив Сірий Брат.

– Отакої! Чи о порі Нових Розмов це недобре? – така була відповідь.

І коли Мауглі з важким серцем підвівся по так добре знаних йому скелях на те місце, де його колись прийняли до Зграї, він побачив там лише своїх чотирьох вовків побратимів, а ще Балу, що майже зовсім осліп від старості, і незворушного Каа, що згорнувся кільцем навколо порожнього місця Акели.

– Отже, тут кінчається твій шлях, людинко? – сказав Каа, коли Мауглі кинувся на землю і затулив лице долонями. – Що ж, поплач. Ми з тобою одної крові, ти і я – змія і людина.

– Чому мене не розірвали Руді Собаки! – простогнав хлопець. – Сили покинули мене, і це не отрута. Вдень і вночі я чую позаду чиїсь кроки. А коли озирнуся – хтось нібито вмить ховається від мене! Я дивився поміж дерев – його там немає. Я кричав, та він не озвався у відповідь – і все ж таки наче слухав мене, зачаївшись. Я лягав спочити, та не мав спокою. І весняний біг мені теж не зарадив! Купання не освіжає мене, полювання набридло, битись немає снаги – хіба що тоді, як треба полювати.

Немовби Червона Квітка пече моє тіло, а кістки обернулись на воду, і я… я не знаю, нічого не знаю!

– Що тут скажеш? – повільно мовив Балу, повернувшись у той бік, де лежав Мауглі. – Акела так і говорив на березі річки – що Мауглі прожене Мауглі до людської зграї. І я казав те саме. Та хто зараз прислухається до Балу? І Багіра – де вона бігає всю ніч? – Багіра також це знає. Такий Закон.

– Я це знав, людинко, ще коли ми зустрілися у Холоднім Барлозі, – сказав Каа, ледь розправивши свої могутні кільця. – Людина врешті решт іде до Людини, хоча джунглі її не проганяють.

Четверо вовків перезирнулися, тоді поглянули на Мауглі – із подивом і покорою.

– То джунглі не проганяють мене? – насилу вимовив Мауглі.

Сірий Брат і троє вовків люто загарчали: "Поки ми живі, хто посміє…" Та Балу зупинив їх.

– Я навчав тебе Закону. Слово тепер за мною, – сказав він, – і хоч я вже не бачу камінь у себе перед очима, я бачу далі. Йди своєю дорогою, Мауглі, живи там, де живе твоя кров, твоя Зграя і твій Народ. Та коли тобі знадобиться кіготь, чи зуб, чи око, чи слово, швидко передане вночі, – пам'ятай, Хазяїне Джунглів, що джунглі – твої, і тобі досить лише покликати.

– І середні джунглі твої також, – сказав Каа. – Я вже не кажу про Малий Народ.

– О браття мої! – вигукнув Мауглі, зі слізьми простягаючи до них руки. – Я не хочу йти від вас, та мене ніби щось тягне за обидві ноги. Як я піду від цих ночей?

– Роби, як знаєш, Малий Брате, – сказав Балу. – В такому шляхові ганьби немає. Ми ж лишаємо порожній вулик, коли виберемо весь мед.

– Скинеш шкіру, то вже не влізеш у неї. Такий Закон, – сказав Каа.

– Слухай, серце моє, – сказав Балу. – Тут ніхто не втримає тебе – ні словом, ні ділом. Роби, як знаєш! Хто буде сперечатися з Хазяїном Джунглів? Я бачив, як ти грався отам білими камінцями, коли був малим Жабеням. І Багіра, що віддала за тебе молодого, щойно вбитого буйвола, також це бачила. Після тих оглядин лишилися тільки ми, бо твоя названа мати померла, і твій названий батько помер також. Давно вже нема тієї Зграї, що була колись. Як загинув Шер Хан, ти знаєш сам. Акелу вбили Дикі Собаки, і вони вбили б усю Сіонійську Зграю, якби не твій розум і сила. Лишилися тільки старі. І вже не дитинча просить дозволу в Зграї, а Хазяїн Джунглів обирає собі новий шлях. Хто виступить проти людини та її звичаїв?

– А Багіра та буйвіл, що мене викупив? – сказав Мауглі. – Я б не хотів…

Його слова заглушив шурхіт у кущах під пагорбом, і з'явилася Багіра – легка, сильна та грізна, як завжди.

– Ось, – мовила вона, простягнувши вперед скривавлену лапу, – ось що затримало мене. Полювання було довге, та він лежить у кущах – дворічний буйвіл, що звільнить тебе, Малий Брате. Усі борги сплачено. Що ж до всього іншого, то я скажу те саме, що сказав Балу. – Вона лизнула ногу Мауглі. – Не забувай, що Багіра любила тебе! – крикнула вона і великими стрибками помчала геть.

Біля підніжжя пагорба вона крикнула ще раз – гучно й протяжно:

– Вдалих ловів на нових стежках, Хазяїне Джунглів! Не забувай, що Багіра любила тебе!

– Ти чув? – мовив Балу. – От і по всьому. Тепер іди, та спершу підійди до мене. О мудре мале Жабеня, підійди до мене!

– Нелегко скидати шкіру, – сказав Каа.

А Мауглі все плакав і плакав, притулившись лицем до боку сліпого ведмедя, й обіймав його за шию, а Балу намагався лизнути його ноги.

– Зорі поблідли, – сказав Сірий Брат і понюхав ранкове повітря. – Де ми полюємо сьогодні? Час обирати нові стежки.

І це остання з розповідей про Мауглі.

Прощальна пісня

Цю пісню співали у джунглях, аж поки Мауглі не ступив на поріг хатини, де його чекала Мессуа.

Балу

Колись я Жабеня навчав,

Тож хай мою науку знає:

Як на людську дорогу став –

Шануй Закон людської зграї!

У спеку, в холод, вдень і в ніч

Тримайся спільної стежини,

Іди з братами пліч о пліч

І не забудь, що ти людина!

Та все ж і у людській юрбі

Ти завжди будь самим собою,

Лишайся вірним сам собі,

Простуй дорогою прямою.

І ще у пам'ятку візьми,

Коли аж надто тяжко стане:

Табакі є й поміж людьми,

І є в людей свої Шер Хани.

Ну, а ще Заповітне скажу тобі слово,

Потайне, запашне, трав'яне та медове –

В кожнім промені сонця, в краплині роси

Милість Джунглів усюди з собою неси!

Каа

Блукають світом страх і злість.

Ти з ними не дружи даремно!

У цьому світі кожен – гість,

Тож з усіма поводься чемно.

Та лестощам чужим не вір –

Ця дурість приведе до згуби:

В гадюки, знає кожен звір,

Язик ласкавий – гострі зуби.

Не бійся чесної борні,

Міркуй, як на одного троє.

Коли ж ховаєшся в тіні,

То не ховай за спину зброї!

Поживу не шукай легку –

Та все ж таку, аби під силу,

Коли самому до смаку,

А не тому, що іншим мила.

Не кожен – гість, хто на поріг:

Бува, і день ховає морок.

Обачність – кращий оберіг,

Коли ти сам собі не ворог.

Схід із Заходом, Північ із Півднем стають

І на захист тобі своє слово дають,

Чуєш – линуть із джунглів услід голоси:

Де б не був – нашу ласку з собою неси!

Багіра

В неволі я прийшла на світ,

Тому людські закони знаю.

Так, врешті решт вертає слід

Людини – до людської зграї!

Клянуся зламаним замком,

Ти волі гідний будеш доти,

Поки ти йдеш за ватажком

На смерть – та не на шлях підлоти.

Легкі дороги – для слабких.

Слова шакала – їм у вуха.

А ти люби братів людських,

Та без шакалячого духу!

Не пнись, як мавпа, догори,

Люби себе, та не надміру.

Полюй – для їжі, не для гри,

Воюй – лише заради миру!

І ранкова зоря, і вечірня імла

Свою милість тобі у дорогу дала,

І нічого дорогою більш не проси –

Ласку Джунглів усюди з собою неси!

Всі троє

Нам дороги нема до тебе

У чудний і тривожний світ,

Де дахи затуляють небо

І палає Червоний Цвіт.

До людей ти ідеш, людино.

Хоч нема тобі вороття,

Пам'ятай у тяжку годину:

Ми – опора твоя єдина,

Ми з тобою на все життя!

Хай навіки покинув ти рідні ліси –

Ласку Джунглів усюди з собою неси!